

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

**ЕСТЕТИЧНІ ТА ЕТИЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Бібліографічний покажчик

Київ
2016

УДК 37.011.3–051:005.336.5:91.4
ББК 91.9:74 : 87.7:87.8
Е 86

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
(протокол № від 29 березня 2016 р.)*

Рецензенти:

Сотська Г.М., д-р пед. наук, зам. директора з наукової та експериментальної роботи Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України.

Березівська Л. Д., д-р пед. наук, професор, завідувач науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського НАПН України.

Упорядник:

Штома Л. Н., завідувач бібліотеки Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України.

Наук. консультант

Лук'янова Л.Б., д-р пед. наук, професор, член-кор. НАПН України, директор Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України.

Наук. редактор:

Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, Секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Комп'ютерний набір

Ващенко Л. І. фахівець з інформаційних технологій Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України.

Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів : бібліогр. покажч. / [упоряд. Штома Л.Н., наук. ред. Ничкало Н.Г., наук. консультант Лук'янова Л.Б.]. – Київ, 2016. – 150 с.

У бібліографічному покажчику представлено перелік філософських, психологічних і педагогічних праць з проблем формування професійного, педагогічного, естетичного, мистецького, історичного досвіду, а також можливості використання зарубіжного досвіду в практиці роботи викладачів середніх і вищих навчальних закладів.

Для науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, викладачів вищих педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації, бібліотечних працівників наукових бібліотек, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами розвитку особистості і професійної майстерності педагога.

Від упорядника

Сьогодні – на межі тисячоліть – в умовах інтенсивного реформування всієї освітньої системи особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані з особистістю вчителя та його професійною діяльністю. Необхідність формування вчителя як творчої особистості, як митця є нагальним завданням, від успішного вирішення котрого безпосередньо залежить ефективність здійснення започаткованих перетворень.

Аналіз науково–теоретичних і методичних джерел свідчить про урізноманітнення підходів до визначення поняття «передовий досвід». «За І.П. Жерносеком, ПД – «це така навчально–виховна чи організаційно–педагогічна, в процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання, нових систем навчання та виховання або інтеграції вже відомих форм, методів, прийомів і засобів».

Ю.К. Бабанський у своєму визначенні пріоритетним робить соціальний аспект і вважає, що ПД «відображає найбільш актуальні вимоги сучасного суспільства, забезпечує якісне вирішення завдань удосконалення масової практики». Для М.М. Скаткіна найважливішим є результативність передового досвіду як процесу, що «відображається в якостях особистості школяра». М.М. Поташнік і Л.Л. Момот наголошують на творчому, новаційному характері діяльності носія передового педагогічного досвіду. А на думку І.П. Підласого, ППД – це «засіб цілеспрямованого підвищення ефективності та вдосконалення навчально–виховного процесу, який здатен у сучасних умовах задовольнити актуальні потреби практики навчання і виховання».

Зважаючи на актуальність проблеми розвитку педагогічного професійного досвіду, ми підготували показник «Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів».

Відкриває показник ґрунтовна стаття Н.Г. Ничкало «Якісна освіта в умовах полікультурності: український досвід і світові тенденції», в якій розкрито стратегію розвитку національних освітніх систем з урахуванням нових викликів XXI століття. У межах розділів подано повний зміст статей Кременя В.Г., Зязюна І.А., Ничкало Н.Г., Лук'янової Л.Б., Сотської Г.І., Грищенко Ю.В.

У публікаціях, включених до **першого розділу «Досвід»** розглядаються актуальні проблеми поширення в Україні інноваційного досвіду, висвітлено досвід співпраці України і Польщі, а також досвід різних регіонів України по організації навчально–виховного процесу у вищих навчальних закладах, розкрито досвід роботи педагогічних колективів в різних галузях науки і освіти.

Матеріали другого розділу «Передовий педагогічний досвід як невичерпне джерело нового та прогресивного» висвітлюють питання формування особистості вчителя в сучасних соціокультурних контекстах, шляхи використання педагогічного досвіду педагогів–новаторів.

Із зростання темпів суспільного розвитку, прискоренням науково–технічного прогресу сформувався нове бачення структури змісту професійної освіти. Посилюється увага до розвитку самостійності, творчого мислення, формування розумних ціннісних орієнтацій. Питанням оновлення змісту

професійної освіти, використання досвіду творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до дійсності присвячено **розділ «Професійний досвід»**.

У працях і публікаціях, представлених у **розділі «Мистецький досвід»**, обґрунтовано причетність людини до естетичного, неможливість її розвитку поза цим чинником. Мета естетичного й морального виховання майбутнього вчителя полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в них особистісно-ціннісне ставлення до дійсності і мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу у духовному самовдосконаленні.

Матеріали **розділу «Естетичний досвід»** висвітлюють душою сутність естетичного досвіду, визначення класиків педагогіки про естетичний досвід особистості, критерії сформованості в контексті професійної підготовки вчителів. Багато публікацій присвячено класичному мистецтву як механізму формування естетичного досвіду особистості, висвітлено естетичний досвід викладачів мистецьких дисциплін.

В розділі «Історичний досвід» вміщено праці про роль культурно-історичного досвіду в системі сучасного державотворення, використання історичного досвіду ВПНЗ у підготовці фахівців педагогічної сфери, значення історичного досвіду у вихованні підростаючого покоління, для розвитку системи національної освіти, подано ретроспективний аналіз історичного досвіду.

В розділі «Зарубіжний досвід» публікації висвітлюють досвід різних країн зарубіжжя по реформуванню і підвищенню ефективності освіти, особливості професійного розвитку вчителів, досвід багатостороннього публічного партнерства в галузі ІКТ освіти.

Джерела добору документів до бібліографічного покажчика – традиційні та електронні каталоги Наукової бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського.

Публікації у межах розділів і підрозділів розміщені за алфавітом прізвищ авторів і назв праць, за винятком публікацій Президента НАПН України академіка В.Г. Кременя, які подаються на початку розділів. У покажчику використано систему посилань: у випадках, якщо документ за змістом багатоаспектний і стосується декількох підрозділів, його включено до одного основного підрозділу, а з інших дається посилання на нього – **див. також**.

Бібліографічний опис та скорочення слів у бібліографічному описі здійснено відповідно до чинних в Україні державних стандартів. Доповнення й уточнення подано в квадратних дужках.

Допоміжний апарат бібліографічного покажчика «Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів» складається зі статті від упорядника, вступної статті та схеми групування (зміст). У кінці видання вміщено іменний покажчик, який полегшить читачеві пошук необхідної інформації, зокрема виявлення матеріалів одного автора, поданих у різних розділах.

ДОСВІД

«... Не слід чекати появи передового досвіду, його треба проектувати, створювати і відповідно до наукових потенцій учителя, допомогти йому виробити свій власний почерк у роботі.»

І.Г. Ткаченко

Н.Г. Ничкало

ЯКІСНА ОСВІТА В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД І СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів у сучасному полікультурному, багатоетнічному суспільстві зумовлює динамічні зміни освітньої політики в усьому світі. Вони відбуваються в напрямі зростання мимого щодо забезпечення якості та культуровідповідності освіти.

Стратегія розвитку національних освітніх систем розробляється з урахуванням нових викликів XXI століття:

технологічних, пов'язаних з новими технологіями, обладнанням, матеріалами;

культурних, зумовлених домінуванням масової культури, імюживацьким стилем життя, «технополем», полікультурністю;

етичних, названих у рапортах Римського клубу «Іка, Ісігга» [3, н. 63].

Не випадково наприкінці XX століття міжнародними організаціями (ООН, ЮНЕСКО, МОП, ЄФО та ін.) прийнято винятково важливі документи і рекомендації з проблем освіти, опубліковано результати багатьох досліджень, в яких обґрунтовано нові концептуальні підходи до прогнозування розвитку цієї основоположної галузі суспільного розвитку:

Підкреслимо також винятково важливе значення положень, викладених у Меморандумі Європейської Комісії «Навчання протягом усього життя».

Слід зазначити, що для Меморандуму про навчання протягом усього життя характерне досить чітке формулювання дій, спрямованих на реалізацію викладених у ньому ідей. Привертає також увагу спрямованість цього документа на інтеграцію основних типів організаційних форм навчання:

формальне навчання;

неформальне навчання;

інцидентальне навчання (від лат. - іпсісієпв - той, що трапляється).

Системне інтегрування змісту цих міжнародних документів вимагає

державницького їх осмислення та опрацювання нових концептуальних підходів, спрямованих на подолання інерції освітніх систем, усунення бар'єрів у здобутті освіти різними категоріями населення, забезпечення якісної освіти протягом усього життя.

У зв'язку з цим президент НАПН України Василь Кремень зазначає, що проблему якісної освіти в багатоетнічному суспільстві доцільно розглядати у філософському, соціально-культурному, економічному, педагогічному,

психологічному, соціологічному, медичному, управлінському аспектах, на основі їх органічного взаємозв'язку та взаємозумовленості.

У дослідженнях відомого польського вченого-педагога Є. Нікторовича наголошується на важливості спрямування освіти на забезпечення креативності діалектичного процесу формування міжкультурної самобутності та обґрунтування міжкультурного напрямку в педагогіці, який польські вчені називають міжкультурною педагогікою [4].

Виняткової важливості у цьому зв'язку набувають результати багаторічних науково-педагогічних досліджень, що здійснюються під керівництвом відомого польського вченого-педагога, професора звичайного, доктора хабілітованого Тадеуша Левовицького, іноземного члена НАПН України. У фундаментальній статті вченого «У пошуках моделі міжкультурної освіти» викладено філософські, історичні та порівняльно-педагогічні аспекти і полікультурної освіти. Досить цікавим є порівняльний аналіз підходів до розв'язання цієї проблеми на прикладі Німеччини, Іспанії, Франції та Сполучених Штатів Америки. Значну увагу дослідник приділяє питанням постмодерністських змін у міжкультурній освіті. На основі узагальнення результатів багатолітніх досліджень він доходить висновку, що у сучасній європейській освітній практиці співіснують різні моделі, варіанти, традиції й підходи до розуміння сутності полікультурної освіти, кожен з яких має свої переваги.

Сучасні світові тенденції зумовлюють необхідність удосконалення систем, що забезпечують освіту і підготовку особистості протягом усього життя, оновлення змісту навчання, розробку стандартів, упровадження нових технологій професійної підготовки кадрів.

Нова доба потребує нового суспільства, що постійно навчається. Це спонукає науковців і педагогів до виявлення в минулому досвіді прогресивних ідей, позитивних і негативних тенденцій.

Так було в усі часи, на різних етапах розвитку цивілізації. Про це стверджував Плутарх, доводячи, що «освіта - єдине, що божественне і Безсмертне в нас». Доки освіта буде мати такі ознаки, доти й людство буде підійматися на нові щаблі розвитку науки, економіки, культури. Ігнорування цієї, здавалося б, дуже простої сентенції, що стала афоризмом, може негативно позначитися на долі прийдешнього покоління й, відповідно, на майбутньому кожної держави.

Як відомо, традиційно в освіті домінує формальне навчання, тобто система освіти, що ґрунтується на сталих щодо часу і змісту науки формах (класи, оцінки, програми, підручники), яка веде від початкової школи до університету. В сучасних умовах формування ринку праці нові технології, нові професії та спеціальності, а також безробіття спричиняють поступове зростання шачення неформальної - позашкільної - освіти, що реалізується у формі курсів, тренінгів, семінарів.

Інцидентне навчання, за висновком голови Комітету педагогічних наук Польської академії наук, іноземного члена НАПН України Стефана М. Квятковського, до цього часу залишається поза увагою освітян, оскільки воно є результатом щоденної активності людини, впливу на неї середовища і сучасних

засобів масової інформації. «Акцентування уваги на інтеграції окремих форм освіти спричиняє набуття процесом неперервної освіти нового -цілісного - виміру. Трактуються формальної, неформальної та інцидентальної

форм освіти як взаємодоповнюючих робить можливим взаємопроникнення організаційних структур системи освіти, полегшує здобуття професійних кваліфікацій, приводить до визнання дипломів. Крім того, це площина для широкого обміну інформацією і досвідом щодо змісту, методики й організації навчання. У питаннях формальної та неформальної освіти інтеграція може стосуватись як результатів, так і процесів, що до них приводять».

Ми поділяємо висновок Стефана М. Квятковського про те, що аналіз формальної, неформальної та інцидентної освіти в сукупності - це також крок, спрямований на побудову відкритої і гнучкої системи освіти, підтримку пізнавальної активності та підприємливості, що посилюють шанси на сучасному ринку праці кожної людини, яка постійно навчається.

Досліджуючи проблеми якісної освіти в контексті полікультурності, можливо звернутися до фундаментальних праць українських науковців з філософії освіти, зокрема, до монографії В.Г. Кременя «Філософія національної Ідеї. Людина. Освіта. Соціум» (2007) [1].

Важливим напрямом дослідження НАПН України проблеми якісної освіти у поліетнічному суспільстві стало визначення тенденцій розвитку змісту, форм і методів навчання та виховання дітей. Особливу увагу при цьому приділено дослідженню української етнопедагогіки у контексті розвитку сучасної педагогічної науки і практики; визначенню етнопедагогічних засад 'імісту; розробці форм і методик морального виховання; формуванню національної самосвідомості учнівської молоді. Вченими систематизовано зміст української етнопедагогіки та визначено основні етапи і напрями її поновлення; проаналізовано характерні історико-етнографічні та психолого-педагогічні особливості кожного з етапів розвитку української етнопедагогіки, виявлено ефективні напрями практичного застосування етнопедагогічного матеріалу в навчально-виховному процесі та позакласній роботі сучасних загальноосвітніх шкіл, виявлено внесок маловідомих педагогів і громадських діячів України у становлення й розвиток системи морального і патріотичного виховання в історико-генетичному аспекті.

Винятково важливе значення у забезпеченні якісної освіти у поліетнічному суспільстві має, на нашу думку, і врахування регіональних особливостей. Йдеться про сільську місцевість, прикордонні, гірські райони та нсликі міста. Наприклад, у Києві, враховуючи багатонаціональність міста-мегаполіса, працюють школи, програми яких забезпечують збереження культурної та етнічної ідентичності. Відкрито також школи і класи з вивчення мов інших нацменшин: польської, грецької, болгарської, татарської, Івриту. Функціонують недільні школи (вірменська, татарська, грецька, німецька, грузинська, литовська).

Зазначимо, що позитивні зміни відбуваються в усіх регіонах України. І про це свідчать статистичні та інші матеріали, опубліковані у різних науково-педагогічних джерелах, де висвітлено проблеми міжкультурної освіти і обґрунтовано необхідність розробки нових напрямів досліджень з порівняльної

педагогіки. Останні мають розкривати культурні відмінності та їх вплив на розвиток освіти впродовж життя, проблеми полікультурності, міжкультурності і освіти без кордонів.

Якою має бути освіта в інформаційно-технологічному суспільстві в умовах культурних відмінностей: освіта полікультурна, міжкультурна, регіональна? Ці проблеми також мають бути передбачені перспективними напрямами порівняльно-педагогічних досліджень.

Вважаємо, що в умовах неперервності інтеграційних процесів, якими охоплені всі категорії населення різних країн світу, необхідно започаткувати дослідження з міграційної педагогіки, зокрема, загальної і професійної освіти мігрантів різних поколінь, різного віку та їхніх дітей в соціокультурних умовах інших держав.

Ці напрями діяльності є важливими не лише для педагогів-дослідників країн - членів Європейського Союзу, а й для України та інших пострадянських республік. У зв'язку з цим українським дослідникам і керівникам органів управління розвитком освіти і науки, на нашу думку, доцільно посилити увагу до вивчення документів і матеріалів, концепцій Європейських інституцій та міжнародних організацій (МОП, ЮНЕСКО, Ради Європи та ін.). Неоціненне значення має уможливлення доступу вчених України до міжнародних банків даних з цих та інших питань.

Сукупність таких зовнішніх і внутрішніх взаємопов'язаних чинників сприятиме всебічному вивченню методологічних та аксіологічних засад європейської освіти, визначенню її основних критеріїв, а також здійсненню порівняльного аналізу змісту і форм освітньо-виховної і освітньо-професійної діяльності в різних країнах в умовах європейської інтеграції.

Таким чином, спрямування освіти на забезпечення неперервності в усіх ланках навчання, створення необхідних умов для доступу кожної людини до оволодіння новими знаннями, цінностями, відносинами й компетентностями, урахування світових тенденцій, вітчизняного досвіду й стратегій розвитку освіти на засадах полікультурного підходу сприятимуть забезпеченню якості національної освіти та підвищенню рівня загальної культури громадян України.

1. **Кремень, В.Г.** Взаємозв'язок і взаємовідношення феноменів інтелекту і інтелектності / В.Г. Кремень // Філософія і сучасність. – 2009. – Вип. 3. – С. 11–21.
2. **Кремень, В.Г.** Енергія інтелекту / Василь Кремень // Освіта. – 2011. – 9–16 берез. (№ 14). – С. 4–5.
3. **Кремень, В.Г.** Розвитку духовності немає альтернативи : [виступ на круглому столі «Духовність народу і українська школа: фактори творення духовності»] / В.Г. Кремень // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2004. – № 1. – С. 4–6. : фотогр.
4. **Ничкало Н.Г.** Вітчизняний досвід паралельного навчання і мистецької освіти / Нелля Ничкало, Володимир Тименко // Пед. газета. – 2013. – Берез. (№ 3). – С. 5.
5. **Ничкало Н.Г.** Інновації у розвитку професійної освіти в умовах ринку праці : досвід, суперечності, перспективи / Нелля Ничкало // Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.–укр., укр.–пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова ; Київ, 2011.– [Вип.] XIII. – С. 91–105.
6. **Ничкало Н.Г.** Якісна освіта в умовах полікультурності : український досвід і світові тенденції // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.–мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. І. А. Зязюн] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, відділ пед. естетики та етики. – Чернівці, 2011. – Вип. 3. – С. 29–34.
7. **Адольф, В.А.** Тьюторское сопровождение студентов: практический опыт / В.А. Адольф, Н.В. Пилипчевская // Высшее образование в России. – 2011. – № 4. – С. 143–147 : табл. – Библиогр. : 8 назв.
8. **Албул, І.В.** Значення досвіду адміністративної діяльності В. Сухомлинського у становленні теорії управління / І.В. Албул // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. – Полтава : [б. в.], 2009. – Вип. 6. – С. 250–254. – Бібліогр.: с. 253–254 (6 назв)
9. **Андрушкевич, Ф.** Україна – Польща : досвід формування правового поля освіти / Ф. Андрушкевич // Нова парадигма. Філософія. Політологія. Соціологія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Творче об'єднання «Нова парадигма». – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 98. – С. 25–132.
10. **Антонова, О.Є.** Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу : [монографія] / Олена Євгеніївна Антонова ; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир : [Б. в.], 2005. – 458 с. – Бібліогр.: с. 431–456.
11. **Бабарикіна, І.В.** Впровадження стереотипності емоційного досвіду та успішності у навчанні на виникнення шкільних страхів / І. В. Бабарикіна // Вісник Харків. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди : оглядова інформація / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2011. – Вип. 40 : Психологія. – С. 31–41 : іл. – Бібліогр.: с. 40–41 (10 назв).
12. **Балдинюк, О.** Роль художньо–мистецького середовища у формуванні комунікативного досвіду молодшого школяра : оглядова інформація / Олена

- Балдинюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : РВЦ «Софія», 2007. – Вип. 21. – С. 143–148.
13. **Балдинюк, О.** Педагогічний потенціал мистецтва у процесі формування комунікативного досвіду дитини / Олена Балдинюк // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка ; [редкол.: Радул В.В. (наук. ред.), Дубінка М.М. (відп. секр.) та ін.]. – Кіровоград : Імекс–ЛТД, 2013. – Вип. 123 ; т. 1. – С. 113–116. – Бібліогр.: с. 116 (8 назв).
 14. **Балик, Н.** Інноваційне навчання в університеті: досвід і перспективи / Н. Балик // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013. – № 5. – С. 49–58 : рис. – Бібліогр.: 8 назв.
 15. **Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз** : [зб. наук. ст. метод. семінару, 17 берез. 2010 р. : у 2 ч.]. Ч. 2 / [за ред. В. І. Лугового, Н. Г. Ничкало ; відп. секр. Н. О. Талалуєва] ; НАПН України – Київ : Пед. думка, 2011. – 164 с.
 16. **Березівська, Л.** Наслідки та досвід реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст. / Лариса Березівська // Рідна школа. – 2010. – № 1/2. – С. 45–49.
 17. **Болілій, В.О.** Досвід впровадження рейтингового оцінювання навчальних досягнень студентів / В. О. Болілій, В. А. Маркова // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 20. – С. 21–26.
 18. **Бондар, О.Г.** Організація навчально–виховного процесу вищого навчального закладу в сучасних умовах (з досвіду Запорізького національного університету) / О.Г. Бондар // Вісник Запоріз. нац. ун-ту. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.] / Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т» ; [ред. рада: Локарева Г. В. (голов. ред.) та ін. ; редкол.: Байкіна Н. Г. та ін.]. – Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2011. – № 2 (15). – С. 119–124. – Бібліогр.: с. 124 (6 назв).
 19. **Бутенко, В.Г.** Пріоритетні напрями модернізації художньо–естетичної освіти молоді : досвід і перспективи / В. Г. Бутенко // Теоретико–методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти : матеріали методол. семінару АПН України 16 груд. 2004 р. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; [редкол.: С. Д. Максименко, Н. В. Чепелева, В. П. Пішак та ін.; за ред. С. Д. Максименка]. – Київ : [Б. в.], 2005. – С. 283–288.
 20. **Бутенко, О.** Ідеал матері у контексті досвіду народної педагогіки та психолого–педагогічної науки / Ольга Бутенко // Психолого–педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; [редкол.: Побірченко Н.С. (голов. ред.) та ін.]. – Умань : РВЦ «Софія», 2007. – Вип. 20. – С. 83–86. – Бібліогр.: с. 86 (3 назви).
 21. **Варданян, Ю.В.** Научно-образовательный комплекс как интегратор условий обмена инновационным опытом в регионе / Юлия Владимировна Варданян, Т. И. Шукшина // Высшее образование сегодня. – 2012. – № 5. – С. 9–13 : фото.цв. – Библиогр.: 2 назв.

22. **Висвітлення народного виховного досвіду в педагогічній літературі** : стаття : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.horting.org.ua/node/1445>
23. **Врадій, К.М.** Аналіз досвіду підготовки майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного середовища / Катерина Миколаївна Владій // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. пр. Переяслав–Хмельниц. держ. пед. ун-ту ім. Григорія Сковороди / Переяслав–Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Тернопіль : Астон, 2007. – Вип. 22/23. – С. 221–229. – Бібліогр.: С. 228–229 (14 назв).
24. **Гітун, Н.** Аналіз досвіду підготовки соціальних працівників і педагогів в Україні / Наталія Гітун // Педагогічний пошук. – 2007. – № 1. – С. 76–78. – Бібліогр.: 5 назв.
25. **Гришко, Ю.А.** Емпіричний досвід формування цінності самореалізації в навчальній діяльності майбутніх педагогів / Гришко Ю.А. // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Класич. приват. ун-т ; [редкол.: Н.Ф. Денисенко та ін. ; голов. ред. Т.І. Сущенко]. – Запоріжжя : [Б. в.], 2008. – Вип. 51. – С. 122–127. – Бібліогр.: с. 127 (10 назв)
26. **Данькевич, В.Г.** Педагогіка співробітництва: досвід А.С. Макаренка і сьогодення / В.Г. Данькевич // Проф.-техн. освіта. – 2013. – № 4. – С. 8–10. – Бібліогр.: 4 назви.
27. **Деменко, Т.** Становлення педагогічного колективу: з досвіду роботи директора загальноосвітнього навчального закладу / Деменко Тетяна // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; [голов. ред.: Волощук І. С. ; редкол.: Камишин В. В. (заст. голов. ред.) та ін.]. – Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2012. . – Вип. 7. – С. 175–185. – Бібліогр.: с. 184–185 (12 назв) : іл.
28. **Дзяк, Г.В.** Досвід психолого–педагогічного супроводу студентів як складова системи управління якістю підготовки лікарів [Електронний ресурс] / Г. В. Дзяк, Т. О. Перцева, Г. С. Канюка, Г. В. Горбунова // Медична освіта. – 2013. – № 2. – С. 58–60. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mosv_2013_2_16.pdf
29. **Донець Т.** Досвід і перспективи профілізації старшої школи / Тамара Донець // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 1/2 (Січ.–Квіт.) . – С. 19–22.
30. **Дубасенюк, О.А.** Професійна виховна діяльність педагога : досвід порівняльного дослідження : [монографія] / Дубасенюк О.А., Антонова О.Є., Семенюк Т.В. ; Житомир. держ. пед. ун-т імені Івана Франка. – Житомир : ЖДПУ імені Івана Франка, 2002. – 192 с. : табл. – Бібліогр.: с. 185–192.
31. **Дьоміна, О.О.** Педагогічний міст як активна форма роботи з обміну досвідом / О. О. Дьоміна // Управління школою : основа професійного зростання. – 2013. – № 28/30. – С. 55–57.
32. **Д'юї, Д.** Досвід і освіта / Джон Д'юї ; пер. з англ. Марії Василечко. – Львів: Кальварія, 2003. – 84 с.

33. **Ємельянова, О.** Організація науково–методичної роботи : з досвіду роботи Донецького індустріально–педагогічного технікуму / Оксана Ємельянова // Профтехосвіта. – 2011. – № 3. – С. 52–55 : схеми
34. **Єрмакова, Н.** Березільська культура : історія, досвід / Наталія Єрмакова ; Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. – Київ : Фенікс, 2012. – 512 с.
35. **Землянський, А.М.** Філософсько-антропологічна концептуалізація історичного буття: досвід феноменології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури / Анатолій Миколайович Землянський ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2009. – 20 с. – укр.
36. **Зимомря, М.І.** Опанування літературного досвіду : переємність традиції сприйняття творчості Тараса Шевченка / Микола Зимомря, Ольга Білоус ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Дрогобич : Коло, 2003. – 279 с. : іл. – Бібліогр.: с. 139–156. –
37. **Зінкевич, В.** Розвиток розмовної мови в дошкільників із вадами слуху : досвід спільної роботи сурдопедагога та батьків / В. Зінкевич, А. Біла, І. Степаненко // Дефектолог. – 2008. – Берез. (№ 3). – С. 47–48.
38. **Зінченко, Н.А.** Педагогічні вимоги до вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду сучасного учня / Н.А. Зінченко // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки / Глухів. держ. пед. ун-т. – Глухів : [б. в.], 2007. – Вип. 10. – С. 91–99. – Бібліогр.: с. 99 (5 назв).
39. **Зубенко, Т.В.** Досвід використання Веб 2.0 технологій у процесі підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи / Зубенко Т.В. // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту імені В.О. Сухомлинського. Серія : Пед. науки / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – Вип. 1.31. – С. 105–111.
40. **Зязюн, І.А.** Компетенції і компетентності – домінуючі складові психологічного досвіду особистості // Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації : матеріали методол. семінару, 3 квіт. 2014 р., м. Київ : у 2 ч. / НАПН України, Відділення загальної середньої освіти. – Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. – Ч. 1. – С. 19–32.
41. **Зязюн І.А.** Педагогіка – це виховання людини і учіння – раціональний досвід, важлива складова її переконань і світогляду / Іван Зязюн // Освіта. – 2007. – 18–25 квіт. (№19). – С. 2–3: фотогр.
42. **Зязюн, І.А.** Сугестологічна природа психологічного досвіду особистості / Іван Зязюн // Рідна школа. – 2014. – серпень.–вересень. (№ 8/9). – С. 72–80.
43. **Каган, М.С.** Человеческая деятельность: опыт системного анализа : [монография] / Мойсей Самойлович Каган. – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
44. **Казанцева, Л.І.** Кредитно-модульна система в педагогічній освіті: досвід запровадження / Л.І. Казанцева, О.П. Тельчарова // Збірник наук. праць. Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 1. – С. 243–248. – Бібліогр.: с. 248

(4 назви)

45. **Кассирер, Э.** Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры // Кассирер Э. Избранное: опыт о человеке / Эрнст Кассирер; пер. с англ. и коммент. Ю.А. Муравьева. – М. : Фирма Гардарика, 1998. – С. 440–722.
46. **Кізін, І.** Рекомендації щодо використання досвіду реформаторської педагогіки у процесі трудової підготовки та естетичного виховання студентів / Ірина Кізін // Молодь і ринок. – 2012. – № 7. – С. 78–81.
47. **Клімова, Н.** Досвід організації профільного навчання в ліцеї / Наталія. Клімова // Школа. – 2011. – № 7. — С.13–14. – Бібліогр.: 6 назв.
48. **Колбіна, Т.В.** Обґрунтування критеріїв діагностики сформованості досвіду міжкультурної комунікації у студентів ВНЗ / Колбіна Т. В. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради: Монаєнко А. О. ; голов. ред.: Сущенко Т. І. ; редкол.: Бочелюк В. Й. та ін.]. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. – Вип. № 20 (73). – С. 413–419. – Бібліогр.: с. 419 (4 назви)
49. **Король, Л.Л.** У вимірі поєднання досвіду та інновацій / Лариса Леонідівна Король // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. наук. пр.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т ; МОН України. – Київ : Пед. преса, 2003. – Вип. 5. – С.155–162. – Бібліогр.: 7 назв.
50. **Кудрявцева, О.** Досвід запровадження рейтингової системи оцінювання знань майбутніх педагогів з дошкільної освіти в курсі «Вступ до спеціальності» / О. Кудрявцева // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 23. – С. 101–106
51. **Куненко, Л.О.** Накопичення досвіду просвітницької діяльності в системі сучасної підготовки майбутніх учителів музики / Л.О Куненко // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. В.П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 13 (18). – С. 3–11.
52. **Кутова, О.** Етичні чинники розвитку практичного досвіду викладача вищих навчальних закладів / Ольга Кутова // Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. статей / [за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало ; уклад. : М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін.]. – Київ : НТУ «КПІ», 2015. – С. 553–561.
53. **Кушнір, В.** Досвід організації диференційованої праці у Павлівській середній школі протягом 50–70 років ХХ століття / Валентина. Кушнір // Наукові зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту Серія: Педагогічні науки / [редкол.: В.В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ, 2013.– Вип. 123, т. І. – С. 204–208. – Бібліогр. в кінці ст.
54. **Лактионов А.Н.** Координаты индивидуального опыта / А.Н. Лактионов. – Харьков : Бизнес Информ, 1998. – 492 с.

55. **Ланевька, Т.Ю.** Опис досвіду / Т. Ю. Ланевька // Світ виховання : часоп.. – 2012. – № 4. – С. 46–47.
56. **Липова, Л.** Профільне навчання: проблеми, перспективи, досвід : [В Україні] / Людмила Липова, Віктор Малишев, Тетяна Паламарчук // Освіта і управління. – 2007. – Т. 10, число. 1. – С. 49–56. – Бібліогр.: 16 назв.
57. **Луцюк, Н.С.** Використання досвіду В.О. Сухомлинського у проведенні педагогічної ради школи / Н.С. Луцюк // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – 2009. – № 1. – С. 7–9. – Бібліогр.: 4 назв
58. **Лучанінова, О.П.** Виховання у сучасного студента вищого технічного закладу ціннісного ставлення до наукових знань: досвід кафедри інженерної педагогіки / О.П. Лучанінова // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – Вип. 5. – С. 88–97.
59. **Майстер-клас «Розвиток інноваційно активної особистості педагога : метод. супровід перспективного досвіду»** / О. Молчанова, О. Сидорова [та ін.] // Методист. – 2014. – № 8. – С. 40–48.
60. **Маргеліс, Н.В.** Трансформації інтонаційного досвіду людини епохи Середньовіччя / Н.В. Маргеліс // Гілея: наук. вісник : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, УАН. – Київ, 2011. – Вип. 48 (№ 6). – С. 468–476. – Бібліогр. в кінці ст
61. **Маслова, В.** Особливості функціонування навчально-методичного комплексу : з досвіду роботи Донецького індустріально-педагогічного технікуму / Віра Маслова // Профтехосвіта. – 2011. – № 6. – С. 35–37.
62. **Момотюк, Т.П.** Корекційно-виховний вплив на розвиток учнів з мовленнєвими порушеннями : із досвіду роботи логопед. кабінету Черкас. загальноосвіт. санатор. школи-інтернату I–II ступенів Черкас. обл. ради / Т.П. Момотюк // Педагогічний вісник. – 2010. – № 1. – С. 46–49. – Бібліогр.: 4 назв.
63. **Нікітчина, С.** Особливості запровадження знань із питань інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах (із досвіду роботи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» / Світлана Нікітчина // Гуманітарний вісн. держ. вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : наук.-теорет. зб. / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький : [б. в.], 2012. – Вип. 26 : Педагогіка і психологія. – С. 190–194. – Бібліогр.: с.194 (3 назви).
64. **Орап, М.О.** Мовленнєвий досвід як фактор адаптації особистості до нового соціокультурного середовища / Марина Олегівна Орап // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. / за ред. С.Д. Максименка ; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – Київ : Гнозис, 2013. – Т. 16, ч. 1/2. – С. 157–165. – Бібліогр.: с. 164–165 (10 назв).
65. **Освіта та наукова діяльність у світлі вимог Болонського процесу : з досвіду роботи Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка.** – Тернопіль : [б. в.], 2007. – 19 с.
66. **Паршук, С.М.** З досвіду організації та керівництва педагогічною практикою

- студентів вищих навчальних закладів / С.М. Паршук // Вісник Глухів. нац. пед. ун-ту імені Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки. – Глухів, 2012. – Вип. 20. – С. 207–211.
67. **Пастушенко, Л.А.** Проблема досвіду в філософській та психологічній літературі / Л.А. Пастушенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [редкол. : С.Д. Максименко (голов. ред.) та ін. ; за ред. С.Д. Максименка]. – Київ : [Б. в.], 2007. – Т. 9, ч. 3. – С. 318–326. – Бібліогр.: с. 326 (11 назв).
68. **Пастушенко, Л.А.** Психологічні цінності студентів в детермінації розвитку особистісно значимого досвіду / Пастушенко Л.А // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України ; [редкол. : Максименко С.Д., Чепелева Н.В., Балл Г.О. та ін.] ; за ред. : С.Д. Максименка. – Київ : [б. в.], 2009. – Т. 7 : Екологічна психологія, вип. 20, ч. 2. – С.77–81. – Бібліогр.: с. 81 (4 назви).
69. **Пехота, О.** Впровадження спадщини В.О. Сухомлинського у підготовку майбутніх учителів: з досвіду роботи Інституту пед. освіти Миколаїв. нац. ун-ту імені В.О. Сухомлинського / О. Пехота, О. Адаменко // Наукові зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки / [редкол. : В.В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ. – 2013. – Вип. 123, т. I – С. 81–84. – Бібліогр. в кінці ст.
70. **Пилинський, Я.** Демократичні й моральні основи освіти (досвід США та України)/ Пилинський Ярослав // Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол–укр., укр.–пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова ; К., 2012. – [Вип.] XIV. – С. 447– 457.
71. **Пилипенко, К.** Мій особистий досвід двомовності / Катерина Пилипенко // Дивослово. – 2011. – № 11. – С. 38–40.
72. **Півень, С.М.** Дослідження особливостей усвідомлення життєвого досвіду методом автобіографії / С.М. Півень // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 37 (61). – С. 61–65
73. **Піпченко, Л.В.** Досвід активізації взаємодії в групі як чинник соціалізації особи з особливими потребами / Л.В. Піпченко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доп. VI міжнар. наук.-практ. конф. / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т спец. педагогіки АПН України, Ін-т корекц. педагогіки Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Ун-т «Україна», 2005. – С. 194–196.
74. **Погоріла, С.Г.** Формування досвіду емоційного ставлення до майбутньої професії у студентів економічних спеціальностей / Погоріла С.Г. // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. Серія16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [ред. рада : В.П. Андрущенко та ін. ; редкол.: Гузій Н.В. та ін.]. – Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 12 (22). – С .43–47. – Бібліогр.: с. 47 (9 назв).
75. **Пойченко, О.М.** Особливості інтерактивної взаємодії вчителя з учнями

- початкових класів на уроках мовлення : з досвіду роботи / О.М. Пойченко // Педагогічний вісник. – 2013. – № 1/2. – С. 52–54. – Бібліогр.: 5 назв.
76. **Пономаренко, Л.І.** Досвід функціонування груп взаємопідтримки у сфері розвитку педагогічної компетентності батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу [Електронний ресурс] / Л.І. Пономаренко // Наук. вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_45.pdf
77. **Приходько, М.І.** Музично-етнографічна скарбниця українського народу як джерело самоідентифікації сучасного школяра : з досвіду роботи / М.І. Приходько // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – 2014. – № 3. – С. 71–74.
78. **Прокопів, Н.А.** Розвиток графічних умінь і навичок учнів як засіб корекції проявів девіантної поведінки : з досвіду роботи / Н.А. Прокопів // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – 2014. – № 2. – С. 71–73. – Бібліогр.: 8 назв.
79. **Радчук, Г.К.** Смысловое переживание как умова набуття особистісного досвіду в освітньому середовищі / Г.К. Радчук // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. В.П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 26, ч. 1. – С. 108–114. – Бібліогр. в кінці ст. (До 175-річчя Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова).
80. **Романовська, Ю.** Десять років пошуків і відкриттів : досвід роботи Українсько-американського гуманітарного інституту «Вісконсінський міжнародний університет (США) в Україні» / Ю. Романовська, О. Романовський // Рідна школа. – 2007. – Черв. (№ 6) . – С. 19–22.
81. **Садоха, О.В.** Феноменологічні імплікації в сучасному соціально-філософському дискурсі: досвід транспарентності : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Садоха Олена Володимирівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2008. – 390 с. – Бібліогр.: с. 350–390.
82. **Секрет, І.В.** Експериментальне дослідження особистісного досвіду студентів вищих технічних навчальних закладів у вивченні іноземних мов / Ірина Володимирівна Секрет // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОНМС України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – Вип. 37, ч. 2. – С. 119–126. – Бібліогр.: 3 назв.
83. **Слабковська, А.І.** Інститут прийомної сім'ї як форма опіки над дітьми-сиротами та його педагогічний супровід: український досвід / А.І. Слабковська // Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень : XIII Міжнар. наук. конф. молодих науковців, 13–15 квіт. 2011 р. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; [ред. рада: Бурлачук Л.Ф., Головка Б.А.]. – Київ : Київський університет, 2011. – С. 73–75.
84. **Слюсаренко, О.** Вік і досвід («вислуга років») університетів як чинник досягнення ними світового класу / Олена Слюсаренко // Вища освіта України. – 2012. – № 1 (44). – С. 75–80.
85. **Соколовський, С.І.** Досвід та перспективи підготовки майбутніх

- управлінців у системі освіти / С.І. Соколовський // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 17, Теорія і практика навчання та виховання : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 18. – С. 157–161.
86. **Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду** : монографія / за ред. Н.В. Чепелевої. – Київ : Пед. думка, 2008. – 256 с.
87. **Тарасова, Т.В.** Досвід трудового самоствердження школярів [України] у роки Великої Вітчизняної війни / Т.В. Тарасова // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2007. – № 1 . – С. 143–148. – Бібліогр.: 11 назв.
88. **Чайковський, М.Є.** Досвід впровадження комп'ютерної тестової програми при модульно-рейтинговій системі організації навчального процесу / Михайло Чайковський, Олена Добровіцька // Наукові зап. Серія : Педагогіка : оглядова інформація / Тернопіл. нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [б. в.], [2007]. – № 9 – С. 33–37 : іл. – Бібліогр.: с. 37 (5 назв).
89. **Чепелева, Н.В.** Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник само проектування / Наталія Василівна Чепелева // Наука і освіта. – 2014. – № 9 . – С. 22–26. – Бібліогр.: 10 назв.
90. **Чернишов, О.І.** Науково-методичний супровід вивчення, узагальнення, поширення перспективного досвіду в системі післядипломної педагогічної освіти / О.І. Чернишов // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2014. – № 2. – С. 6–11. – Бібліогр.: 9 назв.
91. **Черноіваненко, І. А.** Досвід застосування детективних текстів для мотивації професійно орієнтованого іншомовного читання у ВНЗ / І.А. Черноіваненко // Education and Pedagogical Sciences. – 2006. – № 6 . – С. 87–91. – Бібліогр.: 4 назви.
92. **Шара, С.О.** З досвіду проведення моніторингу адаптації молодих викладачів у Полтавському університеті споживчої кооперації України / С.О. Шара // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; редкол. : В.П. Андрущенко [и др.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 23. – С. 358–362.
93. **Шелег, Т.** Вплив досвіду дитинства на творчість Т.Г. Шевченка / Тетяна Шелег // Вісн. Ін-ту розвитку дитини : зб. наук. пр. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т розвитку дитини. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 14. – С. 165–169. – Бібліогр.: с. 169 (10 назв).
94. **Шелепко, Г.** Досвід реформування вітчизняної системи управління середніми навчальними закладами / Олександр Головнін, Геннадій Шелепко // Історико-педагогічний альманах. – 2013. – № 1. – С. 44–47.
95. **Шехавцова, С.В.** Особливості стимулювання студентів до набуття суб'єктного досвіду в ході педагогічної практики / Світлана Валентинівна Шехавцова // Наука і освіта. – 2014. – № 7 . – С. 191–194. – Бібліогр.: 2 назви.

96. **Ягремцева, А.О.** Гендерний підхід в освітньому процесі: порівняльний аналіз українського та німецького досвіду / Ягремцева А.О. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [редкол. : Сущенко Т.І. (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : [Б. в.], 2009. – Вип. 5 (58). – С. 490–495. – Бібліогр.: с. 494–495 (15 назв)
97. **Якименко, С.І.** Впровадження авторської інтегрованої особистісно орієнтованої технології в практику ДНЗ (з досвіду роботи) / Світлана Іванівна Якименко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : наук.-теорет. зб. / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14 : Педагогіка. Психологія. Філологія. Філософія. – С. 272–273. – Бібліогр.: с. 273 (3 назви).
98. **Яковицька, Л.С.** Досвід вивчення способів самореалізації фахівців у науково-технічній діяльності / Л.С. Яковицька // Вісник Харків. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. Психологія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2012. – Вип. 43, ч. 1. – С. 217–224 : іл. – Бібліогр.: с. 224 (7 назв).

ПЕРЕДОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО НОВОГО ТА ПРОГРЕСИВНОГО

І.А. Зязюн

Моєму колезі – молодому вчителю

...Яким хочеться бачити тебе, юний вчителю, сьогодні, коли ти з особливим почуттям відповідальності, врочистості, душевної захопленості сходиш на педагогічну трибуну? Яким ти повинен бути, щоб перший самостійний урок запам'ятався на все життя, щоб став неповторним і зворушливим для твоїх учнів? Якими скарбами повинен володіти, щоб твоє педагогічне життя завжди було твоїм першим уроком?

Певно, давати рецепти не варто, бо з творчістю вони не сумісні. Я висловлю лише деякі міркування, реалізація яких допомагає мені особисто відчувати постійну радість від педагогічної праці. ...Хотілося б, щоб і до тебе на першому уроці прийшла радість педагогічної творчості. За яких обставин це можливо? На мою думку, за таких:

– Коли любиш свою професію. Любиш пристрасно, незгасно, пожиттєво. В тебе й гадки немає, що й професія цікавіша і необхідніша народові, суспільству. Відома всім істина: після хліба найважливішою для народу є школа. ...

– Коли шануєш і розвиваєш особистість в учневі. Не той учитель, хто навчає. Не той учитель, хто виховує "на загал". Учитель той, хто у навчально-виховному процесі розвиває особистість кожного школяра, робить його самим собою.

– Коли усвідомлюєш, що основним виховним засобом була, є і залишається праця, у якій кожен вихованець послідовно й систематично набуває розумового, естетичного, практичного досвіду. ...

Коли глибоко збагнув, що найголовнішим виховним засобом у школі була, є і залишається особистість учителя. Його талант, його неповторність, самотність.

Аналізуючи свій духовний розвиток, ти, певно, помітив, що приклад твого учителя допоміг тобі змужніти, соціально визріти. Якого ж учителя ти наслідував, коли обрав педагогічну професію? Передусім працюючого, роботящого. Таким хочуть бачити тебе і твої учні – як у справі предметній, фаховій, так і виховній. Кожна хвилина твого вільного часу – для пізнання, для самовдосконалення. Весь інший час – для твоїх вихованців. Пам'ятай заповідь В.О. Сухомлинського: "серце віддаю дітям". Віддаю щиро, душевно, радісно. І виховую цим щирість, душевність, радість. Одним словом – красу. Красу пізнання, красу творчого самоствердження – праці, красу спілкування людей, зрештою красу нашого життя.

Працьовитість, працелюбність немислимі без вимогливості, насамперед до себе. Через вимогливість до себе будь вимогливим до своїх учнів. Однак вимогливість має бути справедливою, раціональною. До себе – щоб якнайдовше

і найпродуктивніше працювати з ними і для них. До школярів – щоб заслужити їхню увагу до себе.

– Коли завоював авторитет серед учнів та їхніх батьків. Без педагогічного авторитету не може бути педагогічного впливу. Чим започатковується авторитет і як його закріпити? Першим уроком у школі

У стародавніх арабських лікарів було правило: якщо за десять хвилин спілкування з лікарем хворому не полегшало, лікар на все життя повинен зректися цієї професії, інакше кажучи, авторитет лікаря, віра в його лікувальну силу вмійють створювати для хворого таку психологічну атмосферу.. яка сприяє: видужанню. Так і для тебе. Перші хвилини твого спілкування з учнями мають стати вирішальними у формуванні їхнього позитивного ставлення до тебе на рівні почуття прекрасного і піднесеного, з першої хвилини ти мусиш захопити, заповнити школярів розповіддю, щоб вони стали підвладними порухам твоєї душі, силі твоєї впливовості. Тож готуйся до перших уроків особливо старанно. Для цього замало вільно володіти матеріалом. Треба ще розробити мізансцени уроку, добре опанувавши театральну режисуру і педагогіку. Власне кажучи, учительська праця – театр одного актора. Саме тому вчителеві необхідно розвивати акторські якості. Не дарма А.С. Макаренко брав уроки режисури й акторської майстерності в талановитих митців. Він писав, «Я став справжнім майстром лише тоді, коли навчився говорити «іди сюди» з 15–20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури, голосу. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде чи не відчує того, що потрібно».

– Коли постійно працюєш над удосконаленням педагогічної майстерності. Вона необхідна для підтримання твого вчительського авторитету. Над вирішенням проблем педагогічної майстерності сьогодні замислюються багато дослідників, педагогів–практиків, працівників інститутів, училищ. Вийшло у світ чимало книжок, методичних посібників. Якомога більше читай літератури на цю тему, виконуй.

Заведи спеціальний відділ у своїй бібліотеці – з педагогічної майстерності. Читай уважно не тільки педагогічну, психологічну, а й медичну, мистецьку літературу, де йдеться про місце і роль людини, її діяльності в духовному розвитку суспільства. Звертайся до творчої спадщини В.О. Сухомлинського. Його “Сто порад учителеві” та інші праці дадуть тобі вичерпну відповідь на питання про те, як опанувати педагогічну майстерність, як набувати професійних умінь та навичок, як долати труднощі вчительської роботи, без яких, як відомо, немає життя.

Труднощі – це переборення життєвих суперечностей. Якщо людина має загартовану волю, бійцівські якості в досягненні поставленої мети, тоді для неї не існує перешкод, яких вона не могла б подолати. Саме таким бійцем повинен стати й ти, молодий учителю. Тебе завжди підтримають, допоможуть.... Проте ніколи не забувай, що лише особиста активність і рішучість – запорука твого авторитету і визнання як в організації, так і в здійсненні навчально–виховного процесу, у роботі з батьками, і в побудові особистого життя, і в самовдосконаленні.

Коли не впадаєш у розпач у критичних ситуаціях, яких буде немало. Чому? Маєш поки що невеликий життєвий досвід. Бракує тобі й учительської

майстерності. Ти відчуваєш деяку педагогічну невправність, невдоволеність рівнем фахової і виховної підготовки. Все це закономірне, кожен свого часу пережив те саме. Багато залежить не лише від тебе, а й від навчального закладу, який ти закінчив.

Чим же можна зарадити? Єдине – продовжувати вчитися пізнавати кожного “свого” учня. Бачити в ньому неповторне, незвичайне, а формуючи і розвиваючи його, сприяти цим становленню всебічно і гармонійно розвинутої особистості. ...

Коли твої учні щодня, щогодини, щохвилини знатимуть, що вони завжди в центрі твоєї уваги, вони відкриють тобі свою душу, свої переконання. Розроби таку методику, щоб кожен щоденно спілкувався з тобою, зокрема з предмета, який ти ведеш. Проте не обмежуйся уроком. В офіційному спілкуванні учневі значно важче відкритися душею, переконаннями, ніж в обстановці неофіційній. Однак таке одкровення вкрай необхідне, це один із найважливіших законів педагогічного мистецтва.

З переказів філософа Ямвліха відомо, що коли знаменитий Піфагор (філософ, математик, поет, лікар, мистецтвознавець, чемпіон олімпійських ігор з кулачного бою, педагог) у м. Кротоні заснував філософську школу, до якої залучив майже всю молодь, він був викликаний на Раду Тисячі. Його запитали, якими демонськими силами він скористався, що так заповонив молоді душі філософією. Піфагор на це впевнено відповів: ”Силою любові й переконання. Я зробив усе можливе, щоб викликати повагу до себе. Мої учні протиставили свої переконання, і я переміг силою власних переконань. Але вважаю, що то більше їхня перемога, ніж моя...”. Скористайся рекомендацією мудрого Піфагора. Знайти такі засоби, шляхи, такі внутрішні сили, які зблизили б тебе з учнями, поєднали б твої і їхні, тобто ваші, інтереси, ідеали і зробили їх спільними для життя і діяльності.

Коли переконаний, що як педагог ти потрібен не лише в школі, а й у сім'ях твоїх вихованців. Їхні батьки зайняті суспіль важливими справами. Відвідувати тебе в школі, відривати від виховного процесу їм незручно. Знайди час зустрітися з ними. Не шкодуй найтепліших слів, щоб підкреслити позитивні риси їхньої дитини. Спільно поміркуйте, як це позитивно розвати, вдосконалювати. Якщо ж учень у твоїй уяві має лише негативні якості, не рекомендую тобі зустрічатися з батьками. Ти ще його не пізнав, не вистраждав надії на свій педагогічний успіх. Тож зустріч з батьками не принесе нічого втішного ні для тебе, ні для них. ...

Коли засвоїв основні принципи спілкування з людьми в колективі і користуєшся ними у практичному житті. В народі кажуть, що кожен нездара може критикувати, звинувачувати, засуджувати. Саме так він і чинить. Учителеві треба мати сильний характер, загартовану волю, велику витримку, щоб усе зрозуміти й пробачити. Тобі якнайменше слід думати про особисті достоїнства і бажання, а намагатися краще пізнати хороші якості колег, забути лестоші, щиро виявляти доброзичливість. Щоб вплинути на свого колегу, варто говорити з ним про те, що його цікавить, до чого він прагне, допомогти йому. Виявляй до колег щирий інтерес, уважно вислуховуй їх, намагайся зрозуміти кожного. Роби для них усе, чого б ти бажав від них для себе. Дай змогу колезі

відчути перевагу над тобою, якщо це справді так. Подивися на оточення його очима й оціни значущість його думок, поведінки.

Коли завойований серед учнів і колег авторитет постійно підтримується твоєю напруженою роботою над собою, яка буде радувати тебе. Тільки радість – запорука вчительської творчості, твоїх успіхів у вихованні. Лише радість педагогічного спілкування і творення – твоє життєве щастя. А.С. Макаренко з цього приводу писав:”...Я надзвичайно щаслива людина. І моє щастя не залежить ні від яких матеріальних благ... ..., тому що неодмінна умова щастя – це переконаність, що живеш правильно, що за спиною не стоїть ні підлість, ні шахрайство ні хитрість”.

Щасти тобі, мій друже, молодий учителю!

99. **Кремень, В.Г.** Вчитель у нас – це духовна і соціальна опора і учня, і суспільства / інтерв'ю провела Т. Мостова // Освіта України. – 1999. – 15 груд. (№ 51). – С. 6.
100. **Кремень, В.Г.** Домінанти вчительського фаху / Василь Кремень // Пед. газета. – 1999. – Серп. (№ 8). – С. 1 ; Учитель. – 1999. – № 11/12. – С. 52–54.
101. **Кремень, В.Г.** Нові вимоги до освіти, вчителя : [вступ на зустрічі-наradі ректорів ВНЗ, провед. спільно МОН та АПН України у Харків. нац. пед. ун-ті ім. Г.С. Сковороди, 29–30 верес. 2004 р.] / В.Г. Кремень // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2005. – № 1. – С. 5–9. – (Підготовка сучасного вчителя: проблеми, перспективи, реалії).
102. **Кремень, В.Г.** Особистість учителя в сучасних соціокультурних контекстах / Василь Кремень // Пед. газета. – 2007. – Серп. (№ 8). – С. 6.
103. **Кремень, В.Г.** Смысл і цінності в системі гуманітарного знання / Василь Кремень // Рідна школа. – 2009. – № 8/9. – С. 3–5 : фотогр. – Бібліогр.: 5 назв.
104. **Кремень, В.Г.** Філософсько-освітня діяльність : сучасний аспект / В. Г. Кремень // Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : зб. наук. пр. / [упоряд. : Н. Г. Ничкало, О. М. Боровік] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ : Богданова А. М., 2013. – С. 6–13.
105. **Кремень, В.Г.** Як готуватимемо... духовних батьків людства? // Розвиток педагогічної освіти України та її інтеграція в європейській освітній простір : доп. на Всеукр. нараді ректорів пед. і класич. ун-тів з питань розвитку пед. освіти України ат її інтеграції в європ. освіт. простір, м. Харків, 29 верес. 2004 р. / В.Г. Кремень // Освіта. – 2004. – 6–13 жовт. (№ 43). – С. 2–4.
106. **Активні форми і методи впровадження передового педагогічного досвіду** : зб. наук. ст. – Київ : Рад. школа, 1989. – 317 с.
107. **Андрухів, І.В.** Особливості іншомовного соціокультурного навчального середовища у досвіді основної школи України та Зарубіжжя / Ірина Володимирівна Андрухів // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія: [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. Ун-т». – Ялта : [Б. в.], 2013. – Вип. 38, ч.2. – С. 209–214 : іл. – Бібліогр.: 7 назв. : табл.
108. **Андрущенко, В.** Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2013. – № 1 (48). – С. 5–10. – Бібліогр.: 6 назв.
109. **Анотований каталог інноваційного педагогічного досвіду працівників психологічної служби системи освіти України** / за заг. ред. В.Г.Панка ; [упоряд. : Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко]. – Київ: Шкільний світ, 2008. – 70 с.
110. **Анотований каталог обласної картотеки перспективного педагогічного досвіду** / [уклад.: Р. Н. Воробйова] ; Південноукраїн. регіон. Ін.-т післядиплом. освіти пед. кадрів. – Херсон : [Б. в.], 2005. – 32 с.
111. **Анотований каталог передового педагогічного досвіду загальноосвітніх навчальних закладів Рівненської області** / [уклад. В. М. Салтишева] ; Рівн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Рівне : [Б. в.], 2002. – 47 с.
112. **Анотований каталог передового психолого-педагогічного досвіду практичних психологів і соціальних педагогів Луганської області** / Луган. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; [уклад. О. М. Гелюх]. – Луганськ : [СПД Резніков В. С.], 2008. – 43 с.

113. **Аркин, Е.** О педагогическом опыте / Е. Аркин // Дошкольное воспитание. – 2013. – № 3. – С. 78–89.
114. **Бабак, Т.В.** Шляхи творчого використання педагогічного досвіду А.С. Макаренка у формуванні гуманітарно-педагогічної еліти / Т.В. Бабак // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО і О.Г. РОМАНОВСЬКОГО ; Нац. техн. ун-т «ХПІ» ; ; [редкол.: Кремень В.Г. та ін.]. – Харків : [б. в.], 2006. – Вип. 12 (16). – С. 71–77. – Бібліогр.: с. 76 (6 назв).
115. **Бабанский, Ю.К.** Передовой опыт учителей и педагогическая наука / Ю.К. Бабанский // Сов. педагогика. – 1977. – № 11. – С. 43–48.
116. **Байгазиев, С.О.** Педагогический опыт: поиски и находки : пособие для учителей / Советбек Орозканович Байгазиев, Сулайман Казыбаевич Рысбаев; Кирг. НИИ педагогики. – Фрунзе : Мектеп, 1989. – 66, [2] с.
117. **Балдинюк, О.** Педагогічний потенціал мистецтва у процесі формування комунікативного досвіду дитини /. Олена Балдинюк // Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки / [редкол. : В. В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ, 2013. Вип. 123, т. I. – 2013.. – С. 113–116. – Бібліогр. в кінці ст.
118. **Барабаш, О.** Сертифікація педагогів, або як забезпечити успіх професійного зростання : [перший досвід педагогів України в процесі сертифікації за міжнародними стандартами ISSA] / Ольга Барабаш // Джерела : наук.-метод. вісн. / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Івано-Франківськ, 2006. – № 3/4 . – С.18–23. – Бібліогр.: 6 назв
119. **Барбіна, Є.** Досвід формування педагогічної майстерності у системі безперервної педагогічної освіти / Є. Барбіна // Зб. наук. пр. Серія : Педагогічні науки / МОН України, Херсон. держ. пед. ун-т ; [редкол. : Є.С. Барбіна (відп. ред.) та ін.]. – Херсон, 2001. – Вип. 20, ч. 2 . – С. 7–12.
120. **Безпаленко, Ю.** Педагогічний досвід Володимира Андрійовича Вичегжаніна у системі формування основ класичного танцю / Ю. Безпаленко, Г. Горбачук // Вісник Львів. університету. Серія : Мистецтвознавство. – Львів, 2014. – Вип. 14. – С. 62–66.
121. **Бельмаз, Я.** Використання британського й американського досвіду в професійному розвитку викладачів вищої школи України / Я. Бельмаз // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – (Спецвип. 7), ч. 1. – С. 23–33. – Бібліогр.: с. 32–33 (6 назв).
122. **Береснєв, А.А.** Передовий педагогічний досвід у контексті створення моделі підготовки студентів-філологів до застосування особистісно орієнтованих технологій навчання іноземної мови / Андрій Анатолійович Береснєв // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія: [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. Ун-т». – Ялта : [б. в.], 2007. – Вип. 14. – С. 277–283 : іл. – Бібліогр.: с. 283 (8 назв).
123. **Берестенко, О.Г.** Досвід теорії і практики А.С. Макаренка в аспекті культури професійного спілкування сучасного вчителя / Олена Григоріївна Берестенко // Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки / [редкол. : В. В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ, 2013

- Вип. 121, ч. 2. – С. 12–16. – Бібліогр. в кінці ст.
124. **Бідюк, Н.** Магістерська підготовка як складова професійного становлення молодого дослідника: британський та український досвід / Наталя Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка. – 2014. – Т. 4, вип. 3. – С. 111–118.
125. **Богданець-Білоskalенко, Н.І.** Естетичне виховання дитини (педагогічний досвід В.О. Сухомлинського) / Н.І. Богданець-Білоskalенко // Вісник Черкас. ун-ту. Серія : Педагогічні науки / МОН України, Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси : [б. в.], 2010. – Спецвип. – С. 74–76. – Бібліогр.: с. 76 (3 назви).
126. **Бондарь, В.И.** Проблема выявления и обобщения передового педагогического опыта / В.И. Бондарь // Сов. педагогика. – 1979.– № 8. – С. 82–88.
127. **Борисова, С.В.** Вплив художньо-творчої діяльності на формування особистості вчителя (на прикладі досвіду роботи вчителя–методиста І. Г. Асєєва) / Світлана Володимирівна Борисова // Вісник Луганського нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.] / Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2008. – № 4 (143). – С. 28–38. – Бібліогр.: с. 37 (10 назв)
128. **Боронилова, И.Г.** Передовой педагогический опыт : учеб. пособие / Ирина Геннадьевна Боронилова ; Восточная экономико–юридическая гуманитарная акад. (Акад. ВЭГУ). – Уфа : Восточный ун-т, 2008. – 105, [1] с.
129. **Бражевська, Р.** Орієнтовна пам'ятка з вивчення передового педагогічного досвіду / Раїса Бражевська // Школа. – 2010. – № 1. – С. 36–37.
130. **Бронников, С.А.** Передовой педагогический опыт в современных условиях : монография / С. А. Бронников, Э. П. Бронникова; Башк. Ин–т развития образования. – Уфа : БИРО, 2009. – 187 с. – Библиогр.: с. 116–128 (231 назв.).
131. **Булкин, А.П.** Культуросообразность образования. Педагогический опыт России XVIII – XX вв. : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д–ра пед. наук : спец. 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования/ Булкин Алексей Петрович; Моск. гос. лингвист. ун-т. – М., 2003. – 47 с. – Библиогр.: с. 44–47 (27 назв.).
132. **Булкин, А.П.** Культуросообразность образования. Педагогический опыт России XVIII – XX вв. : дисс. ... д–ра пед. наук : 13.00.01. / Булкин Алексей Петрович – М., 2003. – 360 с.
133. **Бурдаков, Н.В.** Передовой педагогический опыт: формирование, обобщение, использование : методология, теория, практика / Н. В. Бурдаков ; Краснояр. гос. пед. ин–т. Фак. подгот. и повышения квалификации организаторов нар. образования. – Красноярск : КГПИ, 1992. – 186, [1] с.
134. **Буртовий, С.В.** Досвід використання педагогічних програмних засобів із фізики / С. В. Буртовий, І. Л. Дробот // Комп'ют.у шк.та сім'ї. – 2007. – № 1. – С. 13–15. – Бібліогр.: 2 назв
135. **Бутрим, Л.П.** Виховання в старших підлітків навичок законослухняності та правомірної поведінки : матеріали перспективного досвіду Бутрим Лідії Петрівни, педагога–вихователя 11–Б класу Кузнецовської гімназії Кузнецовської Міської ради / Л. П. Бутрим // Світ виховання : часоп.. – 2012. – № 6. – С. 11–23.

136. **Валеев, Г.Х.** Обобщение передового педагогического опыта с позиций системного целостного подхода / Г. Х. Валеев // Педагогика. – 2005. – № 5. – С. 39–44.
137. **Варданян, Ю.В.** Диссеминация инновационного опыта как фактор модернизации педагогического образования / Ю.В. Варданян // Высшее образование в России. – 2013. – № 4. – С. 86–91. – Библиогр.: 3 назв.
138. **Васенко, В.** Історико-педагогічний досвід забезпечення графічної освіти учнів у ХХ столітті / Василь Васенко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 11/12. – С. 45–47. – Бібліогр.: 11 назв.
139. **Василенко, Н.В.** Система управління перспективним педагогічним досвідом педагогів: технології виявлення, вивчення, узагальнення, поширення, оцінювання / Н.В. Василенко // Управління школою (основа). – 2013. – №13/15. – С. 46–70. – Бібліогр.: с. 55.
140. **Василькова, Ю.В.** Социальный педагог : педагогический опыт и методы работы : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по специальности «Социальная педагогика» / Юлия Валерьевна Василькова. – 3-е изд., доп. – М. : Академия, 2010. – 201, [2] с. – (Высшее профессиональное образование. Педагогические специальности).
141. **Вдовенко, І.С.** Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки / І.С. Вдовенко // Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часоп. / М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України. – Київ, 2010. – Т. 1, вип. 3 (38) : Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології. – С. 239–242.
142. **Веліховська, А.Б.** Модель вивчення передового педагогічного досвіду вчителів математики в загальноосвітніх навчальних закладах Миколаївської області / А. Б. Веліховська // ПостМетодика. – 2012. – № 4. – С. 46–52 : рис., табл. – Бібліогр.: 10 назв.
143. **Вивчення та узагальнення ефективного педагогічного досвіду** / уклад. Н. В. Криницина // Управління школою. – 2011. – № 7/8/9. – С. 16–31.
144. **Віднічук, М.А.** Нові форми впровадження і поширення педагогічного досвіду як важлива умова створення інноваційного освітнього середовища / М.А. Віднічук // Управління школою (основа). – 2012. – № 34/36. – С. 87–93. – Бібліогр. у кінці ст. ‘
145. **Вовк, М.П.** Досвід вивчення народної словесності у класичних університетах України другої половини ХІХ ст. / М.П. Вовк // Вісник Чернігів. нац. ун-ту імені Т.Г. Шевченка. Серія : Пед. науки. – Чернігів, 2014. – Вип. 117. – С. 297–301.
146. **Вовк, М.П.** Досвід вивчення усної народної творчості у класичних університетах України 1950–1980-х рр. / Мирослава Вовк // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 1/2. – С. 82–88.
147. **Вовк, М.П.** Досвід вивчення фольклорної традиції в університетах англomовних країн / М.П. Вовк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – Вип. 7(25). – С. 155–163.
148. **Вовк, М.П.** Можливості творчого використання історико-педагогічного досвіду вивчення фольклористики у професійній підготовці майбутніх філологів / М.П. Вовк // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія,

- технології : зб. наук. пр., присвяч. світлій пам'яті академіка Івана Андрійовича Зязюна : [у 2 т.]. – Київ ; Кіровоград : Пед. преса, 2014. – Т. II. – С. 352–357. – (Вища освіта України: теорет. та наук.–метод. часоп. – 2014. – № 3 : Тем. вип. – 480 с.). – Бібліогр.: С. 356 (8 назв).
149. **Волкова, Н.П.** Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності. Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки / Волкова Н. П. // Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. – Київ, 2001. – С. 402–411.
150. **Волкова, Н.П.** Педагогіка: навч. посіб. / Волкова Наталія Павлівна. –вид. 2–ге, переробл., допов. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
151. **Волошенко, О.В.** В.О. Сухомлинський та О.А. Захаренко: досвід піклування про професійний розвиток педагогічного колективу / О.В. Волошенко, В.І. Хрипун // Вісник Черкас. ун-ту. Серія : Пед. науки / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси : [Б. в.], 2010. – Спецвип. ч. 2. – С. 147–149. – Бібліогр.: С. 149 (5 назв)
152. **Гаврон, В.** Перспективний педагогічний досвід / Віра Гаврон // Завуч. Шкільний світ. – 2012. – № 3. – С. 7–13.
153. **Ганчева, В.** II Всеукраїнський семінар–практикум «Школа передового педагогічного досвіду вчителів фізичної культури» : [про роботу семінару–практикуму, 12–15 верес. 2006 р., м. Луцьк] / Владислава Ганчева, В. Довганюк, Л. Павлів // Фіз. виховання в шк. – 2006. – № 6. – С. 51–53.
154. **Гітун, Н.** Аналіз досвіду підготовки соціальних працівників і педагогів в Україні / Наталія Гітун // Педагогічний пошук : наук.–метод. вісн. – 2007. – № 1. – С. 76–78. – Бібліогр.: 5 назв.
155. **Гнізділова, О.** Теоретичні здобутки та досвід наукової школи професора С.Т. Золотухіної / Олена Гнізділова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2009. – Вип. 2. – С. 121–128.
156. **Годкевич, Л.В.** Урок математики як мистецький витвір : із досвіду роботи з інформац.–комунікатив. технологіями / Л. В. Годкевич // Педагогічний вісник. – 2011. – № 1. – С. 48–50. – Бібліогр.: 7 назв.
157. **Головко, М.В.** Досвід побудови курсу фізики старшої профільної школи в період 1917–1920 рр. / М. В. Головко // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 32. – С. 68–74
158. **Голота, Н.** На шляху до педагогічного досвіду / Н. Голота // Директор школи. – 1999. – №22. – С. 6.
159. **Горбатко, С.Ю.** Використання досвіду А.С. Макаренка в організації проектування шкільного самоврядування (з досвіду роботи ПНВК «Паросток» м. Полтави) / С.Ю. Горбатко // Упровадження ідей А.С. Макаренка в управління навчальними закладами : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Спадщина А.С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності» присвяч. 120-й річниці з дня народж. видатного педагога та Всеукр. наук.-практ. семінару / АПН України, Полтав. держ. пед. ун-т ім.

- В.Г. Короленка, Ін-т пед. освіти і освіти для дорослих АПН України. – Полтава : [Б. в.], 2008. – С. 110–112. – Бібліогр.: С. 112 (4 назви).
160. **Горицька, О.В.** Організація роботи «Школи передового економічного досвіду» з навчанням прийомів психічної саморегуляції як педагогічна умова формування професійної адаптивності майбутнього економіста [Електронний ресурс] / О. В. Горицька // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 30. – С. 131–136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pfto_2013_30_23.pdf
161. **Горобець С.** Компетентнісна парадигма в освіті: світовий досвід, здобутки українських і польських науковців / Сергій Горобець // Українська полоністика. – 2014. – Вип. 11. – С. 226–233.
162. **Григорук, П.М.** Досвід використання сучасних педагогічних технологій при викладанні фахових дисциплін / П.М. Григорук, С.С. Григорук // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. Серія, Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [редкол. : Г.Г. Філіпчук (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 300. – С. 21–24. – Бібліогр.: с. 24 (5 назв).
163. **Гриневич, Л.** Моніторинг якості освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід: анотований бібліограф. покажч. / Лілія Гриневич, Олена Андрюшина. – Київ: Київ. ун-т ім. Б.Г. Грінченка, 2011. – 92 с.
164. **Гринько, В.** Основні критерії передового педагогічного досвіду // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 13–15. – Бібліогр.: 6 назв.
165. **Гузій, Н.В.** Стан дидактичної підготовки майбутніх педагогів: досвід експериментального дослідження / Н.В. Гузій // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. – [Ч. 2]. – С. 218–226. – Бібліогр.: с. 226 (5 назв).
166. **Гураш, Л.** Передовий досвід дошкільної освіти : вивчення, узагальнення та поширення / Гураш Л., Якубенко В. // Дошкільне виховання. – 2001. – № 6. – С. 26–28 ; № 7. – С. 6–8.
167. **Гусоев, В.И.** Педагогический такт : (история, теория, опыт) / Валерий Иосифович Гусоев ; М-во образования и науки РФ, Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Пятигорский гос. лингвистический ун-т». – Пятигорск : ПГЛУ, 2010. – 169 с.
168. **Деменко, Т.** Становлення педагогічного колективу: з досвіду роботи директора загальноосвітнього навчального закладу / Тетяна Деменко // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2012. – Вип. 7. – С. 175–185 : іл. – Бібліогр.: с. 184–185 (12 назв).
169. **Дементієвська, Н.** «Родзинки» освітянського досвіду. Переосмислення досвіду, ідей та власних помилок / Н. Дементієвська // Директор школи. – 2006. – №3. – С. 18–20.
170. **Дем'яненко, Н.М.** Нова педагогічна свідомість і вітчизняний історико-педагогічний досвід / Дем'яненко Н.М. // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 2. – С.117–123.
171. **Денисенко, А.О.** Педагогічний досвід як умова розвитку сучасної вищої освіти / А.О. Денисенко // Теорія та методика навчання та виховання : зб.

- наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : [б. в.], 2007. – Вип. 18. – С. 55–62. – Бібліогр.: с. 62 (7 назв).
172. **Денисюк, В.** Передовий досвід : п'ять проблем впровадження / Валентина Денисюк // Директор школи. – 2001. – № 12. – С. 6,10–11.
173. **Деркунская, В.А.** Обобщение и представление педагогического опыта: советы воспитателю дошкольного образовательного учреждения / В.А. Деркунская, С.И. Максимова // Детский сад: теория и практика. – 2011. – № 11. – С. 102–111. – Библиогр. в конце ст.
174. **Деряга, Л.** Зарубіжний і вітчизняний досвід духовного розвитку особистості / Людмила Деряга // Імідж сучас. педагога. – 2012. – № 3. – С. 47–50. – Бібліогр.: 7 назв.
175. **Дзигаленко, Л.М.** Практичний досвід розробки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках трудового навчання в 6–7 класах середньої загальноосвітньої школи / Л.М. Дзигаленко // Витоки педагогічної майстерності. Серія, Педагогічні науки : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2011. – Вип. 8, ч. 1. – С. 105–110.
176. **Дибський, С.** Практичний педагогічний досвід учителів школи / С. Дибський // Відкритий урок. – 2008. – № 2. – С. 57.
177. **Дівінська Н.О.** Педагогічний досвід організації науково-дослідної роботи в університетах України / Н.О. Дівінська // Вища освіта України. – 2015. – № 2, дод. 1. – С. 50–52.
178. **Діомідова, Н.Ю.** Досвід психолого-педагогічної просвіти вчителів у другій половині ХІХ століття (на матеріалі періодики ХІХ століття) / Н.Ю. Діомідова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : [б. в.], 2006. – Вип. 24, ч. 1. – С. 43–48. – Бібліогр.: с. 47–48 (7 назв).
179. **Дубровская, В.А.** Управление процессом формирования и распространения инновационного педагогического опыта : метод. пособие / В.А. Дубровская; Департамент образования и науки Кемеров. обл., Кузбас. регион. Ин-т повышения квалификации и переподгот. работников образования. – Кемерово : КРИПКиПРО, 2009. – 95 с.
180. **Дудкина, М.Ю.** Педагогический опыт реализации программы «Воспитание на социокультурном опыте». 1–4 классы : социокультурное развитие детей, родителей, учителей / Дудкина М.Ю. – М. : Истоки, 2005. – 47 с. – (Библиотека «Технологической Школы бизнеса»).
181. **Духовно-моральне виховання молодого покоління : вітчизняний і зарубіжний досвід** // Наукові записки. Серія : «Психологія і педагогіка». – Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2013. – Вип. 23 : Тем. вип. : – 308 с.
182. **Євтух, М.Б.** Педагогічний досвід та педагогічна спадщина Макаренка А.С. / М.Б. Євтух // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2014. – Вип. 13. – С. 3–5.
183. **Єрмак, Л.С.** Особливості професійної підготовки магістрів туристичної сфери в контексті болонського процесу: вітчизняний і зарубіжний досвід / Єрмак Л.С. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і

- загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради: Монаєнко А.О. ; голов. ред.: Сущенко Т.І. ; редкол.: Бочелюк В.Й. та ін.]. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. – Вип. № 20 (73). – С. 386–393. – Бібліогр.: с. 393 (4 назви).
184. **Єфремов, С.В.** З досвіду управління науково-дослідною роботою студентів у ВНЗ України у 50–60-ті роки ХХ століття / Єфремов С.В. // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : [б. в.], 2007. – Вип. 19. – С. 54–59.
185. **Жерносек, І.П.** Моделювання передового педагогічного досвіду: реалізація прогностичної та моделюючої функцій / І.П. Жерносек // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 1. – С. 87–91.
186. **Жерносек, І.П.** Передовий педагогічний досвід : проблеми і пропозиції / Жерносек І.П. // Педагогіка і психологія. Вісн. АПН України. – 1994.–№ 1. – С. 111–116.
187. **Жерносек, І.** Педагогічний досвід: головні ознаки і критерії / Жерносек І. // Рідна школа. – 1999.– № 9. – С. 69–72.
188. **Жиров, О.** Актуалізація педагогічних ідей і досвіду К. Василенка в сучасних умовах / Олександр Жиров // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2009. – Вип. 1. – С. 35–41.
189. **Жорова, І.Я.** Джерельна база проблеми впровадження передового педагогічного досвіду (II половина ХХ століття) / І.Я.ЖОРОВА // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 15. – С. 242–246.
190. **Завацький, С.В.** Педагогічний досвід А.С. Макаренка у соціальній реабілітації безпритульних дітей та підлітків / С. В. Завацький, Н. М. Носовець // Вісник Чернігів. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2008. – Вип. 50. – С. 71–74.
191. **Завгородня, Т.** Екологічна освіта як умова формування культури здоров'я молодших школярів : вітчизняний та зарубіжний досвід / Тетяна Завгородня // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 4. – С. 39–44. – Бібліогр.: 10 назв.
192. **Загорний, М.П.** Упровадження моделі системи обміну педагогічним досвідом у післядипломному освіту як вимога адаптивної школи / Максим Петрович Загорний // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 1. – С. 27–29. – Бібліогр.: 7 назв.
193. **Зайченко, І.В.** З досвіду використання творчої спадщини С. Русової у процесі підготовки майбутніх педагогів у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка / І. В. Зайченко // Наука і освіта. – 2011. – № 4 : Педагогіка. – С. 157–159. – Бібліогр.: 2 назв.
194. **Заруба, Н.А.** Програма диссеминации ценного педагогического опыта как средство актуализации профессиональной компетентности учителей начальных классов / Н. А. Заруба, Е. А. Нагрелли // Начальная школа плюс До и После. – 2009. – № 8. – С. 80–83. – Библиогр.: 4 назв.
195. **Заскалета, С.Г.** Використання європейського досвіду професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні / С. Г. Заскалета

- // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б.Д. Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2012. – Вип. 5. – С. 47–56. – Бібліогр.: с. 55–56 (11 назв).
196. **Здобутки освітян Запорізького регіону : антологія перспектив пед. досвіду закладів освіти Запоріз. обл. Вип. 11** / Упр. освіти і науки Запоріз. держадмін., Запоріз. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти Запоріз. обл. ради. – Запоріжжя : ЛПС, 2010. – 163 с. – Бібліогр.: с. 161–162.
197. **Земліна, Ю.В.** Ласкаво просимо на конкурс «Кращий за професією!» : педагогічний досвід використання несистемних форм навчання як засобу формування професійної готовності майбутніх фахівців готельного господарства / Ю. В. Земліна // Гуманітарні науки. – 2008. – N 2. – С. 110–116. – Бібліогр. в кінці ст.
198. **Зерна досвіду** : зб. метод. знахідок переможців обл. туру Всеукр. конкурсу «Учитель року – 2010» / [авт. кол. : Юхта Ю. В., Асаєвич Н. М. та ін. ; упоряд. О. С. Бобкова та ін. ; ред. Н. І. Клокар] ; Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів. – Біла Церква : КОПОПК, 2010. – 175 с.
199. **Золочевський, В.В.** Творче застосування вітчизняного педагогічного досвіду організації фізкультурно-масової роботи зі студентською молоддю / В. В. Золочевський // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [б. в.], 2010. – Вип. № 9 (62). – С. 340–346. – Бібліогр.: с. 345–346 (10 назв).
200. **Зязюн, І.А.** Аналіз педагогічної дії у площині самовизначення вчителя / Іван Зязюн // Креативна педагогіка. – 2012. – № 6. – С. 17–18. – Бібліогр. : 3 назви.
201. **Зязюн, І.А.** Дійти до кожної дитини може лише обдарований учитель : [із виступу директора Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих Івана Зязюна на заг. зборах НАПН України] // Освіта України. – 2011. – 4 лют. (№ 9/10). – С. 4. – Бібліогр. : 3 назви.
202. **Зязюн, І.А.** Доброчинність і мудрість учителя у філософському леті простору і часу / Іван Зязюн // Імідж сучасного педагога. – 2009. – № 10. – С. 3–11. – Бібліогр. : 15 назв.
203. **Зязюн, І.А.** Компетентнісний педагог завжди й повселюдно – учитель, психолог, культуролог, вчений / І. А. Зязюн // Сучасні заклади освіти – 2012 : міжнар. виставка, 1–3 берез. 2012 р. : офіц. каталог виставки / МОН, молоді та спорту України, НАПН України. – Київ, 2012. – С. 23–24.
204. **Зязюн, І.А.** Краса педагогічної дії : навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студ. серед. та вищ. навч. закл. / Іван Андрійович Зязюн, Галина Михайлівна Сагач. – Київ : Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
205. **Зязюн, І.А.** Краса педагогічної дії – у красі душі вчителя / Іван Зязюн // Пед. газета. – 2011. – Верес. (№ 9). – С. 4.
206. **Зязюн, І.А.** Место естетического воспитания в педагогике высшей школы : метод. рек. / И. А.Зязюн. – Київ : Вища шк., 1975. – 24 с.
207. **Зязюн, І.А.** Моєму колезі – молодому вчителю / І. А. Зязюн // Шляхи і методи забезпечення подальшого творчого зростання обдарованої молоді : [монографія] / за заг. ред. Л. В. Корінної. – Житомир : ЖДУ, 2011. – С. 10–13.

- Бібліогр. : 6 назв.
208. **Зязюн, І.А.** Морально-естетические факторы педагогического опыта / И. А. Зязюн // Вопросы освоения педагогического опыта : тез. док. и сообщений обл. науч.-практ. конф. / М-во просвещения УССР, Полтав. гос. пед. ин-т им. В. Г. Короленко ; [отв. за вып. И. А. Зязюн]. – Полтава, 1981. – С. 10–11. – Библиогр. : 5 назв.
209. **Зязюн, І.А.** Морально-естетические факторы педагогического опыта / И. А. Зязюн // Вопросы освоения педагогического опыта : тез. док. и сообщений обл. науч.-практ. конф. / М-во просвещения УССР, Полтав. гос. пед. ин-т им. В. Г. Короленко ; [отв. за вып. И. А. Зязюн]. – Полтава, 1981. – С. 10–11. – Библиогр. : 5 назв.
210. **Зязюн, І.А.** Наука і мистецтво педагогічної дії / І. А. Зязюн // Педагогічна майстерність як система професійно–мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.–мистец. читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, відділ пед. естетики та етики. – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – Вип. 3. – С. 21–29. – Бібліогр. : 8 назв.
211. **Зязюн, І.А.** Особистісно-авторське відтворення вчителем досвіду педагогічної майстерності і його діагностика / І.А. Зязюн // Проф.-техн. освіта. – 2007. – № 1. – С. 9–11.
212. **Зязюн, І.А.** Педагогіка добра: ідеали та реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – Київ : МАУП, 2000. – 312 с.
213. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність – особистісно-центрована діяльність / І. А. Зязюн // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Пед. науки : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Вип. 4. – С. 21–31. – Бібліогр. : 3 назви.
214. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність – стратегічна домінанта підготовки вчителя до підвищення якості учіння / І. А. Зязюн // Біла книга національної освіти України / [Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл, І. А. Зязюн та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Кременя ; НАПН України. – Київ, 2010. – С. 282–285.
215. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і перероб.]. – Київ : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
216. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / [упоряд. : І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – Київ : СПД Богданова А. М., 2008. – 462 с.
217. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність – технологія педагогічної дії / І. А. Зязюн // Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії : [монографія] / Житомирський держ. ун-т імені Івана Франка. – Житомир, 2011. – С. 6–12. – Бібліогр. : 8 назв.
218. **Зязюн, І.А.** Педагогічна майстерність як мистецька дія : посіб. для вчителів (книжка в журналі) / І. А. Зязюн // Рідна шк. – 1995. – № 7/8. – С. 31–50. – Бібліогр. : 5 назв.
219. **Зязюн, І.А.** Творчий потенціал особистості вчителя : психолого–педагогічні орієнтири / І. А. Зязюн // Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності : зб. наук. пр. / за заг. ред. І. А. Зязюна ; Ін-т пед. освіти і освіти

- дорослих НАПН України. – Київ ; Харків, 2009. – С. 11–22. – (Присвяч. 70-річчю від дня народж. акад. Неллі Григорівни Ничкало). – Бібліогр. : 6 назв.
220. **Зязюн, І.А.** Учитель XXI століття : чарівник, добротворець, любомудр, працелюб / І.А. Зязюн // Сучасні навчальні заклади. – 2011 : офіц. каталог виставки / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Компанія «Виставковий світ». – Київ, 2011. – С. 18–19.
221. **Игнатъева, Г.А.** Инновационный педагогический опыт: от уникальной идеи к передовой практике : пособие для работников образования, участвующих в инновационной деятельности / Г.А. Игнатъева, О.В. Тулупова; Гос. образоват. учреждение доп. проф. образования «Нижегор. ин-т развития образования», Каф. педагогики и андрагогики. – Нижний Новгород : Нижегородский институт развития образования, 2009. – 376, [1] с. : ил. ; 20 см. – Библиогр.: с. 319–327 (103 назв.)
222. **Ирхина, И.В.** Содержание и организация обучения руководителей школ умению изучать и обобщать передовой педагогический опыт в системе повышения квалификации : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук / Ирина Витальевна Ирхина ; Моск. пед. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – М., 1992. – 16 с. – Библиогр.: с. 16.
223. **Іванова, Т.Й.** Перспективний педагогічний досвід – кроки до нової школи / Т. Й. Іванова // Наша школа. – 2010. – № 4. – С. 21–24. – Бібліогр.: 7 назв.
224. **Іващенко, К.** Педагогічна система А. Макаренка: досвід організації дитячого самоврядування [Електронний ресурс] / К. Іващенко // Історико-педагогічний альманах. – 2011. – Вип. 2. – С. 9–12. – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ipa_2011_2_4.pdf
225. **Інновації у вихованні та позашкільній освіті : анот. каталог перспективного пед. досвіду** / [авт.-упоряд.: Н. Гавриш, Н. Давидюк, Г. Ситник] ; Рівн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. – Рівне : [Б. в.], 2007. – 38 с.
226. **Інноваційний педагогічний досвід діяльності методичних кабінетів** : [з досвіду роботи завідуючих метод. каб. : посібник] / М-во освіти і науки України, Упр. освіти і науки Луган. облдержадмін., Луган. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти; [уклад.: Т.М.Сорочан та ін.]. – Луганськ : Знання, 2007. – 252 с. : іл., табл. – Бібліогр. в кінці тем.
227. **Іонова, О.М.** Педагогічна майстерність учителя і розвиток особистості учня: досвід вальдорфської школи / О.М. Іонова // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка . Серія : Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка ; [голов. редкол.: В. О. Пащенко (голов. ред.) та ін.]. – Полтава : [Б. в.], 2007. – Вип. 3. – С. 180–184. – Бібліогр.: с. 184 (7 назв)
228. **Йовенко, А.** Досягнення чернігівських учителів трудового навчання: географія передового педагогічного досвіду / Алла Йовенко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 6. – С. 4–5.
229. **Кабан, Л.** Рекомендації щодо оформлення матеріалів щодо перспективного педагогічного досвіду претендентів на звання «вчитель-методист», «вихователь-методист», «викладач-методист» // Школа. – 2006. – № 11. – С. 5–7.

230. **Кадемія, М.** Дистанційне навчання в училищі: з досвіду роботи / Майя Кадемія // Проф.-техн. освіта. – 2002. – №1. – С. 44–49.
231. **Казанцева, О.** Мій скромний педагогічний досвід / О. Казанцева // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2009. – № 2. – С. 40–43.
232. **Калейнікова, Я.** Висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду у творчій спадщині К.Д. Ушинського / Яна Калейнікова // Матеріали студентської наукової конференції Чернівець. нац. ун-ту, присвяч. 600-річчю м. Чернівці, 13–14 трав., 2008 р. : [тези доповідей]. Серія : Філософсько-педагогічні науки / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [відп. за вип. Ангельська А.О.]. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 245–246.
233. **Каліта, В.** Кроки до успіху : майстер-клас як форма презентації перспективного пед. досвіду / Вікторія Каліта // Методист. – 2014. – № 10. – С. 18–22. – Бібліогр.: 5 назв.
234. **Калошин, В.Ф.** Методика В.Ф. Шаталова – успіх та радість у навчанні / В.Ф. Калошин, Л.Л. Сушенцева, Д.В. Гуменюк // Завучу. Усе для роботи. – 2011. – № 9/10. – С. 36–57.
235. **Капінус, Н.** Готовність учителів до педагогічної творчості / Н. Капінус // Директор школи. Україна. – 2008. – № 4. – С. 24–29.
236. **Капраль, М.** Використання передового освітнього досвіду закордоння в курсі вивчення історії педагогіки у педагогічному коледжі / Марта Капраль // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. Серія : Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2009. – Вип. 490. – С. 39–48. – Бібліогр.: с. 48 (7 назв)
237. **Карапузова, Н.** Педагогічний досвід естетизації освітнього середовища багатoproфільного факультету / Н. Карапузова // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ, 2014. – Вип. 7. – С. 61–71.
238. **Карпенчук, С.Г.** Синтез у педагогічному досвіді А.С. Макаренка : контекстуальний аналіз : [монографія] / С.Г. Карпенчук. – Рівне : [Б. в.], 2008. – 298 с. – Бібліогр.: с. 279–296. – 120-річниця від дня народж. А.С. Макаренка присвячується.
239. **Кебкало, Т.Г.** З досвіду викладання медико-біологічних дисциплін у педагогічному ВНЗ в умовах модульно-рейтингової системи / Т.Г. Кебкало, Палієнко О. А., Єрічева Т. Ю. [та ін.] // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 2. – С. 207–216
240. **Клепиков, В.Н.** Обобщение и описание инновационного педагогического опыта / Валерий Николаевич Клепиков // Школ. технологии. – 2014. – № 4. – С. 88–93. – Библиогр. в подстроч. примеч.
241. **Клименко, Ю.** Практичне використання прогресивних ідей європейського досвіду у модернізації системи освіти в Україні / Юлія Клименко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О.О., 2011. – Вип. 38. – С. 241–248.
242. **Климчук, І.О.** Сучасний вітчизняний і світовий досвід: проблеми економічної освіти в старшій школі / І.О. Климчук // Проблеми сучасного

- підручника : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України ; за наук. ред. В.М. Мадзігона ; [редкол. : В. М. Мадзігон (голов. ред.), Н. М. Бібік, М. І. Бурда та ін.]. – Київ : [б. в.], 2010. – № 1(10). – С. 363–372. – Бібліогр.: с. 371–372 (16 назв).
243. **Князева, Л.І.** Знову про передовий педагогічний досвід / Л. Князева // Управління освітою – 2012. – №16 (292) – С. 18–22.
244. **Коваленко, Є.І.** Історико-педагогічний досвід як основа інноваційних технологій дошкільної освіти / Є. І. Коваленко // Наукові зап. Ніжин. держ. ун-ту імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки : [збірник] / М-во освіти і науки України, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2011. – № 4. – С. 23–28.
245. **Ковальова, О.В.** Досвід соціального виховання в педагогічній спадщині С.Т. Шацького / О.В. Ковальова // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки України, Слов'янський держ. пед. ін-т. – Слов'янськ, 2000. – Вип. 8. – С. 222–226.
246. **Ковш, Т.О.** Формування лінгвістичного досвіду на різних етапах вивчення іноземної мови / Т.О. Ковш // Вісник Нац. техн. ун-ту України «КПІ». Серія : Філософія. Психологія. Педагогіка : [зб. наук. пр.] / Нац. техн. ун-т України «КПІ» ; [редкол.: Б. В. Новіков (голова) та ін.]. – Київ : Політехніка, 2010. – № 2 (29). – С. 159–162. – Бібліогр.: с. 162 (7 назв)
247. **Кодола, В.І.** Я так думаю. : із досвіду використання інтеракт. технологій / В. І. Кодола // Педагогічний вісн. – 2012. – № 2. – С. 41–42.
248. **Кожемякіна, Н.І.** Досвід створення комп'ютерних тестів для перевірки знань студентів та шляхи їх удосконалення / Н. І. Кожемякіна // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 23. – С. 130–135
249. **Кожем'яка, О.Л.** Поширення педагогічного досвіду вчителя через проведення майстер-класів / О. Л. Кожем'яка // Історія та правознавство. – 2014. – № 12. – С. 10–15.
250. **Козлов, И.Ф.** Педагогический опыт А.С. Макаренко : кн. для учителя : [сборник] / Сост. и авт. вступ. ст. В.М. Коротов. – М. : Просвещение, 1987. – 158, [1] с.
251. **Колбіна, Т.В.** Обґрунтування критеріїв діагностики сформованості досвіду міжкультурної комунікації у студентів ВНЗ / Колбіна Т.В // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011.– Вип. № 20 (73). – С. 413–419. – Бібліогр.: с. 419 (4 назви)
252. **Колодько, Т.М.** Педагогічний професіоналізм учителя у сучасній навчально–виховній практиці / Т. М. Колодько // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики [Текст] : збірник. Вип. 9 (19) / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; редкол. В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 185–189
253. **Коляно, В.Ю.** Соціально-психологічні умови інклюзивної освіти :

- з досвіду роботи / В. Ю. Коляно, Л. Є. Томчик // Пед. пошук. – 2012. – № 3. – С. 78–80. – Бібліогр.: 7 назв.
254. **Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи** / [Н.М. Бібик, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачова]. – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с. (Бібліотека з освітньої політики).
255. **Корнейко, Ю.М.** Висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду в творчій спадщині К.Д. Ушинського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Юлія Миколаївна Корнейко ; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2007. – 22 с.
256. **Коробова, І.В.** Компетентність учителя як результат набуття суб'єктного досвіду методичної діяльності / І.В. Коробова // Зб. наук. пр. Кам'янець–Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна / Кам'янець–Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець–Подільський : [Б. в.], 2011. – Вип. 17 : Інноваційні технології управління компетентнісно–світоглядним становленням учителя : фізика, технології, астрономія. – С. 35–37. – Бібліогр.: с. 37 (14 назв)
257. **Коссак, Г.** Спрямованість навчально-виховного процесу на особистісний досвід старшокласника / Григорій Коссак // Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. : XI Каришинські читання, 27–28 трав., 2004 р. / Ін-т педагогіки АПН України, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава : [б. в.], 2004. – С. 103–106. – Бібліогр.: с. 105–106 (4 назви).
258. **Костенко, Г.Г.** Досвід системної реформи освіти США. Можливості використання прогресивних надбань у системі української педагогічної освіти / Г.Г. Костенко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка ; [редкол.: Іванченко А.В. та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2007. – Ч. 4. – С. 21–25. – Бібліогр.: с. 25 (9 назв).
259. **Костенко, І.В.** Формування і розвиток системи наукових ступенів і вчених звань в Україні в контексті світового досвіду: історико–юридичне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права: історія політичних і правових учинь / Ірина Валентинівна Костенко ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 21 с.
260. **Кочерга, О.** Досвід підготовки соціально відповідального вчителя початкової школи через використання інтерактивних технологій / Ольга Кочерга // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О.О., 2011. – Ч. 2, вип. 4. – С. 72–79. – Бібліогр.: с. 79 (6 назв)
261. **Кравчук, Т.М.** Навчально-дослідна робота студентів факультетів фізичної культури вищих педагогічних закладів України: досвід та сучасність : [про завдання, зміст та види навчально-дослід. роботи студ. ф-тів фізкультури вищ. пед. навч. закл. України у другій пол. ХХ ст. та в сучас. умовах] / Т.М. Кравчук // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 5. – С.3–7. –

- Бібліогр.: 7 назв.
262. **Красовицький, М.** Сучасні педагогічні ідеї і новаторський досвід / Красовицький М., Беседа Т. // Рідна шк. – 1989. – №1. – С. 44.
263. **Креденець, Н.Д.** Методологія формування професійної компетентності фахівців: досвід сучасної української педагогіки / Неля Креденець // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка Серія : Педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [Б. в.], 2008. – № 5. – С. 21–26. – Бібліогр.: с. 25–26 (18 назв).
264. **Кривонос, И.Ф.** Передовой педагогический опыт – в школу / Иван Федорович Кривонос. – Київ : Знание УССР, 1982. – 48 с. (Серія 7 : «Педагогическая»).
265. **Кривонос, И.Ф.** Передовий педагогічний досвід – у школу / І.Ф. Кривонос. – Київ, 1982. – 48 с.
266. **Кривонос, И.Ф.** Освоение передового опыта / И.Ф. Кривонос // Педагогика. – 1990. – № 3. – С 72–76.
267. **Криворучко, М.В.** Учителі-новатори – педагогічне джерело передового досвіду // Завучу. Усе для роботи. – 2011. – № 9/10. – С. 29–35. – Бібліогр.: 8 назв.
268. **Криницина, Н.В.** Вивчення та узагальнення ефективного педагогічного досвіду / Н.В. Криницина // Управління школою (основа). – 2011. – № 7/9. – С. 16–31. – Бібліогр.: с. 21
269. **Криниця педагогічного досвіду** / [авт.-уклад. Н.В. Дерев'янкіна]. – Харків : Основа, 2011. – 127 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою» ; вип. 12 (107)).
270. **Крисяк, С.В.** Передовой педагогический опыт как способ повышения мастерства учителей (80 – 90 годы) // Постметодика. – 1995. – № 2(9). – С. 15–18.
271. **Курзина, А.И.** Передовой педагогический опыт в системе повышения квалификации работников образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : 13.00.01 / Алевтина Ивановна Курзина ; Моск. гос. открытый пед. ун-т. – М., 1995. – 18 с. – Библиогр.: С. 16–18.
272. **Кузибецкий, А.Н.** Передовой педагогический опыт и аттестация педагога : метод. пособие / А.Н. Кузибецкий, Волгогр. гос. пед. ун-т, Волгогр. гос. акад. повышения квалификации и переподгот. работников образования. – Волгоград : ВГАПК РО, 2010. – 158 с. – (Проблемы инновационного развития российского образования). – Библиогр.: с. 152–154.
273. **Кузьменко, Т.** Формування досвіду моральної поведінки в учнів як соціально-педагогічна проблема / Тетяна Кузьменко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий, 2008. – Вип. 25. – С. 128–132. – Бібліогр.: с. 132 (4 назви).
274. **Кутова, О.М.** Практична діяльність викладача вищого навчального закладу як умова розвитку його педагогічного досвіду / О.М. Кутова // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології : зб. наук. пр., присвяч. світлій пам'яті академіка Івана Андрійовича Зязюна : [у 2 т.]. – Київ ; Кіровоград : Пед. преса, 2014. – Т. II. – С. 157–161. – (Вища освіта України: теорет. та

- наук.–метод. часоп. – 2014. – № 3 : Тем. вип. – 480 с.). – Бібліогр.: С. 160–161 (7 назв).
275. **Кучеренко, Н.В.** Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки викладача вищої школи до професійної діяльності / Кучеренко Н.В. // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [Б. в.], 2009. – Вип. 54. – С. 219–227. – Бібліогр.: С. 226–227 (9 назв).
276. **Куширець, А.** Вітчизняний та зарубіжний досвід управління загальноосвітніми навчальними закладами / А. Куширець // Післядиплом. освіта в Україні. – 2014. – № 1. – С. 62–64. – Бібліогр.: 10 назв.
277. **Кушнар'юв, С.В.** Вплив засобів масової інформації на формування правосвідомості неповнолітніх: зарубіжний та вітчизняний досвід / С. В. Кушнар'юв // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 2. – С. 24–31.
278. **Кушнар'юв, С.В.** Правова освіта в школі: сучасний досвід та інновації / С. В. Кушнар'юв // Педагогічна освіта: теорія і практика. Серія : Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр./ Київ. міськ. пед. ун-т Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання АПН України. – Київ : [б. в.], 2009. – № 11 (спецвип.). – С. 148–152.
279. **Кушнір, В.** Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї у формуванні емоційно-морального досвіду дошкільника / Валентина Кушнір // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : [Б. в.], 2008. – Вип. 27. – С. 112–117.
280. **Лагодзя, Г.Г.** Знання свого роду – ознака цивілізованої людини : із досвіду роботи вчителя–філолога / Г. Г. Лагодзя // Педагогічний вісник. – 2011. – № 4. – С. 34–36.
281. **Лавріненко, О.А.** Педагогічна майстерність у педвузах України 40–50–х років ХХ ст.: історія, досвід, уроки / О. А. Лавріненко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського ; [редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ ; Вінниця : Планер, 2009. – Вип. 21. – С. 68–74. – Бібліогр.: с. 74 (7 назв)
282. **Левченко, Ю.М.** Ідеал вищої освіти у Стародавньому Римі: досвід вивчення гуманітарних дисциплін у школі М. Ф. Квінтіліана / Ю.М. Левченко // Вісник Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка ; [голов. ред.: О.І. Курок ; заступник: В.П. Зінченко та ін.]. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – Вип. 20. – С. 240–245. – Бібліогр.: с.245 (9 назв).
283. **Лисенко, Н.В.** Орієнтовне положення про школу перспективного педагогічного досвіду / Н.В. Лисенко // Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за спец. «Дошкільне виховання» / Н. В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – Київ : Вища шк., 2006. – Ч. 1. – С. 266–267.

284. **Лицєрова, С.А.** Педагогика: теория и педагогический опыт / София Алексеевна Лицєрова; Ин-т сервиса и соц.-информ. куммуникаций, Каф. культурологии. – Тюмень : РИЦ ТГАКИ, 2008. –
Ч. 1. – 2008. – 148 с.
Ч. 2. – 2008. – 104 с.
285. **Лісник, Г.** Педагогічний досвід / Галина Лісник // Завуч. Шк. світ. – 2013. – № 12. – С. 4–24.
286. **Лукашенко, А.А.** Досвід використання елементів теорії еквівалентності дистанційного навчання на прикладі викладання курсу «Методика викладання та педагогічна майстерність» / А.А. Лукашенко // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : зб. ст. за матеріалами наук.-практ. конф. ІХ Ірпінських міжнар. наук.-пед. читань, 26–27 трав. 2011 р., м. Ірпінь. / Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2011. – Ч. 1. – С. 351–361. – Бібліогр.: с. 359–360 (11 назв)
287. **Лукіна, Т.** Досвід побудови національних систем оцінювання якості освіти / Т. Лукіна // Управління освітою. – 2006. – Число 13/14. – С. 47–50.
288. **Луцюк, Н.С.** Використання досвіду В.О. Сухомлинського у проведенні педагогічної ради школи / Н.С. Луцюк // Педагогічний пошук. – 2009. – № 1. – С. 7–9. – Бібліогр.: 4 назв.
289. **Ляхоцька, Л.** Концептуальні засади модернізації дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти (університетський досвід) / Лариса Ляхоцька // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2. – С. 52–57. – Бібліогр.: 6 назв.
290. **Майстер, А.В.** Инновационный педагогический опыт как фактор модернизации региональной системы образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : 13.00.01 / Майстер Анжелика Валерьевна; Юж.–Урал. гос. ун-т. – Челябинск, 2009. – 25 с.
291. **Майстер-клас «розвиток інноваційної активної особистості педагога : метод. супровід перспективного досвіду»** / О. Молчанова, О. Сидорова [та ін.] // Методист. – 2014. – № 8. – С. 40–48.
292. **Макаренко, А.С.** Про мій досвід / А. С. Макаренко // Твори : в 7 т. – Київ, 1954. – Т. 5. – С. 231–253.
293. **Макаренко, А.С.** Деякі висновки з мого педагогічного досвіду / А.С. Макаренко // Педагогіка : хрестоматія / [уклад.: А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко]. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання–Прес, 2006. – С. 45–50.
294. **Макарчук, В.В.** Продуктивна праця в досвіді шкіл України (60–70-ті роки ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Макарчук Вікторія Вікторівна ; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2006. – 231 с.
295. **Макотрова, Г.В.** Педагогический опыт использования сети Интернет в процессе индивидуализации развития исследовательских качеств личности старшеклассников / Г.В. Макотрова // Профил. шк. – 2012. – № 3. – С. 38–43.
296. **Максимюк, С.П.** З історії передового педагогічного досвіду та моди на нього // Максимюк С. П. Педагогіка : : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Світлана Петрівна Максимюк. – Київ : Кондор, 2009. – С. 561–566

297. **Максимюк, С.П.** Види педагогічного досвіду // Максимюк С.П. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Світлана Петрівна Максимюк. – Київ : Кондор, 2009. – С. 552–559.
298. **Максимюк, С.П.** Передовий педагогічний досвід та система роботи з ним // Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Світлана Петрівна Максимюк. – Київ : Кондор, 2005. – С. 550–570.
299. **Масликова, І.В.** Основные требования к оформлению материалов перспективного педагогического опыта : метод. пособие / И.В. Масликова // Управління школою. – 2003. – Листопад (№ 31). – С. 20.
300. **Маслікова, І.В.** Перспективний педагогічний досвід: міф чи реальність? // Управління школою. – 2004. – Жовтень (№ 29). – С. 8.
301. **Маслікова, І.** Перспективний педагогічний досвід: міф чи реальність? / І. Маслікова // Директор школи. Україна. – 2004. – № 2. – С. 10–14.
302. **Матвієнко, О.В.** Особистісно-орієнтована освіта : досвід і проблеми : зб. наук. пр. / Олена Валеріївна Матвієнко // Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : НПУ, 2002. – Ч. 3. – С. 83–86.
303. **Мельник, Н.А.** Нові форми впровадження педагогічного досвіду як важлива умова створення інноваційного освітнього середовища / Н.А. Мельник // Управління школою. – 2013. – № 34/36. – С. 88–93.
304. **Методика. Досвід. Пошук : проблема вивчення шкіл, курсів мови та літератури** : наук.-метод. зб. / [редкол.: Самойленко Г.В. та ін.]. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2006. – Вип. 9. – 171 с.
305. **Методична робота в школі, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду** : навч.-метод. комплекс для студ. освітньо-кваліфікац. рівня «бакалавр» / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя ; [уклад. : Н.О. Падун, Н.М. Стрельнікова ; відп. за вип. Н.П. Пихтіна]. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 39 с. – Бібліогр.: с. 33–39.
306. **Методичні рекомендації з виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду** / упоряд. Г.П. Бондарчук ; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. – 2010. – 43 с.
307. **Мисечко, О.Є.** Педагогічний досвід А.С. Макаренка крізь призму єдності історичного й логічного / Мисечко О.Є. // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 139–144.
308. **Михнюк, М.** Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом / Марія Михнюк // Проф.–техн. освіта. – 2014. – № 2. – С. 49–51.
309. **Міцай, Ю.В.** Педагогічний досвід В.О. Сухомлинського в реалізації здоров'язбережної функції школи / Ю.В. Міцай // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія : Пед. науки / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2010. – Спецвип. – С. 135–142. – Бібліогр.: с. 142 (11 назв).
310. **Мішака, Н.** Наук. підхід до вивчення досвіду творчої педагогічної діяльності вчителя–класовода / Мішака Н. // Сучасна освіта творчо обдарованої молоді: ідеї, технології, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16–18 квіт. 2008 р. / АПН України, Ін-т обдарован. дитини АПН

- України, Криворіз. держ. пед. ун-т. – Київ ; Кривий Ріг, 2008. – С. 175–180. – Бібліогр.: с. 179–180.
311. **Моделирование и экспертиза педагогического опыта** / [Т.А. Каплунович, А.Г. Гусев, Е.А. Федорова, Л.А. Филиппова]; Ком. образования Администрации Новгород. обл., Новгород. регион. центр развития образования. – Великий Новгород : НРЦРО, 2002. – 152 с.
312. **Момот, Л.Л.** Передовий педагогічний досвід: теорія і практика / Л.Л. Момот. – Київ: Рад. школа, 1990. – 141 с.
313. **Музика, Т.** Педагогічний досвід учителя фізкультури / Тетяна Музика // Шкільний світ. – 2010. – № 4 : Здоров'я та фізична культура. – С. 1, 3–4.
314. **Мурашук, М.М.** Педагогічний досвід вчителя біології у роботі з обдарованими дітьми / М.М. Мурашук // Обдарована дитина. – 2005. – № 10. – С. 20–26.
315. **Надточій, Т.** Шалва Олександрович Амонашвілі / Тетяна Надточій // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2011. – № 9. – С. 18–21.
316. **Назаренко, Г.** Передовий педагогічний досвід у контексті інноватики // Післядипломна освіта в Україні. – 2010. – № 2 (17). – С. 32–34 – Бібліогр.: 6 назв.
317. **Научные достижения и передовой педагогический опыт в области педагогики и народного образования** : информ. сб. / АПН СССР. НИИ общ. педагогики. Центр. науч. информ. «Шк. и педагогика». – М., 1990. – 42 с.
318. **Нерубайська, Л.А.** Із досвіду роботи з обдарованими дітьми : міжшкіль. факультатив з укр. мови і літ-ри / Л.А. Нерубайська // Пед. вісн. – 2012. – № 3. – С. 80–82. – Бібліогр.: 5 назв.
319. **Нестреляй А.** Релігійно-гуманістичні основи науково-педагогічного досвіду С.С. Гогоцького (1813 – 1889 рр.) / Алла Нестреляй // Історико-педагогічні студії : Наук. часоп. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2008. – Вип. 2. – С. 163–167.
320. **Никитюк, Л.В.** Вивчення, узагальнення й упровадження педагогічного досвіду / Л.В. Никитюк // Завучу все для роботи. – 2013. – № 17/18 (113–114) – С. 29–33.
321. **Никулина, Н.В.** Педагогический опыт: формы и механизмы трансляции / Н.В. Никулина // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2010. – № 1. – С. 6–10. – Библиогр.: 8 назв.
322. **Ничкало Н.Г.** Вітчизняний досвід паралельного навчання і мистецької освіти / Нелля Ничкало, Володимир Тименко // Пед. газета. – 2013. – Берез. (№ 3). – С. 5.
323. **Ничкало, Н.Г.** Українська наукова школа педагогічної майстерності: нова творча сходинка / Нелля Ничкало // Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / [Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн, М. П. Лещенко, Т. В. Іванова, М. М. Солдатенко, В. В. Пилипчук, О. А. Грищенко]. – Київ ; Глухів, 2005. – С. 6–9. – Бібліогр. : 8 назв.
324. **Ніколашина, Т.Г.** Художній спадок А.С. Макаренка як джерело вивчення його педагогічного досвіду / Т.Г. Ніколашина, І.В. Денисовець // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Спадщина А.С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності» присвяч. 120-й річниці з дня народж. видат. педагога

- та Всеукр. наук.-практ. семінару «Упровадження ідей А.С. Макаренка в управління навчальними закладами» / АПН України, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка, Ін-т пед. освіти і освіти для дорослих АПН України, Укр. асоц. А.С. Макаренка, Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М.В. Остроградського. – Полтава, 2008. – С. 235–237.
325. **Обдаровані діти і школа. Методика діагностики та педагогічний досвід** : посіб. для вчителів і психологів / [автори-укладачі : Настенко Н.В., Білик Н.І., Моргун В.Ф.]. – Полтава: ПОПОПП, 1998. – 120 с.
326. **Огієнко, О.І.** Освіта дорослих: досвід скандинавських країн для України / О.І. Огієнко // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [редкол.: Філіпчук Г. Г. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – Вип. 451. Педагогіка та психологія. – С. 142–152. – Бібліогр.: с. 151–152 (6 назв).
327. **Олеярник, О.В.** Використання творчого досвіду вчителя трудового навчання вітчизняної школи другої половини ХХ ст. в сучасній навчально-виховній практиці / Олександр Вікторович Олеярник // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2007. – Вип. 6 (16). – С. 72–75. – Бібліогр.: с. 75 (7 назв).
328. **Олійник, Д.** Реалізація ідей О.А. Захаренка в роботі вчителя трудового навчання / Дмитро Олійник // Трудове навчання. – 2014. – Лютий (№ 2). – С. 7–10.
329. **Омельчук, В.В.** З досвіду роботи школи щодо розвитку творчої особистості молодших школярів у процесі активного навчання / В. В. Омельчук, І. М. Гридюшко // Наука і освіта. – 2011. – № 8 : Педагогіка. – С. 144–147. – Бібліогр.: 12 назв.
330. **Онкович, Г.** Медіадидактика вищої школи: український досвід / Ганна Онкович // Вища освіта України. – 2013. – № 1. – С. 23–29. – Бібліогр.: 15 назв.
331. **Орап, М.О.** Мовленнєва компетенція та мовленнєва діяльність у структурі мовленнєвого досвіду особистості / М.О. Орап // Вісн. Харківського Нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2014. Вип. 48 : Психологія. – С. 178–191 : іл. – Бібліогр.: с. 191 (7 назв)
332. **Орел, В.В.** Соціальний досвід як джерело індивідуалізації особистості / В.В. Орел // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Ін-т проф.-техн. освіти АПН України, Вінниць. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Київ ; Вінниця : Вінниця, 2007. – Вип. 14. – С. 32–36. – Бібліогр.: С. 36 (8 назв).
333. **Орехова, Л.І.** Просвітницько-педагогічний досвід Х.Д. Алчевської у сучасному освітньому просторі / Л.І. Орехова // Сучасні інформ. технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.] ; Вінниць. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського, Ін-т пед. освіти і освіти

- дорослих НАПН України. – Київ; Вінниця: Планер, 2012. – Вип. 31. – С. 58–63.
334. **Орієнтовні критерії передового педагогічного досвіду** : зб. наказів МО УРСР. – Київ, 1983. – № 11. – 136 с.
335. **Освітня спадщина Придніпров'я (творчі знахідки, передові технології, педагогічний досвід)** / [упоряд.: Чигрина В.А., Циганкова Л.А.]; Дніпропетр. обл. ін.-т післядиплом. освіти. – Дніропетровськ : Промінь, 2003. – 83 с.
336. **Осьмук, Н.** Вивчення зарубіжного педагогічного досвіду в 20-тих роках українськими науковцями : головні напрями і завдання, організаційна політика НКО республіки // Пед. науки : зб. наук. пр. / СДПУ ім. А.С.Макаренка. – Суми, 2000. – С. 142–150.
337. **Осьмук, Н.Г.** Забезпечення науково-методичної складової підготовки вчительства: вітчизняний досвід 20-тих років ХХ століття / Осьмук Наталія Григорівна // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 верес. 2009 р., Ялта, Крим, Україна : [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т» ; [редкол.: О. В. Глузман та ін.]. – Ялта : [Б. в.], 2009. – Ч. 2. – С. 52–55. – Бібліогр.: с. 55 (3 назви).
338. **Павленко, В.І.** Сучасні аспекти вивчення системи роботи вчителя та поширення передового педагогічного досвіду / В.І.Павленко // Постметодика. – 2013. – № 3 (112) : Виховання лідера. – С. 15–20.
339. **Павлюк, О.М.** Педагогічний досвід учителів-новаторів як чинник розвитку шкільної освіти в Україні (друга половина ХХ століття) / О. М. Павлюк // Вісник Луганського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – Луганськ, 2013. – № 11(2). – С. 24–31.
340. **Паламарчук, В.Ф.** Проблеми освоєння передового педагогічного досвіду / В.Ф.Паламарчук // Педагогіка. – 1989. – Вип. 28. – С. 81–100.
341. **Палатна, В.** Українська мова як предмет шкільної освіти і виховання: історико-педагогічний досвід С.Х. Чавдарова / В. Палатна // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Історико-педагогічні студії / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 2. – С. 99–105.
342. **Панченков, А.** Досвід створення інтерактивного підручника / А. Панченков // Відкритий урок. – 2006. – червень. – С. 29–37.
343. **Паршук, С.М.** З досвіду організації та керівництва педагогічною практикою студентів вищих навчальних закладів / С.М. Паршук // Вісник Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – Вип. 20. – С. 207–211. – Бібліогр.: с.210 (5 назв) .
344. **Пастух, Т.В.** Вивчення й узагальнення перспективного педагогічного досвіду / Т.В.Пастух // Завучу. Усе для роботи. – 2013. – № 11/12. – С. 2–35.
345. **Пастушенко, Л.А.** Організація дослідження розвитку особистісно значимого досвіду у студентів коледжу / Пастушенко Л.А. // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [редкол.: Максименко С.Д., Чепелева Н.В., Балл Г.О. та ін.] ; за

- ред.: С.Д. Максименка. – Житомир : ЖДУ ім. І.Франка, 2009. – Т. 7, вип. 19 : Екологічна психологія. – С. 167–171. – Бібліогр.: с. 171 (11 назв).
346. **Пашко, Л.Ф.** Досвід А.С. Макаренка в організації життєдіяльності вихованців / Л.Ф. Пашко, Ю.З. Колос // Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Ін-т педагогіки АПН України, Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава : [Б. в.], 2009. – С. 58–60.
347. **Пащенко, Д.** Шляхи гуманізації набору студентів у педагогічний ВНЗ: досвід та перспективи / Д. Пащенко // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5, число 4. – С. 114–125.
348. **Педагогический опыт Антоненко Е.А. по обучению школьников основам эвристической деятельности** : метод. рек. / Магнитог. гос. ун-т. Лаб. психол.–пед. исслед. непрерыв. образования; [Ушачев В.П.]. – Магнитогорск : Магнитог. гос. ун-та, 2000. – 7 с. – (Серия «Педагогическая наука школьному учителю»).
349. **Педагогический опыт** и мастерство хореографа : сб. науч. тр. / ФГОУ ВПО «Челябинская гос. акад. культуры и искусств», Хореографический фак. ; [сост.: Татьяна Федоровна Берестова]. – Челябинск : Челябинская гос. акад. культуры и искусств, 2010. – 503 с.
350. **Педагогический опыт Левченко Г.Н. по методике организации интеллектуального тренинга в начальной школе** : метод. рек. / [Ушачев В.П., Левченко Г.Н.]. – Магнитогорск : Магнитог. гос. ун-т, 2000. – 11 с. – (Серия: Педагогическая наука школьному учителю).
351. **Педагогічна майстерність** : підручник / за ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Київ: Вища школа, 2004. – 422 с.
352. **Педагогічна майстерність** : хрестоматія / за ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Київ: Вища школа, 2008. – 606 с.
353. **Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 17–19 груд. 1998 р. / АПН України, Упр. освіти Волин. обл. держадмін., Волин. обл. метод.-навч. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів, Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки, Обл. пед. асоц. «Творчість»; [редкол.: І.Д. Бех та ін.]. – Луцьк : Вежа, 1999. – 177 с. – Бібліогр. в кінці ст.
354. **Педагогічний досвід вчителів хімії** / [уклад. К.М. Задорожний]. – Харків : Основа, 2009. – Вип. 2. – 127, [1] с. – (Бібліотека журналу «Хімія» : вип. 9 (81). – Бібліогр.: с. 127.
355. **Педагогічний досвід учителів хімії** : навч.-метод. посіб. / [Т.М. Дмитрашина [та ін.] ; упоряд. К. М. Задорожний]. – Харків : Основа : Тріада+, 2007. – 144 с.: мал. – (Серія «Бібліотека журналу «Хімія» ; вип. 11 (59)). –
356. **Педагогічний досвід і наукова школа Тетяни Костянтинівни Завгородньої** : наук.-метод. посіб. / [упоряд. І.В. Стражнікова]. – Івано-Франківськ : [Б. в.], 2009. – 163, [1] с. – Бібліогр. у кінці ст.
357. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 22. – вкл. 1–28.
358. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя :

- Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 1/3. – вкл. 1–16.
359. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2009. – № 1/2. – С. 1–32. (вкладка).
360. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2009. – № 3/4. – С. 1–32. (вкладка).
361. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 16/18. – С. 1–28. (вкладка).
362. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 7/9. – С. 1–32. (вкладка).
363. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 10/12. – С. 1–28. (вкладка).
364. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 4/5. – С. 1–16. (вкладка).
365. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2010. – № 28/29. – С. 1–16 (вкладка).
366. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2009. – № 5/6. – С. 1–32 (вкладка).
367. **Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті** // Все для вчителя : Інформ.-практ. бюлетень. – 2009. – № 9/10. – С. 1–20 (вкладка).
368. **Педагогічний досвід як фактор оновлення змісту науково-методичної діяльності в установах і закладах освіти**: вектори випереджувального розвитку : темат. зб. пр. Всеукр. наук.-практ. семінару в рамках Всеукр. шк. новаторства керів., наук.-пед. і пед. працівників післядипломної пед. освіти / НАПН України [та ін.; за заг. ред. В.В. Олійника; упоряд. : Любченко Н.В. та ін.]. – Рівне : Лапсюк, 2012. – 208 с. : іл., табл. – (Бібліотечка Всеукраїнської школи новаторства. Серія "Післядипломна педагогічна освіта") – Бібліогр. наприкінці ст.
369. **Педагогічний пошук : антологія перспективного педагогічного досвіду закладів освіти Запорізької області** / Запорізь. обл. ін-т післядипломної пед. освіти, комунал. закл. ; [ред. Ніколаєвська Р.М.]. – Запоріжжя : ЛПС, 2008. – 123 с. – Бібліогр.: с. 122–123.
370. **Пелех, Л.Р.** Оптимізація навчально–виховного процесу школярів: аксіологічна основа (українсько–польський досвід) / Л.Р. Пелех // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології : зб. наук. пр., присвяч. світлій пам'яті академіка Івана Андрійовича Зязюна : [у 2 т.]. – Київ ; Кіровоград : Пед. преса, 2014. – Т. II. – С. 303–307. – (Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часоп. – 2014. – № 3 : Тем. вип. – 480 с.). – Бібліогр.: С. 307 (7 назв.).
371. **Передовий педагогічний досвід вчителів математики Чернівецької області : навч.-метод. посіб.** / [О.Я. Біляніна, Г.І. Рябко та ін.] ; за заг. ред. О.Я. Біляніної ; Чернівец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Чернівці ; [Вижниця] : [Черемош], 2010. – 70 с. – Бібліогр.: с. 52–53.
372. **Передовий педагогічний досвід Кіровоградщини у новому баченні Кн. 2** / Ін-т змісту і методів навчання, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. К. Винниченка. – Кіровоград : [б. в.], 1998. – 204 с. – До 80–річчя з дня народження В.О.Сухомлинського.

373. **Передовий педагогічний досвід освітян Хмельниччини** / Кам'янець–Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка ; [уклад.: А.С. Попович, Л.І. Тимофійшина, Т.А. Андрухова ; наук. ред. О.М. Завальнюк ; відп. ред. В.М. Федорчук]. – Кам'янець–Подільський : Аксіома, 2008. – 371 с.
374. **Передовий педагогічний досвід: теорія і методика** / під ред. Л.Л. Момот. – Київ: Рад. школа., 1990. – 141 с.
375. **Передовий педагогічний досвід у системі професійної діяльності сучасного вчителя** : метод. рек. для вчителів загальноосвітніх шкіл, керівників освітніх закладів, організаторів метод. роботи / Сум. обласний ін.-т післядипломної пед. освіти. – Суми, 2002. – 30 с.
376. **Передовой педагогический опыт дошкольных образовательных учреждений** : сборник / Деп. образования муницип. образования г. Краснодар, Муницип. казен. учреждение Краснодар. науч.-метод. центр. – Краснодар : Традиция, 2011. – 182 с. – Библиогр.: с. 92–93 (24 назви.)
377. **Перенчук, Л.** Педагогічний досвід : використання інноваційних ідей на уроках української мови та літератури / Лариса Перенчук // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С. 32–35. . – Бібліогр. 3 назви.
378. **Перспективний педагогічний досвід** : від теорії до практики /. – Біла Церква, 2007. – 26 с. – (Метод. бюлетень № 1).
379. **Перспективний педагогічний досвід** / [упоряд. Ж. Сташко]. – Київ: Шкільний світ, 2007. – 128 с. (Б–ка «Шкільного світу»).
380. **Перспективний педагогічний досвід: теоретичні основи, композиційна структура та оформлення** : навч.–метод. посіб. для роботи в ДНЗ / Упр. освіти Миколаїв. міськради ; [авт.–упоряд. І.А. Романюк ; відп. за вип. І.Я. Крайній ; дизайн обкл. В.С. Зесенко]. – Запоріжжя : ЛПС, 2012. – 98 с. – Бібліогр.: с. 96–98.
381. **Пехота, О.М.** Кафедра освітніх технологій в університеті: концепція, досвід, перспективи розвитку / Олена Пехота // Вища освіта України. – 2007. – № 2 . – С.18–23. – Бібліогр.: 5 назв.
382. **Пивовар, Н.М.** Із досвіду орієнтації школярів на педагогічну професію у контексті співробітництва ВНЗ та школи (80 роки ХХ ст.) / Н.М. Пивовар // Витоки пед. майстерності : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка . Серія : Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка ; [редкол.: В.О. Пащенко (голов. ред.) та ін.]. – Полтава : [Б. в.], 2007. – Вип. 3. – С. 90 – 95.
383. **Пирогова, Ю.** Роль методичного кабінету в упровадженні педагогічного досвіду / Юлія Пирогова // Профтехосвіта. – 2015. – № 2. – С. 23–25 : фотогр.
384. **Поваляєва, В.М.** Передовий педагогічний досвід / В.М. Поваляєва // Безпека життєдіяльності. – 2010. – № 4. – С. 2–5.
385. **Погребняк, Н.М.** Педагогічний досвід в організації науково–дослідної роботи студентів у контексті західноєвропейських освітніх систем / Н.М. Погребняк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта, 2013. – Вип. 38(2). – С. 63–67.
386. **Полєшко, Р.А.** Система роботи з вивчення та творчого впровадження передового педагогічного досвіду / Р.А. Полєшко, В.В. Щорс // Фізичне

- виховання в школах України. – 2011. – № 4. – С. 10–14 (Дод.). – Бібліогр.: 10 назв.
387. **Полуда, В.В.** Педагогічний досвід використання професійно–орієнтованої ділової гри як засіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців з готельного обслуговування / В.В. Полуда // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2013. – Вип. 35. – С. 385–387.
388. **Польова, Г.М.** Досвід використання інформаційних технологій на уроках історії / Г.М. Польова // Зб. наук. пр. Серія : Пед. науки / Бердян. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Крижко Василь Васильович, Баханов Костянтин Олексійович, Гусев Віктор Іванович та ін.]. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 3. – С. 218–223. – Бібліогр.: с. 223 (7 назв).
389. **Пономаревський, С.** Ретрансляція центрами розвитку педагогічної теорії та практики в Україні освітнього досвіду українським учителям Росії / Станіслав Пономаревський // Молодь і ринок. – 2012. – № 9. – С. 42–47. – Бібліогр.: 6 назв.
390. **Попова, Л.Д.** Науково–виховна спадщина А.С. Макаренка: надбання та досвід (до 120–річчя від дня народження) / Л.Д. Попова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, комунал. закл., Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [б. в.], 2008. – Вип. 49. – С. 208–212. – Бібліогр.: с. 212 (6 назв).
391. **Попович, О.П.** Актуальність досвіду А.С. Макаренка у формуванні валеологічної культури керівника навчальним закладом / О.П. Попович, О.С. Гринюк // Упровадження ідей А.С. Макаренка в управління навчальними закладами : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 120-й річниці з дня народж. видатного педагога / АПН України, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, Ін-т пед. освіти і освіти для дорослих АПН України, Укр. асоц. А. С. Макаренка, Полтав. обл. ін-т післядипломної пед. освіти ім. М. В. Остроградського ; [редкол.: В. О. Пащенко та ін.]. – Полтава : [Б. в.], 2008. – С. 112–114. – (Спадщина А.С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності). – Бібліогр.: с. 114 (5 назв).
392. **Попружна, Г.** Виявлення і вивчення педагогічного досвіду / Ганна Попружна // Завуч. Шк. світ. – 2011. – Травень (№ 14). – С. 21–22.
393. **Портфоліо – сучасна форма презентації педагогічного досвіду** // Фізичне виховання в школах України. – 2010. – № 10. – С. 15–16.
394. **Приобщение к философии : новый педагогический опыт** / [сост. Вадим Маркович Розин]. – М. : URSS, 2009. – 383 с.
395. **Пришляк, О.Ю.** Практична підготовка соціальних педагогів: вітчизняний і зарубіжний досвід / О.Ю. Пришляк // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є.С. (відп. ред.) та ін.]. – Херсон : ХНУ, 2007. – Вип. 44. – С. 348–352. – Бібліогр.: с. 351–352 (8 назв).
396. **Про кращий педагогічний досвід з проблем виховної роботи, організації, керівництва, контролю за виховним процесом** // Інформ. зб.

- МО України. –1997. – № 23. – С. 10–29.
397. **Про порядок вивчення, узагальнення, поширення та практичного впровадження позитивного педагогічного досвіду та педагогічних інновацій у системі ПТО** : метод. рек. / [уклад. Н.Ю. Самойленко]. – Суми: НМЦ ПТО, 2007. – 23 с.
398. **Про удосконалення системи вивчення і поширення передового досвіду** // Зб. наказів та інструкцій МО України. – 1988. – № 1. – С. 3–17.
399. **Прокопенко, Л.И.** Научно–организационные основы деятельности Института усовершенствования учителей по внедрению передового педагогического опыта : дис. . канд. пед. наук: 13.00.01 / Прокопенко Л.И. ; НИИ педагогики Украины. – Київ, 1987. – 180 с.
400. **Прокопенко, Л.І.** Вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду на діагностико–прогностичних засадах / Л.І. Прокопенко // Вісник Черкас. ун-ту. Серія : Психолого–педагогічні науки / М-во вищ. освіти України, Черкаський держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 1998. –Вип. 8. – С. 35–39.
401. **Проскуня, О.І.** Педагогічний досвід братських шкіл / О.І. Проскуня // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [б. в.], 2011. – Вип. № 15 (68). – С. 34–39. – Бібліогр.: с. 39 (5 назв)
402. **Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи** : наук.–метод. зб. Вип. 7 / [упоряд. Н. І.Бугай]. – Сімферополь: Сімф. міська друкарня, 2009. – 200 с.
403. **Пуйман, С.А.** Педагогічний досвід: спадкоємність традицій і новаторства / С.А. Пуйман. – Мн : Бел. держ. ун-т, 1999. – 153 с.
404. **Пусепліна, Н.** Конструювання передового педагогічного досвіду у процесі підготовки вчителя до музейно–педагогічної діяльності / Наталія Пусепліна // Пед. науки : зб. наук. пр. / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка. – Полтава, 2009. –Вип. 1. – С. 60–65.
405. **Пушкарьова, Т.** Державна відеотека педагогічного досвіду: стан та перспективи розвитку / Тамара Пушкарьова, Надія Бігун // Рідна шк. – 2007. – № 2. – С. 24–26.
406. **Рабченюк, Т.** Управління процесом упровадження досягнень педагогічної науки та передового педагогічного досвіду в шкільну практику / Тамара Рабченюк // Освіта і управління. – 1998. – Т. 2, число 2. – С. 27–32.
407. **Радкевич, В.О.** Інноваційний педагогічний досвід підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ України / Валентина Радкевич // Проф.–техн. освіта. – 2005. – № 4. – С.22 – 24.
408. **Радчук, Г.К.** Смыслогенез особистості у контексті засвоєння соціального досвіду в освітньому середовищі / Г.К. Радчук // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Серія : Психол. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів : [б. в.], 2008. – Вип. 59, т. 2. – С. 115–119. – Бібліогр.: с. 118–119 (10 назв).
409. **Рибалко, Л.С.** Досвід викладання педагогіки вищої школи для магістрів та аспірантів у вищих навчальних закладів України / Людмила Сергіївна Рибалко // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського :

- зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського . – Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2010. – Спецвип. : Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції. – С. 302–306. – Бібліогр.: с. 306 (4 назви).
410. **Рибачук, І.Г.** Музично-естетичне виховання в педагогічному досвіді А.С. Макаренка / І.Г. Рибачук // Витоки пед. майстерності : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. Серія : Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Вип. 5. – С. 120–126. – Бібліогр.: с. 126 (10 назв).
411. **Риженко, А.В.** Просвітницький і педагогічний досвід природничих товариств України (друга пол. XIX – поч. XX століть) : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Риженко Анатолій Володимирович. – Київ : Наук. світ, 2004. – 105 с. : іл. – Бібліогр.: с. 95–99.
412. **Розенберг, А.** Виявлення, вивчення та використання передового педагогічного досвіду / А. Розенберг // Директор шк. – 1998. – №12. – С. 12–18.
413. **Розсоха, А.П.** Педагогічний досвід С.Л. Рудницького в контексті проблем сучасної освіти України / Антоніна Павлівна Розсоха // Наукові зап. Серія : Педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [б. в.], 2008. – № 1. – С. 75–82. – Бібліогр.: с. 82 (15 назв).
414. **Ромадіна, Л.** Передовий педагогічний досвід / Л. Ромадіна // Відкритий урок: Розробки. Технології, Досвід. – 2007. – № 12. – С. 56–63.
415. **Романовська, О.** Підготовка студентів ВНЗ в умовах інтернаціоналізації вищої освіти: досвід України і США / Олександра Романовська // Рідна школа. – 2010. – № 3 (берез.). – С. 70–74.
416. **Романюк, І.А.** Композиційна структура перспективного педагогічного досвіду / Ірина Анатоліївна Романюк // Дошкільна освіта. – 2012. – № 4. – С. 8–18.
417. **Ромашева, Н.В.** Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті педагогічного досвіду В.О. Сухомлинського / Наталія Володимирівна Ромашева // Пед. науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т ; [редкол.: Барбіна Є.С. та ін.]. – Херсон : [Б. в.], 2009. – Вип. 54. – С. 371–376. – Бібліогр.: с. 376 (7 назв).
418. **Рубан, Л.М.** Альтернативні форми навчання в Україні (зарубіжний досвід) / Лариса Рубан // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2/3. – С. 69–74. – Бібліогр.: 13 назв.
419. **Руководство сомообразованием школьников: из опыта работы** / ред.: Б.Ф. Райський, М.Н. Скаткин. – М.: Просвещение, 1983. – 143 с.
420. **Руснак, Т.** Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду / Т. Руснак // Школа. – 2006. – №11. – С. 8–18.
421. **Савич, Л.П.** Вивчення й використання передового досвіду у світлі праць О.М. Біляєва / Л.П. Савич // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [Б. в.], 2012. – № 1. – С. 28–33. – Бібліогр.: с. 33 (6 назв).
422. **Савчин, М.** Духовно–особистісний досвід педагога як чинник

- ефективності його професійної діяльності [Електронний ресурс] / М. Савчин // Гірська школа Українських Карпат. – 2013. – № 8–9. – С. 304–308. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gasuk_2013_8-9_82.pdf
423. **Салата, О.** Наук. та педагогічний досвід, втілений у діяльності Острозької академії / Олена Салата // Історія України. – 2004. – №14. – С. 7–10.
424. **Сбруєва, А.А.** Формування історико-педагогічної компетентності майбутнього вчителя : з досвіду професійної рефлексії / А. А. Сбруєва, Н. Г. Осьмук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С. 21–30.
425. **Сгадова, В.В.** Організація роботи в школі по впровадженню передового педагогічного досвіду / В.В. Сгадова. – Київ: Освіта, 1992. – 115 с.
426. **Семиченко, В.А.** Готовність педагогічних працівників до впровадження зарубіжного досвіду у систему освіти України / В. А. Семиченко // Міжкультурні комунікації та толерантність в освіті : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 15 жовт., 2010 р. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Міжнар. дитячий центр «Артек». – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – С. 145–159.
427. **Сенько, Ю.В.** Герменевтика педагогического опыта / Ю.В. Сенько, В. Г. Шкунов // Педагогика. – 2012. – № 2. – С. 21–29. – Библиогр.: 4 назви.
428. **Сергеєнкова, О.П.** Професійна підготовка педагогів: досвід міждисциплінарного дослідження / Оксана Сергеєнкова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 2. – С.122–125. – Бібліогр.: 5 назв.
429. **Сидоренко І.І.** Мотивація самоосвіти особистості у вітчизняному педагогічному досвіді [Електронний ресурс] / І. І. Сидоренко // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 38. – С. 192–197. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2011_38_26.pdf
430. **Сипченко, В.** Слов'янський педагогічний: досвід і перспективи. Виховати справжнього вчителя / Валерій Сипченко // Рідна шк. – 2003. – № 4. – С. 34–36.
431. **Сипченко, І.В.** Формування досвіду художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Сипченко Ірина Владиславівна ; УДПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 1997. – 191 с.
432. **Скаткин М.Н.** Методология и теория обобщения передового педагогического опыта / М.Н. Скаткин. – М.: Педагогика, 1979.– 157 с.
433. **Скоробогатова, М.Р.** Новаторський педагогічний досвід вчителів початкових класів другої половини ХХ сторіччя / Марія. Р. Скоробогатова // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 9 (19). – С. 72–77
434. **Сластенин, В.А.** Опыт исследования проблемы формирования личности учителя в высшей школе / В.А. Сластенин // Проблемы подготовки студентов педвузов и университетов : сб. науч. тр. / под ред. В.А. Сластенина. – М. : Педагогика, 1976. – С. 4–39.
435. **Смолянчук, Н.В.** Досвід використання методів проблемного навчання на

- уроках природознавства в початковій школі у другій половині ХХ ст. / Смолянук Н.В., Собченко Т.М. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради Монаєнко А.О. ; редкол.: Сущенко Т.І. (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : [Б. в.], 2011. – Вип. № 17 (70). – С. 60–67. – Бібліогр.: с. 66–67 (9 назв).
436. **Соболь, Н.М.** Педагогічна модель як спосіб наукової організації передового педагогічного досвіду / Н.М. Соболь // Перші міжнародні драгомановські читання : до 170-річного ювілею М.П. Драгоманова (30 верес.–2 жовт. 2003 р.) : доп. і повідомлення / МОН України. НПУ ім. М. Драгоманова, АПН України. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003. – Вип. 3. – С. 265–269.
437. **Соннова, М.В.** Педагогічний досвід В.О. Сухомлинського в сучасній практиці екологічного виховання молодших школярів / М.В. Соннова // Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2001. – Ч. 4. – С. 70–76.
438. **Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі** : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Досвід видатних педагогів Полтавщини в управлінській діяльності» / Ін-т педагогіки АПН України, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава : [Б. в.], 2009. – 175 с. – Бібліогр. у кінці ст.
439. **Створення, трансформування і моделювання передового педагогічного досвіду** // Сільська школа України. – 2007. – № 3. – С.7–12.
440. **Стовба, Н.І.** Структура та зміст професійного досвіду [Електронний ресурс] / Н.І. Стовба. – Режим доступу : www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Psihologia/10_83689.doc.html
441. **Столповская, О.Н.** Опыт проведения психолого–педагогического консилиума в школе / О.Н. Столповская // Воспитание школьников. – 2011. – № 9. – С. 39–43. – Библиогр.: 5 назв.
442. **Сторощук, І.А.** Розвиток життєвої компетентності учнів у співдіяльності та співтворчості дітей і дорослих : (з досвіду розбудови виховної системи класу) / І. А. Сторощук // Наша школа. – 2010. – № 5/6. – С.38–44. – Бібліогр.: 17 назв.
443. **Сулаєва, Н.В.** Збагачення досвіду творчої діяльності майбутніх вихователів дошкільних закладів у неформальних мистецьких колективах / Н.В. Сулаєва // Вісник Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки / Глухів. держ. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – Вип. 16. – С. 78–82. – Бібліогр.: с. 82 (8 назв).
444. **Сухомлинський, В.О.** Вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду// В.О. Сухомлинський З досвіду роботи директора школи. – Київ : Рад. школа, 1955. – С. 5–19.
445. **Тевлін, Б.** Запровадження передового педагогічного досвіду : (практичний аспект) / Тевлін Б. // Директор школи. – 2001.–№19. – С.6 ; № 20. – С. 12–14.
446. **Тевлін, Б.** Передовий педагогічний досвід: вивчення, узагальнення та

- поширення / Тевлін Б. // Завуч. – 2003. – №35. – С. 3–8.
447. **Теличко, Н.В.** Шляхи використання позитивного досвіду навчання обдарованих школярів США в закладах освіти України / Н.В. Теличко // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 345 : Педагогіка та психологія. – С. 156–161. – Бібліогр.: с. 161 (9 назв).
448. **Терегулов, Ф.Ш.** Передовой педагогический опыт : теория распознавания, изучения, обобщения, распространения и внедрения / Филарит Шарифович Терегулов. – М. : Педагогика, 1992. – 294 с.
449. **Теренова, В.А.** Вивчення передового досвіду вчителів–словесників як один із шляхів до педагогічної майстерності / Теренова В.А. // Вісник Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки. – Глухів, 2008. – Вип. 11. – С. 193–198.
450. **Теслюк Н.І.** Використання інформаційно–комунікаційних технологій та створення електронного портфоліо для узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду / Наталія Іванівна Теслюк. – Режим доступу : <http://uch№i.com.ua/i№formatika/50162/i№dex.html>
451. **Тимофєєва, В.Р.** Досвід та перспективи партнерства школи і ВНЗ у профільному навчанні / В.Р. Тимофєєва, Н.М. Затильнікова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2005. – С. 169–174. – Бібліогр.: с. 173 (4 назви).
452. **Тихолоз, С.** Урок без дзвінка на перерву... : роздуми, враження, замальовки, силуети / Сергій Тихолоз // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – № 6. – С. 108–124.
453. **Ткач, Г.В.** Питання вивчення та розповсюдження передового педагогічного досвіду на сторінках педагогічної преси 50–х рр. ХХ ст. / Г.В. Ткач // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. – Вип. № 18 (71). – С. 43–48. – Бібліогр.: с. 48 (8 назв).
454. **Ткач, А.В.** Практика вивчення і розповсюдження передового педагогічного досвіду [Електронний ресурс] / А.В. Ткач // Педагогіка та психологія. – 2012. – Вип. 41. – С. 25–31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2012_41_5.pdf
455. **Ткач, Г.В.** Проблема вивчення передового педагогічного досвіду / Г.В. Ткач // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 7. – 83–85.
456. **Ткач, О.В.** В. Сухомлинський про педагогічний досвід / О. В. Ткач // Засоби навчальної та науково–дослідної роботи : зб. наук. пр. / МОН України, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2012. – Вип. 39. – С. 163–169. – Бібліогр.: с. 169.
457. **Тодорів, Л.Д.** Особливості структури індивідуального гендерного досвіду особистості / Л.Д. Тодорів // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України ; за ред. С.Д. Максименка]. – Київ : [Б. в.], 2008. – Т. 10, ч. 2. – С. 452–459. – Бібліогр.: с. 459 (7 назв).
458. **Турська, О.В.** Досвід та перспективи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організаційно–дозвілєвої діяльності / Турська О. В.

- // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.] / Держ. вищ. навч. закл. «Запорізький національний університет». – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2011. – № 1(14). – С. 100–103. – Бібліогр.: с. 102–103 (7 назв).
459. **Українські педагоги-новатори ХХ ст. М.П. Гузик та М.М. Палтишев** // Вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду : метод. рек. / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2003. – С. 11–13.
460. **Усе про педагогічний досвід** : метод. рек. з вивчення, узагальнення, поширення / Ірина Удовиченко, Ірина Захарова, Галина Сударева [та ін.] // Управління освітою. – 2012. – січень (№1). – 26 с. (вкладка).
461. **Файн, Т.** Педагогический опыт // Директор школи. Шкільний світ. – 2007. – № 3. – С. 37–40.
462. **Фенченко, П.М.** Педагогічний досвід А.Макаренка в діяльності колективу Макіївського СПУ ім. А.С. Макаренка : (виховання «важких» підлітків) / Фенченко П.М. // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 1. – С. 158–162.
463. **Фіцула, М.М.** Педагогіка : навч. посіб. / Михайло Миколайович Фіцула. – Вид. 2-ге, переробл., допов. – К: Академвидав, 2007. – 560 с.
464. **Фоміна, О.М.** З досвіду проведення нетрадиційного засідання педагогічної ради на тему : « Сучасний урок : проблеми , пошуки , знахідки. Як зробити його джерелом натхнення й радісної праці учнів і вчителів » / О. М. Фоміна // Education and Pedagogical Sciences. – 2006. – № 6. – С. 22–28
465. **Фридман, Л.М.** Педагогический опыт глазами психолога : кн. для учителя / Лев Моисеевич Фридман. – М. : Просвещение, 1987. – 223, [1] с. – (Психологическая наука – школе).
466. **Худиківська, Л.І.** Інноваційні технології. Упровадження ефективного педагогічного досвіду (засідання педагогічної ради) / Л. І. Худиківська // Завучу. Усе для роботи. – 2013. – № 7/8. – С. 21–33. – Бібліогр.: 4 назв.
467. **Цюпак, І.М.** Особливості організації трудового виховання дітей на основі вивчення педагогічного досвіду вихователів Херсонщини [Електронний ресурс] / І. М. Цюпак. // Наук. вісник Донбасу. – 2012. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_4_17.pdf
468. **Чаграк, В.** Внутрішкільна методична робота: досвід і практика / В. Чаграк // Директор школи (Шкільний світ). – 2003. – № 40. – С. 12–14.
469. **Чала, Ю.М.** Розвиток ціннісного та рефлексивного досвіду майбутніх психологів засобами психологічного тренінгу / Ю.М. Чала // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; за ред. С.Д. Максименка. – Київ : [б. в.], 2010. – Т. 12, ч. 7. – С. 472–482. – Бібліогр.: с. 482 (6 назв).
470. **Чепурна, Н.** Впровадження в практику досягнень науки та передового педагогічного досвіду / Наталія Миколаївна Чепурна // Школа. – 2007. – № 1. – С. 6–12.
471. **Черенщикова, Д.В.** Позитивна суб'єктно-ціннісна модель педагогічного спілкування у ВНЗ: досвід впровадження / Д. В. Черенщикова // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип.

- 39 (63). – С. 186–193
472. **Черкашина, О.О.** Проблема вивчення передового досвіду в системі методичної роботи в професійно–технічних умовах / Черкашина О.О. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [редкол.: Сущенко Т. І. (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 13. – С. 212–217. – Бібліогр.: с. 217 (3 назви)
473. **Чернишов, О.І.** Науково–методичний супровід вивчення, узагальнення, поширення перспективного досвіду в системі післядипломної педагогічної освіти / О. І. Чернишов // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2014. – № 2. – С. 6–11. – Бібліогр.: 9 назв.
474. **Черньонков, Я.** Педагогічний досвід В.О. Сухомлинського в умовах створення „школи духовності” у сільській місцевості / Ярослав Черньонков // Наукові записки. Серія : Пед. науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2008. – Вип. 78, ч. 1 : До 90–річчя від дня народження В. О. Сухомлинського. – С. 213–218. – Бібліогр.: 12 назв.
475. **Чичук, В.М.** Напрями використання прогресивних ідей польського досвіду підготовки вчителя початкових класів у вищих навчальних закладах України / Вадим Миколайович Чичук // Наука і освіта. – 2014. – № 3. – С. 195–198. – Бібліогр.: 6 назв.
476. **Швед, О.** Проблема «Школа – соціальне середовище» з огляду на педагогічний досвід С.Т. Шацького : научное издание / О. Швед // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. / МОН України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2007. – Вип. 29. – С. 46–53.
477. **Шевчук, С.С.** Вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду: управлінський аспект : метод. рек. / Світлана Шевчук. – Донецьк : ДІПО ІПП, 2003. – 52 с.
478. **Шевчук, С.** Методологічний аспект вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду / Світлана Шевчук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 7/8. – С. 25–29. – Бібліогр.: 5 назв.
479. **Шехавцова, С.В.** Особливості стимулювання студентів до набуття суб’єктного досвіду в ході педагогічної практики / Світлана Валентинівна Шехавцова // Наука і освіта. – 2014. – № 7. – С. 191–194. – Бібліогр. : 2 назв.
480. **Шимкова, І.В.** З досвіду розробки та впровадження навчально–методичного комплексу забезпечення фахових дисциплін у процесі підготовки вчителів технологій / Ірина Вікторівна Шимкова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Київ ; Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 25. – С. 558–562. – Бібліогр.: с. 562 (8 назв).
481. **Щербань, П.** Зберегти українців українцями : (осягаючи педагогічний досвід Костянтина Ушинського) / Петро Щербань // Урок української. – 2004. – № 5/6. – С. 22–23.
482. **Щоголєва, Л.О.** Педагогічний досвід та інновації : спільне і відмінне. //

- Педагогічний досвід як фактор оновлення змісту науково–методичної діяльності в установах і закладах освіти: вектори випереджувального розвитку : зб. пр. засідання Всеукр. школи новаторства керівних, наук.-пед. і пед. працівників післядипломної пед. освіти / НАПН України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» ; за заг. ред. В.В. Олійника. – Рівне: ПП Лапсюк, 2012. – С. 37–41.
483. **Юрчак, В.А.** Мультидійні технології на уроках літератури : із досвіду роботи творчого учителя / В.А. Юрчак // Педагогічний вісник. – 2011. – № 1. – С. 29–30.
484. **Ягупова, О.В.** Особливості розвитку показників практичного мислення майстрів виробничого навчання з різним досвідом педагогічної діяльності / О. В. Ягупова // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки :зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; [редкол.: В.П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 27 (51). – С.223–229 (До 175–річчя Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова).
485. **Як описати власний досвід: критерії передового педагогічного досвіду** // Відкритий урок: Розробки. Технології, Досвід. – 2009. – № 7/8. – С. 50–51.
486. **Ярошенко, О.Г.** Формирование у учителей общеобразовательных школ готовности к освоению передового педагогического опыта : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ярошенко Ольга Григорьевна ; НИИ педагогики Украины. – Київ, 1986. – 178 с.

ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД

Знання складається із дрібних крихт щоденного досвіду
Д. Писарев

Три шляхи ведуть до знання: шлях роздумів – цей шлях
найшляхетніший, шлях наслідування – це шлях найлегший
і шлях досвіду – цей шлях найгіркіший.
Конфуцій

ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД ПЕДАГОГА» В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Аналіз педагогічних досліджень свідчить, що проблема розвитку професійного досвіду педагога надзвичайно актуальна. Теоретичне осмислення означеної проблеми вимагало від науковців осягнення сутності цього поняття яке є одним з основних підструктур особистості, що формується під впливом соціальних факторів у процесі діяльності з оточуючими об'єктами довкілля.

Вперше в Україні теоретично і експериментально дослідив структурно-динамічну організацію індивідуального досвіду О.М. Лактіонов, який зазначав, що «досвід представляє собою таке психологічне утворення, котре дає можливість не тільки використовувати відповідні задачі знання, уміння і навички, але й певним чином адаптуватися до умов життя, взаємодіяти з оточуючим світом, інтерпретувати події у світі і себе у цих подіях».

Разом з тим, розвиток професійного досвіду пов'язаний з професійною діяльністю особистості. В даному випадку ми розглядаємо професійну діяльність педагога. Отже, для нас є важливим розглянути поняття «досвід» ширше, зокрема «педагогічний досвід» і «професійний досвід».

Досвід педагогічний – сукупність знань і навичок, набутих на основі й у процесі безпосередньої педагогічної діяльності; форма засвоєння педагогом раціональних здобутків минулої педагогічної діяльності.

Дослідженню поняття «досвід» у педагогічній теорії і практиці приділяли увагу як педагоги-класики так і сучасні науковці. Зокрема А.С. Макаренко вважав педагогічний досвід однією з найважливіших категорій педагогічної науки і наголошував на необхідності дослідження цієї проблеми.

В.О. Сухомлинський писав, що «сутність педагогічного досвіду у тому й полягає, що перед вчителем кожний рік відкривається щось нове, і в прагненні осягнути нове розкриваються його творчі сили».

За визначенням М.Д. Ярмаченко, педагогічний досвід це сукупність знань, умінь та навичок, що набуваються вчителем в процесі практичної навчально-виховної роботи; основа педагогічної майстерності вчителя; одне з важливих джерел розвитку педагогічної науки. В педагогічному досвіді педагогіка виявляється не лише наукою, а й складним мистецтвом. У процесі його вивчення найважливіше значення має цілісність педагогічних явищ, а оскільки педагогічний досвід – це процес, то його треба розглядати в русі.

С.У. Гончаренко розглядав педагогічний досвід як: 1) сукупність одержаних на практиці умінь, навичок і прийомів виховання і навчання; 2) планомірно поставлений частковий або загальний експеримент з якогось питання педагогічної практики. Первинною ланкою нагромадження і поширення педагогічного досвіду він вважав навчально-виховну установу, де наочно виступають досягнення кращих педагогів.

Аналіз теоретичних досліджень у сфері професійного розвитку показує, що сучасні науковці розглядають професійний розвиток як «процес професійного становлення фахівця, який передбачає самоактуалізацію, саморозвиток та самоздійснення у професійному середовищі». Н.В. Чепелева зазначає, що «професійний досвід складає основу професійного «Я» особистості і є добре структурованим і податливим до рефлексії».

Професійний досвід також пов'язують з професійною майстерністю, що дозволяє педагогу успішно вирішувати складні професійні завдання. Проте, Н.І. Стовба у своєму дослідженні зазначає, що незважаючи на значний інтерес науковців до питань професійного досвіду, проблема вивчення його складових як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається малодослідженою, що виявляється у відсутності єдиного розуміння сутності феномену професійного досвіду.

Отже, аналізуючи такі поняття як «досвід», «професійний досвід», «педагогічний досвід» – науковці намагались визначити його роль і місце в педагогічній науці. Широта і багатоманітність трактовок означеного поняття в педагогічній теорії пов'язана із різними аспектами його вивчення.

Грищенко Ю.В.

канд. пед. наук, старший науковий співробітник
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

487. **Кремень, В.Г.** Деякі питання формування особистості професіонала в контексті вимог сучасного суспільства / В.Г. Кремень // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 24–26 жовт. 2007 р., м. Хмельницький / АПН України, Хмельниц. нац. ун-т, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Хмельницький, 2007. – С. 3–6.
488. **Кремень, В.Г.** Професійні якості вчителя і виклики XXI століття / В. Г. Кремень // Наук. вісн. Серія : Філософія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2006. – Вип. 21, ч. 1. – С. 3–7.
489. **Кремень, В.Г.** Формування особистості професіонала в контексті вимог XXI століття / В.Г. Кремень // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2005. – Вип. 3. – С. 10–20.
490. **Базиль, Л.О.** Сучасний професійний профіль учителя рідної мови і літератури крізь призму зарубіжного досвіду / Л. О. Базиль // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед.

- ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (26) : Спец. вип. : Літературно-мистецька освіта : традиції, новації, перспективи. – С. 10–15.
491. **Вовк, М.П.** Культурно-історичний контекст розвитку професійного досвіду педагогів-фольклористів у класичних університетах України (1910 – 1940-і рр.) / М.П. Вовк // Педагогічний альманах: зб. наук. пр. / [редкол.: В.В. Кузьменко (голова) та ін.]. – Херсон : Херсон. академія неперервної освіти, 2014. – Вип. 22. – С. 268–274.
492. **Вовк, М.П.** Професійний досвід викладачів Університету Святого Володимира в контексті розвитку української фольклористики (II половина XIX ст.) / М.П. Вовк // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. пр. / Мистецький ін-т художнього моделювання та дизайну ім. Сальвадора Далі. – Київ, 2014 – Вип. 9 – С. 200–213.
493. **Вовк, М.П.** Розвиток професійного досвіду викладачів фольклористів : ретроспективний аналіз // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 107–212.
494. **Гапон, Н.** Психотерапевтичне знання у професійному досвіді педагога / Н. Гапон // Неперервна проф. освіта : теорія і практика : зб. наук пр.: у 2 ч. / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2001. – Ч. 2. – С. 234–239.
495. **Голота, Н.М.** Ретроспективний досвід професійної підготовки вихователя до організації ручної праці в дитячому садку / Голота Н.М. // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова : Серія 5. : Педагогічні науки: реалії та перспективи : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2007. – Вип. 8 : Вища дошк. освіта в Україні: становлення, розвиток, сучас. стан і перспективи (до 100-річчя заснування Фребелівського жіноч. ін-ту) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 берез. – С. 172–175. – Бібліогр.: С. 175 (5 назв).
496. **Гомеля Н.С.** Розвиток комунікативного досвіду – основа професійної компетентності викладача // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 88–106.
497. **Грибенюк, Г.С.** Набуття професійного досвіду як чинник моделі становлення саморегуляції / Г.С. Грибенюк // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки : зб. наук. пр. до 175-річчя Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова / МОН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 22 (46). – С. 201–204. – Бібліогр. в кінці ст.
498. **Грищенко Ю.В.** Поняття «професійний досвід педагога» в сучасній теорії і практиці / Ю.В. Грищенко // Якість неперервної освіти в умовах євро інтеграційних процесів : тенденції, проблеми, прогнози : матеріали міжнар.

- наук.-практ. конф., 2–4 листоп. 2015 р. / Чернівець. нац. ун-т імені Юрія Федьковича, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ ; Чернівці, 2015. – С. 92–94.
499. **Грищенко Ю.В.** Розвиток професійного досвіду українських педагогів-музикантів у контексті становлення теорії і практики мистецької освіти // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 232–251.
500. **Демчук, О.А.** Професійний досвід словесників Житомира: співпраця освіти, науки, творчості / О.А. Демчук // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 32. – С. 4.
501. **Дроздович, Н.** Формування професіоналізму вчителя в гімназії / Ніна Дроздович, Світлана Лавриненко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 6. – С. 86–89.
502. **Зязюн, И.А.** Гуманистическая сущность мастерства А. Макаренка / И. А. Зязюн, И. Ф. Кривонос, Н. Н. Тарасевич // Народное образование : сб. науч. тр. российских и зарубежных макаренковедов. – М., 2011. – С. 8–95. – Библиогр. : 8 назв.
503. **Зязюн, І.А.** Краса педагогічної дії : навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студ. серед. та вищ. навч. закл. / Іван Андрійович Зязюн, Галина Михайлівна Сагач. – Київ : Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
504. **Зязюн, І.А.** Неперервний розвиток та саморозвиток професійної майстерності вчителя у післядипломній освіті / І.А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол. : І. А. Зязюн (голова), Р. С. Гуревич, Н. Г. Ничкало та ін.] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Київ ; Вінниця : Планер, 2012. – Вип. 29. – С. 13–23. – Бібліогр. : 10 назв.
505. **Зязюн, І.А.** Професія вчителя у вимірі педагогічної майстерності / І. А. Зязюн // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. : [в 5 т.] / НАПН України. – Київ : Пед. думка, 2012. – Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. – С. 229–245. – Бібліогр. : 10 назв. – (До 20-ти річчя НАПН України).
506. **Зязюн, І.А.** Учитель ХХІ століття : чарівник, добротворець, любомудр, працелюб / І. А. Зязюн // Сучасні навчальні заклади. – 2011 : офіц. каталог виставки / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Компанія «Виставковий світ». – Київ, 2011. – С. 18–19.
507. **Зязюн, І.А.** Учительська професія в якісних вимірах нашого часу / Іван Зязюн // Освіта України. – 2009. – 23 жовт. (№ 79). – С. 4– Бібліогр. : 3 назви.
508. **Куширець, А.** Вітчизняний та зарубіжний досвід управління загальноосвітніми навчальними закладами / А. Куширець // Післядиплом. освіта в Україні. – 2014. – № 1. – С. 62–64. – Бібліогр.: 10 назв.
509. **Лук'янова, Л.Б.** Андрагогічний досвід організації професійного навчання

- на виробництві // Сучасні інформ. технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.] ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ; Вінниця: Планер, 2012. – Вип. 29. – С. 86–90.
510. **Ничкало, Н.Г.** Проблеми майстерності в діяльності наукових шкіл : історико–педагогічний аспект і перспективи / Н. Г. Ничкало // Філософія педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України ; [редкол. : Н. Г. Ничкало (голова), В. О. Радкевич, Р. С. Гуревич та ін.]. – Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – С. 25–35. – Бібліогр. : 14 назв.
511. **Ничкало, Н.Г.** Українська наукова школа педагогічної майстерності: нова творча сходинка / Нелля Ничкало // Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / [Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн, М. П. Лещенко, Т. В. Іванова, М. М. Солдатенко, В. В. Пилипчук, О. А. Грищенко]. – Київ ; Глухів, 2005. – С. 6–9. – Бібліогр. : 8 назв.
512. **Осьмук, Н.Г.** Зарубіжний педагогічний досвід як чинник модернізації професійної підготовки українського вчительства: до історії питання [Електронний ресурс] / Н. Г. Осьмук // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 352–356. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2013_14_74.pdf
513. **Плачинда, Т.С.** Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців:зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості / Плачинда Тетяна Степанівна; МОН України, Кіровоград. льотна акад. Нац. авіац. ун-ту. – Кіровоград : Полімед–Сервіс, 2014. – 532 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 394–432.
514. **Поперечна, Л.** Обґрунтування можливостей використання прогресивних ідей досвіду Російської Федерації професійного розвитку вчителя початкових класів в освітньому просторі України / Леся Поперечна // Професійне становлення особистості. – 2013. – №. 3 – С. 177–181.
515. **Попович, Н.М.** Професійно-особистісний досвід вчителя музики як основа його фахової компетенції / Н. М. Попович // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. : В. П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (26) : Спец. вип. : Літературно-мистецька освіта : традиції, новації, перспективи. – С. 103–105.
516. **Попович, Н.М.** Специфіка використання інформаційних технологій у процесі формування професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н.М. Попович // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – Вип. 29. – С. 446–449.
517. **Реброва, О.Є.** Педагогічні фактори та принципи формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін / О.Є.

- Реброва // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН України, НПУ ім. М.П. Драгоманова ; редкол. В.П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (26) : Спец. вип. : Літературно-мистецька освіта : традиції, новації, перспективи. – С. 110–114.
518. **Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія** / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – 272 с.
519. **Філіпчук, Н.О.** Професійний досвід педагогів-музикантів Західної України у формуванні світоглядних цінностей викладачів мистецьких дисциплін / Н.О. Філіпчук // Розвиток художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін на основі інтегративного підходу : монографія / [О.М. Отич, С.О. Соломаха, І.В. Дубінець та ін.] – Бердянськ : Ткачук О. В., 2014. – С. 117–126.
520. **Філіпчук, Н.О.** Професійний досвід українських діячів у становленні музичної культури в Україні (XVIII – XIX ст.) / Н.О. Філіпчук // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології : зб. наук. пр., присвяч. світлій пам'яті академіка Івана Андрійовича Зязюна : [у 2 т.]. – Київ ; Кіровоград : Пед. преса, 2014. – Т. I. – С. 353–357. – (Вища освіта України: теорет. та наук.- метод. часоп. – 2014. – № 3 : Тем. вип. – 380 с.). – Бібліогр.: С. 357 (9 назв.).

МИСТЕЦЬКИЙ ДОСВІД

521. **Кремень, В.Г.** Освіта має визначити розвиток духовності й культури / В.Г. Кремень // Креативна педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 7–13 (5 назв).
522. **Вергунова, В.С.** Методика формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у майбутніх учителів початкових класів і музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Валерія Сергіївна Вергунова ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2011. – 20 с.
523. **Вовк, М.П.** Досвід українських етномузикологів у контексті формування світоглядних цінностей викладачів мистецьких дисциплін / М. П. Вовк // Розвиток художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін на основі інтегративного підходу : монографія / [О.М. Отич, С. О. Соломаха, І. В. Дубінець та ін.]. – Бердянськ : ФО–П Ткачук О. В., 2014. – С. 127–136.
524. **Вовк, М.П.** Реалізація досвіду етномузикологів у змісті сучасної освіти / М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.-мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. Г.І. Сотська] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ : Талком, 2016. – Вип. 7 (11). – С. 105–111.
525. **Горбова, С.А.** Музикотерапія : досвід чи інновація? / С. А. Горбова // Логопед. – 2012. – № 12. – С. 10–13.
526. **Грищенко, Ю.В.** Реалізація досвіду етномузикологів у змісті сучасної освіти / М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.-мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. Г.І. Сотська] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ : Талком, 2016. – Вип. 7 (11). – С. 105–111.
527. **Грінченко, Т.** Виховання цілісної людини як основоположена мета формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики / Тетяна Грінченко // Ставропігійські філософські студії. – 2010. – С. 145–157.
528. **Грінченко, Т.Д.** Мистецький досвід майбутнього вчителя музики : до питання теоретичного визначення поняття / Т.Д. Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук пр. / [редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.] – Київ; Вінниця : Планер, 2009. – Вип. 21. – С. 349–353.
529. **Грінченко, Т.Д.** Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики: інтегративний підхід / Т.Д. Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук пр. / [редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.] – Київ; Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 24. – С. 302–306.
530. **Гуз, Н.Г.** Музично-виконавський досвід як основа педагогічної творчості майбутнього учителя музики / Наталія Гаврилівна Гуз // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН України, НПУ ім.

- М. П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – Вип.7. – С. 3–8.
531. **Дігтяр, Н.** Майстер-клас як засіб збагачення художнього досвіду підлітків / Наталія Дігтяр // Імідж сучасного педагога. – 2012. – № 4. – С. 53–55. – Бібліогр.: 7 назв.
532. **Дігтяр, Н.М.** Методика формування художнього досвіду учнів основної школи / Н. М. Дігтяр // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 7. – С.61–69
533. **Дігтяр, Н.М.** Педагогічна майстерність вчителя як умова формування художнього досвіду учнів основної школи / Н. М. Дігтяр // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів X Міжнар. пед.–мист. читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / [редкол.: І. А. Зязюн та ін. ; відп. секр. редкол. Ю. В. Грищенко]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – Вип. 4. – С. 107–109. – Бібліогр.: с. 108–109 (5 назв).
534. **Довгань, О.** Художньо-епістемологічний досвід майбутнього вчителя музики в контексті компетентнісної концепції мистецької освіти // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. ун-т імені В. Г. Короленка. – Київ ; Полтава, 2014. – Вип. 8. – С. 134–146.
535. **Довгань, О.З.** Художньо-епістемологічний досвід майбутнього вчителя мистецтва: проблема феноменологізації / Довгань О. З. // Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2007. – Вип. 5 (10) : Гуманістичні орієнтири мистецької освіти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 квіт. 2007 р. – С. 126–130. – Бібліогр.: с. 130 (8 назв)
536. **Дутчак Г.О.** Чи потрібно управляти театральною справою? (досвід України та сучасного світу) / Г. О. Дутчак // Вісник Української Академії державного управління. – 1998. – № 3. – С. 202 – 207.
537. **Комаровська, О.** Розвиваємо імпровізаційність–плекаємо творчу особистість : (з педагогічного досвіду викладачів колективу танцю модерн) / О. Комаровська, О. Маньковська // Мистецтво та освіта. – 2012. – № 2. – С. 56–58. – Бібліогр.: 6 назв.
538. **Котирло Т.В.** Розвиток естетичної культури викладача музичних дисциплін на основі надбань національного хорового мистецтва: історичний вимір // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 252–261.
539. **Кузнецова, Т.Г.** Образотворча діяльність як засіб формування соціального досвіду дошкільників з порушенням інтелекту / Т.Г. Кузнецова // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. пр. / НПУ імені М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 17. – С. 123–127.

540. **Куненко, Л.О.** Накопичення досвіду просвітницької діяльності в системі сучасної підготовки майбутніх учителів музики / Куненко Л.О. // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. пр.] / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 13 (18). – С. 3–6. – Бібліогр.: с. 6 (9 назв).
541. **Левченко, Г.** З досвіду організації неформальної мистецької освіти в українському народному хорі «Калина» / Григорій Левченко. – Імідж сучасного педагога. – 2012. – № 4. – С.24–26.
542. **Ликова, В.І.** Навчаючи, виховувати: з досвіду роботи вчительки образотворчого мистецтва СШ № 3 м. Знам'янки Г.А. Городищанової / В.І. Ликова ; Відділ нар. освіти Кіровоград. облвиконкому, Ін-т удосконалення вчителів. – Кіровоград : Облполіграфвидав, 1985. – 4 с.
543. **Матвієнко, С.** Підготовка майбутніх вихователів до використання регіонального музично-виховного досвіду / Світлана Матвієнко // Вісник Ін-ту розвитку дитини. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / НПУ ім. М. П. Драгоманова, Ін-т розвитку дитини. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 10. – С. 99–104. – Бібліогр.: с. 103 (3 назви).
544. **Омельченко, В.Ю.** Тілесність і мистецький досвід: плацдарм освоєння світу (за концепцією М. Мерло-Понті) // Дні науки філософського факультету – 2011 : міжнар. наук. конф. (20–21 квіт. 2011 р.) : матеріали доп. та виступів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; [редкол.: А.Є. Конверський (голова) та ін.]. – Київ : Київський університет, 2011. – Ч. 3. – С. 40–42
545. **Попович, Н.М.** Професійно значимі особистісні якості як фактор впливу на формування досвіду майбутнього вчителя музики / Н.М. Попович // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія : пед. науки / за ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Миколаїв, 2012. – Вип. 1.38, т. 2: Педагогічна освіта як умова сталого розвитку суспільства: технологічний аспект. – С.114–118.
546. **Попович, Н.М.** Професійно-особистісний досвід майбутнього вчителя музики як основи його фахової компетентності / Н.М. Попович // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 2 . – С.64–68. – Бібліогр.: 9 назв.
547. **Реброва, О.Є.** Дослідження прояву художньо-ментального досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін в умовах музично-виконавської підготовки / О. Є. Реброва // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; [редкол. : В.П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 7 (12) : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 22–24 квіт. 2009 р. «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти». – С. 62–68. – (До 175-річчя Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова).
548. **Реброва, О.Є.** Педагогічні фактори та принципи формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін / О. Є. Реброва // Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН

- України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. : В.П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012.. – Вип. 16 (26) : Спец. вип. : Літературно-мистецька освіта : традиції, новації, перспективи. – С. 110–114.
549. **Реброва О.Є.** Теорія і методика формування художньо–ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02; 13.00.04 / Реброва Олена Євгенівна; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 601 с.
550. **Семеняк, Н.М.** Музична освіта: аналіз вітчизняного та європейського досвіду / В. В. Тушева // Духовність і художньо-естетична культура : аналітичні розробки, пропозиції наук. та практ. працівників / Науково-дослідний інститут «Проблеми людини». – Київ, 2000. – Т.17. – С. 131–137. – Бібліогр.: с. 616–633.
551. **Сипченко, І.В.** Формування досвіду художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Сипченко Ірина Владиславівна ; УДПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 1997. – 191 с.
552. **Стасюк, М.** Проблема формування світоглядного досвіду дітей засобами музичного мистецтва / Марина Стасюк // Зб. наук. пр. Серія : педагогічна. / Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; [редкол.: М.С. Вашуленко [та ін.] ; відп. ред. П.С. Каньоса]. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2005. – Вип. 6. – С. 165–168.
553. **Філіпчук, Н.О.** Досвід педагогів-музикантів XVIII ст. у розвитку музичної освіти України / Н.О. Філіпчук // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.-мистецт. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. Г.І. Сотська] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ : Талком, 2016. – Вип. 7 (11). – С. 135–138.
554. **Філіпчук, Н.О.** Досвід педагогів-музикантів – чинник становлення компетентнісної парадигми національної музично-педагогічної освіти // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 213–231.
555. **Філіпчук, Н.О.** Досвід школи В. Барвінського у розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів-музикантів / Н.О. Філіпчук // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів X Міжнар. пед.–мист. читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. / [редкол.: І. А. Зязюн та ін. ; відп. секр. редкол. Ю. В. Грищенко]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – Вип. 4 – С . 291–294 – Бібліогр. у кінці ст.
556. **Формування музично-слухового досвіду учнів: педагогічний потенціал двох простих методів** // Наукові записки. Серія : Педагогіка / Тернопіл. держ. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2001 – № 2. – С. 86–92.
557. **Хілько, І.** Використання досвіду організації художньої освіти на Буковині в сучасних умовах / Ігор Хілько // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. ун-т імені Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 393 :

- Педагогіка та психологія. – С. 175–180. – Бібліогр.: с. 180 (5 назв).
558. **Цюлюпа, Н.Л.** Досвід формування фахової компетентності вчителя музики в процесі інструментально-методичної підготовки / Н.Л. Цюлюпа // Вісник Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогічні науки / Глухів. держ. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : [Б. в.], 2006. – Вип. 8. – С .252–255. – Бібліогр.: с. 255 (5 назв).
559. **Шу Гуан** Методика формування виконавського досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фортепіанної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шу Гуан ; наук. кер. О.П. Щолокова ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2012. – 215 с.
560. **Шу Гуан** Результати дослідно-експериментальної роботи з формування виконавського досвіду майбутнього вчителя музики / Шу Гуан // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова : [зб. наук. пр.]. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол.: Щолокова О.П. (голов. ред.) та ін.]. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 13 (18). – С .68–74. – Бібліогр.: с. 74 (7 назв).

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Естетичний досвід є тим поняттям, яке все частіше використовується в педагогічній практиці. До цього поняття звертаються учні і вчителі, студенти і викладачі, науковці і методисти. Звернення широкої педагогічної та шкільної аудиторії до цього поняття не є випадковим. Воно засвідчує про ті зміни, що відбуваються передусім в системі ставлення сучасників до навколишньої дійсності, оточуючого середовища, найважливіших форм і напрямів продуктивної праці, творчості тощо.

Естетика навчального процесу – це передусім прагнення, як вчителів, так і учнів до праці за законами, краси, гармонії, поваги до особистості. Орієнтуючись на можливість сприймання й осмислення прекрасного в процесі освоєння навчального матеріалу, сучасна школа покликана формувати у своїх вихованців високі морально–естетичні ідеали і смакові уподобання, стимулювати їх оціночні судження і творчу активність. Забезпечити вирішення цього завдання може вчитель, який перш за все сам володіє відповідним естетичним досвідом, вміє його використати в навчально–виховному процесі, спроможний постійно збагачувати естетичні почуття, уявлення, знання.

Реформування системи освіти передбачає підготовку вчителя, який би відповідав вимогам сьогодення. Професійна компетентність, наявність відповідних методичних засобів вирішення педагогічних проблем мають бути поєднані з можливостями впливу особистісних рис і якостей вчителя. Естетична культура педагога є суттєвою умовою плідної взаємодії з учнями. Саме тому пріоритетного характеру набуває питання, формування естетичного досвіду майбутнього вчителя.

Можна спостерігати, що естетичний досвід виявляє себе передусім як один із впливових компонентів процесу взаємодії педагога і студентів. Адже він допомагає у вирішенні таких питань як освоєння студентами нового навчального матеріалу, актуалізація у свідомості необхідних понять і уявлень, використання набутих знань і умінь в умовах практики. Будучи складовим компонентом процесу педагогічної взаємодії, естетичний досвід вчителя покликаний забезпечити певні функції і тим самим сприяти успішному вирішенню важливих завдань освіти і виховання молоді.

Серед найважливіших функцій естетичного досвіду вчителя в педагогічному процесі можна виділити такі:

1. Функція актуалізації естетичної Ідеї в педагогічному процесі. Сутність цієї функції полягає в тому, що сприймання прекрасного в житті і мистецтві, підготовка студентів до розуміння прекрасного в навколишній дійсності, створення художніх та естетичних цінностей в процесі студентської творчості стає можливим лише за умови, коли педагог, в силу свого естетичного досвіду прагне покласти в основу педагогічного процесу ідею ствердження прекрасного в житті та діяльності студентів. Естетичний досвід спонукає педагога до використання естетико–виховних можливостей навчального процесу та ствердження ідеї краси, гармонії, цілісності у фізичному та духовному розвитку студента.

2. Функція збагачення естетичної ідеї в педагогічному процесі. Можна

бачити, що педагог використовує у своїй роботі різні джерела духовності: мистецтво, засоби інформації, книги та інше. При цьому суттєвою залишається роль власного естетичного досвіду педагога, його почуттів, поглядів, знань, ціннісних орієнтацій. Естетичний досвід педагога під час навчальних занять перетворюється в джерело високої духовності, реалізуючи тим самим функцію збагачення естетичного змісту лекції, пошукової, творчої діяльності студентів. Завдяки естетичному досвіду педагог отримує можливість глибоко розкрити навчальну тему, окремий розділ програми, пов'язуючи її зміст з особистісним ставленням до певних явищ навколишньої дійсності, життя, природи, мистецтва. Це дає можливість стверджувати у свідомості студентів ідею олюднення всього, що їх оточує, сприймати предмети і явища дійсності з врахуванням їх естетичної цінності.

3. Функція реалізації естетичної ідеї в педагогічному процесі. Ця функція дозволяє побудувати навчально–виховну роботу вчителя за законами краси. Це означає, що педагог, володіючи відповідним естетичним досвідом, отримує можливість моделювати педагогічні ситуації, вибирати найбільш доцільні й привабливі засоби впливу, створювати оригінальні освітні програми, методичні рекомендації. Спираючись на власні естетичні переживання, **оціннісні** судження, педагог стає спроможним виявляти творчу активність і створювати у аудиторії атмосферу справжнього наукового пошуку.

Таким чином, зазначені вище функції естетичного досвіду переконливо засвідчують, що професійна майстерність педагога має досить суттєвий резерв в разі його використання спроможна досягати необхідного рівня. Завдання професійної педагогіки і вищої педагогічної школи полягає в тому, щоб вмотивовано й послідовно підійти до формування естетичного досвіду майбутнього вчителя, створити такі умови, за яких він мав би можливість не лише ознайомитися з суспільно значимими нормами й способами естетичного освоєння дійсності, але й набув відповідних вмінь і навичок самореалізації власного естетичного потенціалу у педагогічному процесі.

561. **Безсмертна, О.В.** Вплив комплексу мистецтв на формування естетичного досвіду студентів класичних університетів Польщі (культурологічний і аксіологічний підходи) / О. В. Безсмертна // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – № 4. – С. 98–101. – Бібліогр.: с. 101 (7 назв).
562. **Бондарчук, С.А.** Естетичний досвід у контексті духовного становлення особистості // Вісник Київського ун-ту імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія / Київський університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 1996. – Вип. 25. – С. 164–172.
563. **Брилін, Б.А.** Духовна сутність естетичного досвіду / Б.А. Брилін, В.Л. Бриліна // Естетичний досвід вчителя : теорія і практика : монографія / Н.І. Бутенко, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко та ін. ; наук. ред. В.Г. Бутенко ; АПН України, Український НДІ педагогіки, Рівненський екон.–гуманіт. ін.–т. – Херсон, 1997. – С. 40–42.
564. **Бутенко, В.Г.** Формування естетичного світогляду молоді в умовах освітньо–культурного середовища школи (з досвіду В. О. Сухомлинського) / В. Г. Бутенко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – Вип. 53. – С. 132–134
565. **Вергунова, В.С.** К. Ушинський про естетичний досвід особистості / Вергунова В. С. // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів : [б. в.], 2008. – Вип. 56 – С. 238–241. – Бібліогр.: с. 241 (5 назв).
566. **Горбатенко, О.В.** Девід Герберт Лоуренс: філософсько–естетичний досвід в контексті літературного експерименту / Горбатенко Ольга Володимирівна // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2010. –№ 25. – С. 15–22.
567. **Гриценко, І.** Формування естетичного досвіду молодших школярів засобами природи / Інна Гриценко // Початкова школа. – 2002. – № 3. – С. 40–41.
568. **Гриценко, І.В.** Формування естетичного досвіду молодших школярів у процесі художнього діалогу : дис. ... канд.. пед. наук: 13.00.07 / Гриценко Ірина Валентинівна; Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2002. – 247 с.
569. **Грінченко, Т.Д.** Мистецький досвід майбутнього вчителя музики: до питання теоретичного визначення поняття / Т. Д. Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського . – Київ ; Вінниця : Планер, 2009. – Вип. 21. – С. 349–353. – Бібліогр.: с. 353 (7 назв).
570. **Дідич, Г.С.** Вплив музично-естетичного досвіду на розвиток емоційно-образної сфери школяра / Галина Степанівна Дідич // Наукові зап. КДПУ. Серія : Педагогічні науки / Кіровоград. держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2013. – Вип. 120. – С. 141–148. – Бібліогр. в кінці ст.
571. **Дідич, Г.** Проблема музично-естетичного досвіду в теорії та

- практиці естетичного виховання / Галина Дідич // Молодь і ринок. – 2013. – № 9. – С. 58–62. – Бібліогр.: 8 назв.
572. **Дмитренко, С.** Побачити внутрішній світ : з досвіду навчання іншомовного мовлення та толерантного естетичного виховання старшокласників / Світлана Дмитренко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С. 73–75.
573. **Долматова, М.П.** Естетичний досвід та критерії його сформованості в контексті професійної підготовки учителів–філологів / М.П. Долматова // Наукові зап. Ніжин. держ. ун-ту імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого–педагогічні науки. – Ніжин, 2004. – № 3. – С. 81–84
574. **Долматова, М.П.** Іноземна мова як засіб формування естетичного досвіду особистості / М.П. Долматова // Наукові зап. Серія : Педагогічні та історичні науки / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2003. – Вип. 54. – С. 48–53. – Бібліогр.: с. 53 (3 назви).
575. **Домбровская, Т.И.** Эстетический опыт концептуального анализа : монография /Т.И. Домбровская, Л.Г. Строева; М-во образования и науки молодежи и спорта Украины, Укр. инж.–пед. акад. – Луганськ : Книжковий світ, 2012. – 187 с.
576. **Дранов, А.В.** Эстетический опыт // Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы, термины : энцикл. справочник. – М. : Интрада, 1996. – С. 158–162.
577. **Дубасенюк, О.А.** Професійна виховна діяльність педагога: досвід порівняльного дослідження / Житомир. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2002. – 192 с. : табл. – Бібліогр.: с. 185–192.
578. **Заїка, О.Я.** Збагачення естетичного досвіду майбутніх педагогів засобами музичного мистецтва / О.Я. Заїка // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту . Серія : Педагогічні науки / Глухів. держ. пед. ун-т імені Олександра Довженка. – Глухів : [б. в.], 2007. – Вип. 10. – С. 112–117. – Бібліогр.: с. 116 (10 назв) .
579. **Залужна, А.Є.** Романтичний естетизм у площині антиномічної напруги морального та естетичного / А.Є. Залужна // Мультиверсум : філософський альманах. –2012. – № 2 . – С.162–172. – Бібліогр. в кінці ст.
580. **Зязюн, І.А.** Виховання естетичного сприймання : матеріали на допомогу лектору / І. А. Зязюн, А. С. Канарський. – Київ : Знання, 1968. – 52 с.
581. **Зязюн, І.А.** ВУЗ и эстетическое воспитание молодежи : метод. рек. / И. А. Зязюн, В. А. Кудин. – Київ : Вища шк., 1975. – 43 с.
582. **Зязюн, І.А.** Естетичний досвід особи: формування і сфери вияву : [монографія] / Іван Андрійович Зязюн. – Київ: Вища шк., 1976. – 174 с.
- 583.
584. **Зязюн, І.А.** Особенности эстетического восприятия / И. А. Зязюн // I конф. молодых ученых Приднепровья. – Днепропетровск, 1967. – С. 11–17. – Библиогр. : 5 назв
585. **Зязюн, І.А.** Особливості становлення і розвитку естетичного сприймання людини : дис. ... канд. філос. наук : 623 / Зязюн Іван Андрійович ; Київ. ун-т імені Т. Г. Шевченка. – Київ, 1968. – 201 с
586. **Зязюн, І.А.** Соціокультурне проектування естетичного досвіду / І. А. Зязюн // Естетичний досвід вчителя. – Херсон, 1997. – С. 20–23. – Бібліогр. : 5 назв.

587. **Зязюн, І.А.** Формирование и сферы проявления эстетического опыта личности : дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.04 / Зязюн Иван Андреевич ; Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. – Киев, 1976. – 285 с.
588. **Карапузова, Н.** Досвід естетизації освітнього середовища багатoproфільного факультету / Наталія Карапузова // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Полтав. нац. ун-т імені В. Г. Короленка. – Київ ; Полтава, 2014. – Вип. 7. – С. 61–71.
589. **Карась, Г.В.** Формування естетичного досвіду старшокласників у фольклорних колективах : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Карась Ганна Василівна ; Прикарпат. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано–Франківськ, 1996. – 234 с. – Бібліогр.: с. 171–194.
590. **Корисні знання для формування естетичного досвіду** // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 31. – С. 38–39.
591. **Корольова, І.І.** З досвіду організації естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Ірина Корольова //Таврійський вісник освіти. – 2012. – № 3. – С. 68–73. – Бібліогр.: 4 назви.
592. **Кочура, Н.** Культурно-естетична генонема українського національного світогляду / Наталія Кочура // Освіта і управління. – 2010, число 4. – С. 115–122. – Бібліогр.: с. 121 (17 назв).
593. **Кочура Н.В.** Про місце і роль естетичного досвіду в гармонізації міжкультурних комунікацій / Н. В. Кочура // Вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2006. – № 3 (17). – С. 19 – 24.
594. **Ландгребе, Л.** Что такое эстетический опыт / Л. Ландгребе // Современная западно–европейская и американская эстетика : сб. переводов : хрестоматия для студ. пед. вузов / общ. ред. Е.Г. Яковлева. – М.: Книжный дом, 2002. – С. 113–114.
595. **Макар, О.Р.** Сучасні дискусії навколо питання естетичного смаку / О.Р. Макар. // Гілея. – 2011. – Вип. 53 (№ 10). – С 294–301. – Бібліогр. в кінці ст.
596. **Мінасян, Н.Г.** Використання інформаційно–комунікативних технологій на уроках зарубіжної художньої культури як засіб формування художньо–естетичного досвіду старшокласника / Н. Г. Мінасян // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2013. – № 4. – С. 24–26. – Бібліогр.: 5 назв.
597. **Мокляк, Л.І.** Класичне мистецтво як механізм формування естетичного досвіду особистості / Л. І. Мокляк // Вісн. Нац. авіаційного ун-ту. – 2012. – № 2. – С. 168 – 170.
598. **Овсянникова, А.** Формування естетичних цінностей на заняттях з хореографічного мистецтва / Алла Овсянникова // Рідна шк. – 2010. – № 4/5. – С. 77–78. – Бібліогр.: 5 назв.
599. **Олексюк, О.М.** Формирование нравственно–эстетического опыта студентов вузов культуры в художественно–творческих коллективах : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Олексюк Ольга Михайлівна. – Київ, 1988. – 204 с.
600. **Олексюк, С.** Естетичний досвід нового часу: між театром і філософією // Філософська думка. – 2014. – № 3. – С. 94–110. – Бібліогр. в

кінці ст.

601. **Павлова, О.Ю.** Естетичний досвід у структурі суміжних понять / О. Ю. Павлова // Мультиверсум : філос. альманах : зб. наук. пр. – Київ, 2008. – Вип. 74. – С. 226–234. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
602. **Павлова, О.Ю.** Онтологічний статус естетичного досвіду: монографія / Олена Юрійвна Павлова. – Київ : ПАРАПАН, 2008. – 262 с.
603. **Павлова, О.Ю.** Вихід за межі досвіду: естетичні перспективи «Шахрайської іронії» / Павлова О. Ю. // Вісн. Нац. ун-ту водного господарства та природокористування : зб. наук. пр. / Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування ; [редкол.: Гурин В.А. та ін.]. – Рівне : [Б.в.], 2008. – Вип. 2 (42), ч. 2. – С. 108–116. – Бібліогр.: с. 116 (4 назви).
604. **Павлова, О.Ю.** Естетичний досвід як онтологічна проблема: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: 09.00.08 / Олена Юрійвна Павлова ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Київ, 2009. – 35 с.
605. **Павлова, О.Ю.** Проблема естетичного досвіду в аналітичній естетиці / О. Ю. Павлова // Мультиверсум : філософський альманах : зб. наук. пр. – Київ, 2011. – № 7. – С. 178–186. – Бібліогр. в кінці ст.
606. **Пахальчук, Н.** Місточок до прекрасного : збагачення естетичного досвіду старших дошкільників засобами мистецтва / Наталя Пахальчук // Дошкільне виховання. – 2011. – № 5. – С. 18–22.
607. **Пахальчук, Н.** Педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів / Наталя Пахальчук // Наукові зап. Серія : Початкове навчання / ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – Вип. 6, ч. 1. – С. 43–46.
608. **Пахальчук, Н.О.** Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Пахальчук Наталя Олександрівна ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – 20 с.
609. **Пахальчук, Н.О.** Підготовка студентів до збагачення естетичного досвіду молодших школярів у процесі фізичного виховання / Н.О. Пахальчук // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки / Глухів. держ. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – Вип. 15. – С. 71–74.
610. **Пахальчук, Н.** Формування естетичного досвіду дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів засобами мистецтва / Наталя Пахальчук // Вісн. Ін-ту розвитку дитини. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 1. – С. 134–138.
611. **Печко, Л.П.** Накопление и активизация культурного и эстетико-художественного опыта в педагогическом процессе (средний и старший возраст) / Л.П. Печко // Эстетический опыт личности как условие освоения культуры в образовательном процессе школы и вуза : сб. науч. тр. / [Л.П. Печко, М.Г. Назарова, Р.А. Куренкова и др.] ; Ин-т худож. образования РАО, Владимирский государственный пед. ун-т. – М., 2003. – С. 125–143.

612. **Печко, Л.П.** Эстетический и художественный опыт личности: структура, компоненты, возможности развития / Л.П. Печко // Эстетический опыт личности как условие освоения культуры в образовательном процессе школы и вуза : сб. науч. тр. / [Л.П. Печко, М.Г. Назарова, Р.А. Куренкова и др.] ; Ин-т худож. образования РАО, Владимирский гос. пед. ун-т. – М., 2003. – С. 8–19.
613. **Поліщук, Я.** Естетичний досвід декадансу (аспекти модальності й моди) / Я. Поліщук // Слово і час. – 2002. – № 4. – С. 20–26.
614. **Рибачук, І.Г.** Музично-естетичне виховання в педагогічному досвіді А.С. Макаренка / І.Г. Рибачук // Витоки пед. майстерності : зб. наук. пр. Полтав. держ. пед. ун-ту ім. В.Г. Короленка. Серія : Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Вип. 5. – С. 120–126. – Бібліогр.: с. 126 (10 назв).
615. **Семенюк, Л.** Європейський естетичний досвід та становлення стильових напрямів і течій в українській літературі XVII–XVIII ст. / Л. Семенюк // Наук. вісн. Східноєвропейського нац. ун-ту імені Лесі Українки. Сер. : Філологічні науки / Східноєвропейський нац. ун-т імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 28 : Літературознавство. – С. 125–131.
616. **Сердюк, Т.І.** Визначення сутності художньо–естетичного досвіду майбутнього вчителя хореографії / Тетяна Іванівна Сердюк // Зб. наук. пр. Серія : Пед. науки / Бердян. держ. пед. ун-т; [редкол.: В.В. Крижко [и др.]. – Бердянськ, 2006. – № 2 : Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації. – С. 141–148. – Бібліогр.: 10 назв.
617. **Сердюк, Т.І.** Формування художньо–естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сердюк Тетяна Іванівна ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 290 с
618. **Сердюк Т.І.** Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Тетяна Іванівна Сердюк ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 21 с. – укр.
619. **Сердюк, Т.І.** Художньо-естетична школа майбутніх учителів хореографії: формування досвіду : монографія / Тетяна Сердюк ; [наук. ред. О. Л. Шевнюк] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Донецьк : ЛАНДОН–XXI, 2011. – 272 с. – Бібліогр.: с. 202–231.
620. **Сєдих, С.** Художньо-естетичний цикл : [музичне мистецтво, образотворче мистецтво, інтегрований курс «Мистецтво» профільне навчання] / С. Сєдих // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2006. – № 8. – С. 44–49.
621. **Сідоренко, І.С.** Забезпечення набуття студентами власного художньо–естетичного досвіду у позааудиторній діяльності / І.С. Сідоренко // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : зб. ст. за матеріалами наук.-практ. конф. ІХ Ірпінських міжнар. наук.–пед. читань, 26–27 трав. 2011 р., м. Ірпінь / Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2011. – Ч. 1. – С. 97–108. – Бібліогр.: с. 106–107 (16 назв).
622. **Скорик, Т.В.** Формування естетичного досвіду студентів засобами музики : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Скорик Тамара Володимирівна ; Ін-т

- педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 1998. – 169 с.
623. **Скороварова, Є.** Аналітика естетичного досвіду: концептуальний розгляд / Євгенія Скороварова // Філософська думка. – 2009. – № 6. – С. 49–60. – Бібліогр. в кінці ст.
624. **Скороварова, Є.В.** Естетичний досвід: атенціональний аспект / Євгенія Скороварова // Практична філософія. – 2009. – № 2 (32). – С. 92–99.
625. **Скороварова, Є.В.** Естетичний досвід та діалогізм художнього дискурсу / Є.В. Скороварова // Вісн. Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2009. – № 1. – С. 40–44.
626. **Скороварова, Є.В.** Прагматичний концепт естетичного досвіду / Є.В. Скороварова // Практична філософія. – 2011. – № 1. – С. 74–84. – Бібліогр. в кінці ст.
627. **Скороварова, Є.В.** Соціокультурні умови концентралізації естетичного досвіду як основи художньо-естетичної комунікації / Є. В. Скороварова // Вісн. Дніпропетров. ун-ту. – 2012. – № 22 (2). – 342 с.
628. **Сладкевич, Н.В.** Соціокультурні засади дизайну як форми естетичної діяльності / Н.В. Сладкевич // Мультиверсум : філософський альманах. – 2013. – № 2 . – С.142–151. – Бібліогр. в кінці ст.
629. **Сліпчишин, Л.В.** До питання формування художньо-естетичного досвіду майбутніх робітників технічних професій / Л.В. Сліпчишин // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол.: Зязюн І.А. (голова), Н.Г. Ничкало, Р.С. Гуревич та ін.] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 37. – С 289–293.
630. **Слятїна, І.О.** Художньо-естетичний досвід як духовно-функціональна властивість майбутніх учителів музики / І.О. Слятїна // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту : зб. наук. пр. Серія : Пед. науки / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Будак В.Д. та ін.]. – Миколаїв : МДУ, 2008. – Вип. 20, т. 2. – С .190–196.
631. **Соколова, В.В.** Эстетический опыт возвышенного: (феноменология эстетического опыта) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филос. наук : 09.00.04 / Соколова Виктория Викторовна; МГУ им. Ломоносова. – М., 2000. – 30 с.
632. **Сотська, Г.І.** Естетико-оцінна діяльність у розвитку естетичного досвіду викладача образотворчого мистецтва / Г.І. Сотська // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів ІХ пед.-мистец. читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [голов. ред. Г.І. Сотська] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ : Талком, 2016. – Вип. 7 (11). – С. 44–47.
633. **Сотська, Г.І.** Естетичний досвід викладачів образотворчого мистецтва вищих педагогічних навчальних закладів: // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 63–88.

634. **Сотська, Г.І.** Естетичний досвід викладача образотворчого мистецтва: комунікативно-діалогічний аспект / Галина Сотська // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту / [Чернівецьк. нац. ун-т імені Юрія Федьковича]. – Чернівці, 2015. – Вип. 748 : Педагогіка та психологія. – С. 166–172.
635. **Сотська, Г.І.** Естетичний досвід викладача образотворчого мистецтва: передумови розвитку / Г. І. Сотська // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. пр. / Мистецький ін-т художнього моделювання та дизайну ім. Сальвадора Далі. – Київ, 2014 – Вип. 9 – С. 136–148.
636. **Сотська, Г.І.** Естетичний досвід викладача образотворчого мистецтва у науково-світоглядній думці / Г. І. Сотська // Розвиток художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін на основі інтегративного підходу : монографія / [О. М. Отич, С. О. Соломаха, І. В. Дубінець та ін.]. – Бердянськ : ФО–П Ткачук О. В., 2014. – С. 56–67.
637. **Сотська, Г.І.** Сприйняття дійсності у розвитку естетичного досвіду викладача образотворчого профілю / Галина Сотська // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ ; Полтава, 2015. – Вип. 11. – С. 82–92.
638. **Сотська, Г.І.** Формування естетичного досвіду молодших школярів у процесі вивчення народного декоративного-прикладного мистецтва / Г. Сотська, Н. Колесник // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – Вип. 8. – С. 115–123.
639. **Спінеєва, О.В.** Естетичний досвід як накопичення естетичних переживань / О.В. Спінеєва // Духовність особистості . – 2012. – Вип. 2. – С. 160–166.
640. **Толстих, О.О.** Формування естетичного досвіду молодших школярів як психолого–педагогічна проблема / О.О. Толстих // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон : ХДУ, 2011. – Вип. 58. – С. 272–276. – Бібліогр.: с. 275–276 (9 назв).
641. **Ухов, О.С.** Повсякденність естетичного досвіду та проблема виховання естетичної свідомості / О.С. Ухов // Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2008: materialy IV Miedzynarodowej naukowo–praktycznej konferencji. (Przemysl, 16 – 31 czerwca 2008 roku). – Przemysl: Nauka i studia, 2008. – Т.16. – S. 61–64.
642. **Філіпчук Г.Г.** Художньо-естетичний досвід світоглядного становлення людства в культурі // Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах: монографія / Філіпчук Г.Г., Філіпчук Н.О., Сотська Г.І., Вовк М.П., Грищенко Ю.В., Соломаха С.О., Гомеля Н.С., Котирло Т.В. ; за наук. ред. Л.Б.Лук'янової . – Київ: Талком, 2016. – С. 10–62.
643. **Флегонтова, Н.** Культурне дозвілля як складова морально–естетичного виховання учнів гімназії : з досвіду роботи на експериментальному майданчику / Наталія Флегонтова // Рідна школа. – 2012. – № 3. – С. 57–60. – Бібліогр.: 4 назв.
644. **Хортіва, О.В.** Використання проектних технологій для формування естетичної культури : з досвіду дослідницько–експериментальної роботи / О. В. Хортіва // Англійська мова та література. – 2014. – № 6. – С. 27–29.

645. **Чужа, Н.П.** Проблема формування естетичного досвіду в початковій школі / Н. П. Чужа // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. : В. П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. . – Вип 19 (29). – С .193–196.
646. **Чужа, Н.П.** Українські народні паремії у формуванні естетичного досвіду молодших школярів : метод. рек. / Н.П. Чужа. – Рівне : Волинські обереги, 2010. – 84 с.
647. **Шевнюк, О.Л.** Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Олена Леонідівна Шевнюк. – Київ, 1995. – 20 с.
648. **Шевнюк, О.Л.** Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шевнюк Олена Леонідівна ; УДПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 1995. – 149 с.
649. **Шевчук, К.** Естетичний досвід та емансипація суспільства у філософії Дж. Ваттімо / Катерина Шевчук // Наукові записки. Серія : Філософія / Нац. ун-т «Острозька академія». – Острог, 2012. – Вип. 10. – С. 272–281.
650. **Штома, Л.Н.** Критерії та показники сформованості естетичного досвіду в контексті професійної підготовки вчителів / Л.Н. Штома // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Київ ; Вінниця : Планер, 2014. – Вип. 40. – С. 446–450. – Бібліогр.: с. 449–450 (12 назв).
651. **Штома, Л.Н.** Розвиток естетичного досвіду майбутнього вчителя – основа його творчої самореалізації / Л.Н. Штома // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту імені В.О. Сухомлинського. Серія: Пед. науки : зб. наук. пр. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2014. – Вип. 1.44 (102). – С. 122–125.
652. **Эстетический опыт и эстетическая культура** : сборник / [отв. ред.: К.М. Долгов и др.]. – М.: ИФРАН, 1992. – 154 с.
653. **Эстетический опыт личности как условие освоения культуры в образовательном процессе школы и вуза** : сб. науч. тр. / [Л.П. Печко, М.Г. Назарова, Р.А. Куренкова и др.] ; Ин-т худож. образования РАО, Владимир. гос. пед. ун-т. – М. : Ин-т худож. образования РАО, 2003. – 206 с.
654. **Яусс, Ганс Роберт** Естетичний досвід і літературна герменевтика (фрагменти) / Яусс Ганс Роберт // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М.Зубрицької. – Львів, 1996. – С. 278–307.
655. **Яусс, Х.Р.** Эстетический опыт и литературная герменевтика / Ханс Роберт Яусс // Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины : энциклопедический справочник / [А.В. Дранов, И.П. Ильина, А.С. Козлов и др.]. – М. : Интрада-Инион, 1996. – С. 170.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

656. **Антонець, Н.** Уроки історичного досвіду: Олександрівська школа-хутір для глухонімих (1903–1911) / Наталія Антонець // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; [редкол.: Побірченко Н.С. (голов. ред.), Коберник О.М. (заст. голов. ред.) та ін.]. – Умань : Жовтий О.О., 2010. – Вип. 32 – С. 150. –157. – Бібліогр.: (7 назв).
657. **Базіль, Л.** Роль історичного досвіду методики викладання української літератури в утвердженні шкільної літературної освіти на сучасному етапі розвитку нашої держави : зб. наук. пр. / Л. Базіль // Наукові записки / [уклад.: П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко]. –Київ, 2001. – Вип.40. – С. 33–35.
658. **Гончаренко, О.С.** Історичний досвід військово-патріотичного виховання молоді і сучасність // Вісник Луган. нац. університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Луганськ, 2010 – № 12 – С. 196–200.
659. **Дорога, А.Є.** Значення історичного досвіду виховання дітей для відродження системи національної освіти / Алла Євгенівна Дорога // Психолого–педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали міжнар. наук.–теорет. конф. до 80–ї річниці НПУ ім. М.П. Драгоманова, 18–19 жовт., 2000 р. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 15–17.
660. **Землянський, А.М.** Філософсько-антропологічна концептуалізація історичного буття: досвід феноменології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури / Анатолій Миколайович Землянський ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2009. – 20 с. – укр.
661. **Камінецький, Я.** Проблеми науково–педагогічного забезпечення професійно–технічної освіти в регіоні: реалії сьогодення та історичний досвід / Ярослав Камінецький // III укр. пед. конгрес : зб. наук. пр. / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, АПН України. – Львів : Сполом, 2010. – С. 72–82. – Бібліогр.: с. 82 (6 назв).
662. **Кравченко, П.А.** Вітчизняний культурно-історичний досвід у системі сучасного державотворення (соціально–філософські аспекти) / Петро Анатолійович Кравченко ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Київ : Генеза, 2001. – 332 с. – Бібліогр.: с. 301–327. – ISBN 966–504–198–3
663. **Конончук, І.М.** Використання історичного досвіду Ніжинської вищої школи 20–х рр. ХХ ст. у підготовці фахівців соціально–педагогічної сфери [Електронний ресурс] / І. М. Конончук. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Психолого–педагогічні науки. – 2012. – № 6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzspp_2012_6_43.pdf
664. **Маргуліна, Л.В.** Демократизація освіти: український історичний досвід і сучасність / Л.В. Маргуліна // Гілея. Історичні науки. Філософські науки.

- Політичні науки : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 43 (1). – С. 397–404.
665. **Матківська, І.В.** Освіта як просвітлення душі: культурологічні колізії історичного досвіду / І.В. Матківська // Наукові зап. Тернопіль. держ. пед. ун-ту імені В. Гнатюка. Серія : Педагогіка / Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2010. – № 1. – С. 235–240.
666. **Орехова, Л.І.** Взаємодія інтелектуального й емоційного аспектів в освітньому процесі: ретроспективний досвід / Л.І. Орехова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 451–460. – Бібліогр.: с. 460 (10 назв).
667. **Пастирська, І.** Історичний досвід інтеграції змісту освіти / Пастирська Ірина // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 6. – С. 217–223.
668. **Професійна підготовка педагога: історичний досвід і виклики сучасності** : зб. наук. пр. / за ред. Надії Скотної та Марії Чепіль ; М-во освіти і науки України, Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка;. – Дрогобич : Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка, 2013. – 290 с. – Бібліогр. наприкінці ст.
669. **Пшеничний, М.В.** Використання в сучасних школах України історичного досвіду трудової підготовки молоді другої половини ХХ століття / Максим Володимирович Пшеничний // Наукові зап. Серія : Педагогіка / Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [б. в.], 2007. – № 9. – С. 282–284. – Бібліогр.: с. 284 (5 назв).
670. **Радкевич В.О.** Ретроспективний аналіз історичного досвіду художньої освіти / Радкевич В.О. // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. пр. / Мистецький ін-т художнього моделювання та дизайну ім. Сальвадора Далі. – Київ, 2014 – Вип. 9 – С. 7–30.
671. **Садова, В.В.** Моніторинг педагогічної освіти: історичний досвід та сучасні надбання / Садова В.В. // Вища освіта України / Ін-т вищ освіти НАПН України ; [редкол. : Кремень В.Г. та ін. ; відп. ред. вип.: Маноха І.П.]. – Київ : [Б. в.], 2010. – Дод. 4, т. 2 (20) : Темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – С. 555–562. – Бібліогр.: с. 562 (12 назв) : табл.
672. **Самаріна С.І.** Виховний і дисциплінуючий потенціал шкільної форми (на прикладі історико-педагогічного досвіду другої половини ХІХ – початку ХХ ст.) / С. І. Самаріна // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин, 2012. – № 2. – С. 200–203.
673. **Ткач, А.В.** Проблема вивчення і розповсюдження передового педагогічного досвіду на сторінках педагогічної преси у 70 роки ХХ ст. [Електронний ресурс] / А. В. Ткач // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40(3). – С. 168–174. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2011_40\(3\)__29.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2011_40(3)__29.pdf)

ЗАРУБІЖНИЙ (СВІТОВИЙ) ДОСВІД

Лук'янова Л.Б.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Висвітлено роль законодавчого врегулювання освіти дорослих та обґрунтовано доцільність розроблення відповідного законодавства для України; проаналізовано міжнародний досвід у цій сфері, результати його осмислення й найбільш перспективні напрями адаптації в правовому полі України. На основі вивчення й узагальнення наукової, правничої джерельної бази, а також виявлення пріоритетів, цілей і завдань цього освітнього напрямку виокремлено чотири підходи (суспільно-політичний, культурологічний, політично-діяльнісний, економічний), що розкривають сутність освіти дорослих у сучасному суспільстві.

Ключові слова: освіта дорослих, законодавство, закони про освіту дорослих, міжнародний досвід.

У сучасних умовах освіта дорослих набуває дедалі більшого значення в європейському та світовому просторі як важлива складова неперервної освіти. Цей підхід відображено в численних нормативних документах. Наприклад, у декларації Гамбурзької всесвітньої конференції ЮНЕСКО зазначено, що «Освіта дорослих - це ключ у XXI століття» [3]. Проблему розвитку дорослих визначено як проблему номер один на міжнародному рівні на зустрічах «Великої вісімки» у Токіо 2000 року.

Того ж року в Дамаску (Сирія) відбулося засідання Міжнародної ради з освіти дорослих, де представники 704 недержавних організацій, які працюють у сфері освіти дорослих, із країн Африки, арабських держав, Азії, Карибського басейну, Європи, Латинської та Північної Америки прийняли Декларацію «Заклик до дій у сфері грамотності й освіти дорослих для усіх» [4]. У декларації наголошується на потребі посилення фінансової політики та вдосконалення законодавства у галузі реалізації права громадян на освіту впродовж життя.

У документах європейських самітів зазначено, що освітні системи мають пристосуватися до нових реалій XXI ст., а «безперервна освіта повинна стати головною політичною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності й зайнятості» [6]. Так, за розрахунками учених, збільшення середньої тривалості освіти дорослої населення лише на один рік у довгостроковому вимірі призводить до економічного зростання на 3,7% та підвищення прибутків на душу населення на 6% [5].

Отже, формуючи політику у сфері освіти дорослих, європейські країни дедалі більше уваги приділяють не тільки її економічній доцільності, роль якої визначає ринком праці, а й підносять значення соціально-культурної складової, оскільки освіта стає визначальним чинником як професійного, так і особистісного розвитку. У *т* ближчому майбутньому, як стверджують фахівці, освіта відіграватиме провідну роль для ефективної «включеності» людини у суспільство (social inclusion).

Варто зауважити, що більшість європейських країн мають нормативні

акти щ< законодавчого врегулювання освіти дорослих, де визначено її цілі, принципи й ханізми державної підтримки, основні суб'єкти, їх права і обов'язки, способи кс динації дій різних провайдерів освітніх послуг, а також принципи та схеми отримання коштів з бюджету. Наприклад, у Норвегії «Акт про освіту дорослих» набув чинності ще в 1976 р.; у Німеччині діють відповідні земельні закони; першою на пострадянському просторі Закон про освіту дорослих прийняла Естонія. Тобто, сприймаючи гамбурзький символ як програму дій, більшість країн Європи вже активно використовують «ключ у ХХІ століття».

Водночас, в усвідомленні ролі освіти дорослих в Україні можна говорити про наявність певних суперечностей. Зокрема, наша держава чітко визначила вектор свого розвитку, спрямований на інтеріоризацію загальноєвропейських цінностей, задекларувала прагнення приєднання до європейського простору. Проте в Європі освіта дорослих давно вже стала вагомою складовою державної політики як за змістом суспільного розвитку окремих країн, так і за сутністю освітньої політики ЄС загалом. Натомість в Україні освіта «дорослих як складова освіти впродовж життя не посідає належного місця й не набула відповідного визнання, а ставлення до неї можна радше схарактеризувати як особисту справу, якою опікуються переважно комерційні структури» [1, 8]. У звіті засідання робочої групи національного рівня в сфері «Освіта дорослих» зазначено, що в Україні є надзвичайно велика потреба в цій освіті, яка не озвучена суспільством, державою, зацікавленими суб'єктами. На відміну від країн ЄС, де цей напрям успішно функціонує, в Україні сектор освітніх послуг для дорослих безсистемний, ситуативний, спонтанний, малоефективний, його діяльність переважно представлена недержавними організаціями. Україна тільки підходить до осмислення цінності концепції освіти впродовж життя, їй необхідно передбачити створення різних компонентів структури системи освіти дорослих, які було би підпорядковано єдиній меті [2, 116].

У розробленій нами Концепції освіти дорослих в Україні наголошується на необхідності визнання цієї освіти невід'ємною складовою національної системи освіти на державному рівні й розроблення відповідно до цього нових підходів її правового регулювання, у першу чергу, - Закону України про освіту дорослих [1, 18]. Основою для розроблення проекту Закону «Про освіту дорослих» повинні стати оцінка та аналіз потреб у навчанні дорослих громадян України, можливостей їх задоволення, а також територіальної і вартісної доступності освітніх програм різних провайдерів. У цьому сенсі треба враховувати, що на ринку освітніх послуг для дорослих разом із державними закладами підвищення кваліфікації, установами, що здійснюють професійну підготовку, перепідготовку і навчання, працюють комерційні структури, громадські організації тощо..

Вважаємо, що розроблення Закону України «Про освіту дорослих» надасть можливість не тільки закріпити права людини на освіту впродовж життя, визнати її суспільну корисність та забезпечити доступність освітніх послуг для всіх дорослих громадян України незалежно від рівня освіти, доходів і місця проживання, а й уможливить державну підтримку наукових досліджень у галузі освіти дорослих та підготовку професійних кадрів для цієї системи освіти.

Надзвичайно важливим компонентом такої роботи є вивчення,

узагальнення та систематизація міжнародного досвіду, його осмислення і пошук найбільш перспективних напрямів, які можуть бути адаптовані до правового поля України. Отже, здійснений нами з цією метою аналіз законодавчої бази європейських країн та США й Канади у галузі освіти дорослих надав підстави для таких висновків

По-перше. Закони, що діють у правовому полі освіти дорослих, можна умовно об'єднати у дві групи. Перша - це законодавства, засновані на цілісному й конкретизованому сприйнятті цієї освітньої сфери. Наприклад, «Закон про освіту дорослих», прийнятий у США в 1966 р., Естонії у 1993 р. (нова версія у 2009 р.), Норвегії у 2009 р.; «Закон про освіту і навчання дорослих» (Республіка Косово, 2001); «Закон про подальшу освіту та навчання» (Велика Британія (2007)), Закон «Про сприяння освіті дорослих» (Австрія, 1979) та ін. Друга група - це законодавства, в яких освітня практика, як предмет врегулювання, не підпадає у сферу застосування інших законів. Наприклад, «Закон про неформальну освіту дорослих» - 1998 р., оновлений в 2010-2011 рр., «Закон про вищі народні школи» у Данії; «Декрет про урядові субсидії освіти дорослих» (Швеція, 1991); Закон «Про фонд «Освіта дорослих» (Ліхтенштейн, 1998); «Закон про приватні заклади професійної підготовки», що регламентує освіту дорослих, який набув чинності у Канаді в 2003 р. та ін. Водночас варто зазначити, що в окремих країнах законодавство у сфері освіти дорослих надзвичайно потужне, розгалужене й поєднує обидві групи законів. Наприклад, у Фінляндії діють Закон і Указ про професійне навчання дорослих (1998 р.), Закон про неформальну освіту дорослих, що набув чинності у 1998 р. та оновлений у 2010 - 2011 рр.; Закон і указ про добровільну просвітницьку діяльність (1998 р.), а також Закон про матеріальну підтримку в системі навчання дорослих (2000 р.), Закон і указ про професійну підготовку вчителів для дорослих (2003 р.). У Данії також система освіти дорослих регулюється сукупністю законодавчих актів. Приміром, у 1985 р. набув чинності один з перших законів «Закон про освіту робітників», що врегульовує освіту дорослих у країні. Окрім цього, у країні діють «Закон про освіту для дорослих іммігрантів» (1986), «Закон про спеціальну освіту для дорослих» (1991), Закон «Про оплачувану відпустку для навчання» (1992). У 1993 р. в країні було прийнято Закон «Про освіту для дорослих та подальше навчання». Кілька законів уряд країни розробив спеціально для матеріальної підтримки і заохочення дорослих до освіти і навчання, зокрема, «Закон про допомогу для освіти дорослих» (1989).

По-друге. Не зважаючи на певні відмінності предмета законодавчого регулювання, більшості нормативних актів у галузі освіти дорослих притаманні спільні риси. Найбільш характерними з них є: визнання освіти дорослих рівновагою складовою національних систем освіти та права кожної людини на освіту впродовж життя; наявність у законодавстві розділів, що описують цілі освіти дорослих, принципи та механізми її підтримки, типи основних суб'єктів, їх права і обов'язки, характер взаємовідносин з державою, механізми координації між різними провайдерами, а також принципи та схеми отримання коштів з бюджету; урахування професійно важливих цілей освіти дорослих та особистісних потреб у навчанні дорослих громадян; визнання й підтримка

неформальної освіти дорослих та гарантії державної підтримки непрофесійної освіти дорослих, зокрема у сфері культурної, громадянської і політичної освіти; рівноправність суб'єктів різної форми власності та гарантії державної підтримки недержавних провайдерів.

Проте питання щодо визнання пріоритетів освіти дорослих, визначення шляхів розв'язання вузлових проблем, зокрема, валідація результатів неформальної та ін-формальної освіти, визначення рівнів професійної підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими та інші, залишаються відкритими. Такий стан, на нашу думку, можна пояснити відсутністю чітко сформульованих підходів до освіти дорослих, усталеного категоріально-поняттєвого апарату. Наприклад, більшість європейських країн, незважаючи на ступінь розробленої нормативно-правової бази, визнає глобальне значення усіх ланок освіти дорослих, проте конкретизація її економічної або особистісної значущості у різних країнах істотно різниться.

Надзвичайно цікавим у цьому сенсі є досвід Федеративної Республіки Німеччина, законодавство якої є дворівневим: федеральний і земельний рівні. На федеральному рівні немає законів, прийнятих спеціально для врегулювання питань освіти дорослих. Так само і в Основному законі ФРН практично відсутні спеціальні положення про освіту дорослих, проте констатується відповідальність федеральних земель за її здійснення. Переважно це закони, що регламентують підтримку заходів професійної й академічної освіти дорослих, реалізацію дослідницьких програм та апробацію нових підходів. На цьому рівні ключові позиції посідає міністерство освіти та досліджень, яке у своїй діяльності керується «Концепцією ціложиттєвого навчання», схваленою у 2003 р. [7]. Федеральне міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді (BMFSFJ) також переймається питаннями освіти дорослих.

Безпосередньо принципи, механізми регулювання та підтримка системи освіти дорослих, права та обов'язки відповідних закладів, персоналу, суб'єктів навчального процесу та інше реіуюються земельними законами, які є в усіх землях, за винятком Гамбургу й Берліна. Перший закон про освіту дорослих було прийнято у федеративній землі Нижня Саксонія 13 січня 1970 року [10].

Загалом назви земельних законів переважно сформульовано у такій редакції: «Закон про освіту дорослих» (Тюрингія); «Про врегулювання і сприяння продовженій освіті у землі Бранденбург»; «Про продовжену освіту» (землі Макленбург-Передня Померанія; Райнланд-Пфальц); «Про продовжену освіту у землі Бремен»; «Про сприяння освіті дорослих» (Баварія, Саксонія-Ангальт), «Про сприяння продовженій освіті» (землі Саар, Баден-Вюртемберг, Гессен), «Про організацію і сприяння продовженій освіті» (земля Північний Рейн-Вестфалія); «Про врегулювання і сприяння продовженій освіті у землі Бранденбург». Варто підкреслити, що головним критерієм відмінності у цих законах є питання підпорядкування закладів освіти дорослих. Скажімо, в одних землях законодавство орієнтоване на надання гарантій інституційної самостійності муніципальним і громадським закладам освіти дорослих, в інших приписує державі провідну роль у наданні послуг у сфері освіти дорослих.

На окрему увагу заслуговує досвід Великої Британії. У цій країні освіта дорослих знаходиться у підпорядкуванні Департаменту бізнес-інновацій та

навчочок, який охоплює цілі галузі - інновації, науку, ділові кола, економіку, статистику, зайнятість, торгівлю, експорт, а також освіту дорослих, додаткову та вищу освіту. Загалом у країні останніми роками значного поширення набув термін «навчання впродовж життя» як загальний термін для пост-обов'язкової освіти, що виходить за межі системи вищої освіти. Він охоплює подальшу/додаткову професійну освіту, громадянську освіту, навчання на робочому місці й інші подібні заходи, що мають добровільний характер та відбуваються у межах державного й комерційного секторів.

Доповідь КОНФІНТЕА узагальнила велику кількість програмних документів, спрямованих на формування політичного підґрунтя щодо освіти дорослих. Зокрема, чотири парламентські акти, які безпосередньо стосуються навчання громадян після завершення школи, вступили в силу останніми роками, дещо пізніше набули чинності ще два законопроекти. Окрім того, у Великій Британії систематично відбуваються офіційні консультації з проблем освіти дорослих, приймаються відповідні документи, найбільш відомими з яких є так звані Зелені і Білі [8]. Заслуговує на увагу діяльність Британського національного інституту неперервної освіти дорослих (National Institute of Adult Continuing Education, NIACE), який щорічно під егідою Світової асоціації освіти дорослих (World Association for Adult Education, WAAE) проводить конференції та семінари для студентів, викладачів, молодих науковців з проблем освіти дорослих [10]. Цікавим є факт, що в уряді Великої Британії існує посада Міністра з подальшої освіти, кваліфікацій і навчання впродовж життя (Minister of State for Further education, Skills and Lifelong Learning).

Однією з перших на пострадянському просторі, зокрема у 1993 р., Закон про освіту дорослих прийняла Естонія (його нова версія набула чинності у 2009 р.) [12]. Окрім того, в країні діють багато інших документів, що регламентують різні аспекти освіти дорослого населення. Наприклад, Постанова Міністра освіти і науки «Про порядок і умови навчання в базовій або старшій середній школі у формі вечірніх курсів, дистанційного навчання і закінчення школи екстерном», яка регулює навчання дорослих в основній і старшій середній школах. З листопада 2005 р. Уряд Естонії прийняв Стратегію освіти впродовж життя на 2005 - 2008 рр. (Lifelong Learning Strategy). Цей документ закріплює державні цілі в галузі освіти дорослих після відновлення незалежності у 1991 р. План розвитку освіти дорослих Естонії на 2009 -2020 рр. є продовженням Стратегії освіти впродовж життя [13].

По-третє. Вивчення, аналіз та узагальнення наукової, правничої джерельної бази з питань ролі й місця освіти дорослих у сучасному суспільстві, а також виявлення пріоритетів, цілей, завдань та шляхів розв'язання цього освітнього напрямку дають підстави для виокремлення чотирьох підходів: суспільно-політичного, культурологічного, політично-діяльнісного й економічного.

Перший підхід (суспільно-політичний) ґрунтується на тому, що неперервна освіта дорослих є передумовою й інструментом для розвитку, підтримки суспільно-політичних систем, а отже, заохочення громадян до неперервної освіти є результатом їх активної участі у суспільно-політичному житті країни. У межах другого підходу (культурологічного) - освіта дорослих

виступає як провідний засіб розвитку, збереження і передачі культури через освіту, уможлиблюється сприяння розвитку особистішого потенціалу, відбувається формування етичних і моральних цінностей, міжкультурне міжгенераційне спілкування. Третій підхід, певною мірою, можна розглядати як поєднання двох попередніх, оскільки ключовими словами тут є «участь» (суспільно-політичний підхід) і «розвиток» (культурологічний підхід). У межах четвертого підходу (економічного) домінуючою позицією є усвідомлення освіти дорослих як чинника, що забезпечує економічне зростання держави. Така освітня політика є прийнятною у пострадянських країнах.

На нашу думку, для України найбільш прийнятним є комплексний підхід, у межах якого віддзеркалено сутність освіти дорослих через усі її види, форми, а сама освіта дорослої людини розглядається як «суспільний добробут». Саме цей підхід разом із гарантією права особистості на освіту в будь-якому віці став підґрунтям для розроблення законодавчих актів у багатьох європейських розвинених країнах. І лише пильна увага до проблем освіти дорослих, чітка національна стратегія в цій сфері, прийняття Закону «Про освіту дорослих» та відповідних підзаконних актів зможуть перетворити Україну на сучасну цивілізовану демократичну державу, де інтереси і потреби кожної людини є предметом турботи держави і суспільства.

674. **Ничкало Н.Г.** Учитель в образовательном пространстве : международный и украинский опыт (Teacher in educational Spaces : international and Ukrainian Experience) // Педагогическое образование в государствах – участниках СНГ: современные проблемы, концепции, теория и практика : сб. науч. статей Междунар. науч.-практ. конф., Санкт-Петербург, 25-26 октября 2012 г. – СПб., 2012. – Ч. 1. – С. 42–57.
675. **Аксенова, Е.И.** Международный опыт реформирования и повышения эффективности системы образования / Е.И. Аксенова // Экономика образования. – 2011. – № 5. – С. 33–49 : табл., рис. – Библиогр.: 13 назв.
676. **Андрухів, І.В.** Особливості іншомовного соціокультурного навчального середовища у досвіді основної школи України та Зарубіжжя / Ірина Володимирівна Андрухів // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. / МОНМС України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т»; редкол. : О. В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 38, ч. 2. – С. 209–214. – Бібліогр.: 7 назв. : табл.
677. **Артемов, В.Ю.** Іноземний досвід підготовки фахівців із захисту інформації з обмеженим доступом: компетентнісний підхід / В.Ю. Артемов // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 1 (66). – С. 130–134.
678. **Базиль, Л.О.** Сучасний професійний профіль учителя рідної мови і літератури крізь призму зарубіжного досвіду / Л.О. Базиль // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; редкол. : В.П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. . – Вип. 16 (26) : Спец. вип. : Літературно-мистецька освіта : традиції, новації, перспективи. – С. 10–15.
679. **Бердник, М.** Світовий досвід використання інформаційних та комунікаційних технологій в організації освіти дорослих / М. Бердник // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – Спецвип. 5, ч. 1. – С. 267–274. – Бібліогр.: с. 274 (7 назв).
680. **Берека, В.** Зарубіжний педагогічний досвід у галузі позашкільної освіти / Берека Віктор // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 27–31.
681. **Білас, Л.** Зарубіжний досвід національного виховання школярів / Лілія Білас // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : ЧНУ, 2008. – Вип. 432 : Педагогіка та психологія. – С. 3–10. – Бібліогр.: с. 9–10 (19 назв).
682. **Бобак, Н.В.** Моніторинг якості освіти: міжнародний досвід / Н.В. Бобак, О.В. Мартинюк, Н.М. Марочко // Педагогічний пошук. – 2010. – № 1. – С. 5–11. – Бібліогр.: 9 назв.
683. **Богінська, Ю.В.** Діяльність університетських сервісних служб для студентів з обмеженими можливостями: зарубіжний досвід / Ю.В. Богінська // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 1. – С. 78–84.
684. **Бойченко, В.** Виховання толерантності в процесі полікультурної освіти: зарубіжний досвід / Валентина Бойченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань

- : [б. в.], 2007. – Вип. 22. – С. 150–154. – Бібліогр.: с. 153–154 (6 назв).
685. **Бондаренко, З.П.** Інновації у сфері волонтерства: зарубіжний досвід / З.П. Бондаренко // Вісник Запорізького нац. ун-ту. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.] / Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т». – Запоріжжя, 2011. – № 2 (15). – С. 18–26. – Бібліогр.: с. 25–26 (14 назв).
686. **Вакуленко, Т.С.** Світовий досвід використання тестів здатностей при вступі до ВНЗ / Т.С. Вакуленко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. – № 12. – С. 35–38.
687. **Васянович, Г.** Медіаосвіта : зарубіжний і вітчизняний досвід / Григорій Васянович // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2007. – № 2. – С. 11–21.
688. **Вашилко, Ю.А.** Аналіз зарубіжного передового педагогічного опыта преподавания иностранного языка в системе высшей школы / Юлия Александровна Вашилко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта : [б. в.], 2007. – Вип. 15. – С. 167–172. – Библиогр.: с. 171–172 (7 назв.)
689. **Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.** Т. 3 : Управління якістю освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід. Сучасний освітній менеджмент: політичні, економічні, організаційні та психологічні засоби реалізації в Україні та Європі / Ін-т вищої освіти АПН України; [редкол.: В. Андрущенко, В. Бабак, В. Бакіров, І. Вакарчук та ін.]. – Київ : Гнозис, 2006. – 528 с.
690. **Вітчизняний та зарубіжний досвід упровадження Болонської системи: успіхи і проблеми** = Home and foreign experience of introducing Bologna system: progress and problems : міжнародний Наук. вісник : зб. наук. ст. за матеріалами 18 Міжнар. наук.-практ. конф., 5–8 трав. 2009 р., Ужгород (Україна) ; Мішкольц (Угорщина) / МОН України ; Закарпат. держ. ун-т ; [редкол.: Ващук Ф.Г. (голова), Полюжин М.М., Бурлаков О.М. та ін.]. – Ужгород : Ліра; ЗакДУ, 2009. – 436 с.
691. **Вовк, М. П.** Досвід вивчення фольклорної традиції в університетах англomовних країн / М.П. Вовк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 7. – С.155–163
692. **Вовк М.П.** Зарубіжний досвід вивчення фольклорної традиції в умовах університетської освіти / М.П. Вовк // Проблеми освіти: наук. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України. – Київ, 2013. – Вип. 77, ч. 2. – С. 26–32.
693. **Воробйова, О.П.** Оцінювання діяльності вищих навчальних закладів освіти : міжнародний досвід / Оксана Петрівна Воробйова // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп. – 2012. – № 3, т. 2, дод. 1 : Темат. вип. : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – С. 427–433. – Бібліогр.: с. 432–433 (9 назв).
694. **Гомонюк, О.М.** Зарубіжний досвід формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця соціальної сфери / О.М. Гомонюк // Вісник Запорізького нац. ун-ту. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.] / Держ. вищ. навч. закл. «Запорізький нац. ун-т». – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2011. – № 1(14). – С. 22–27. – Бібліогр.: с. 27 (7 назв).
695. **Гомонюк, О.М.** Сучасний зарубіжний досвід розвитку професійно-

- педагогічної культури у соціального працівника/соціального педагога / Олена Михайлівна Гомонюк // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2010. – № 2. – С. 75–80. – Бібліогр.: 14 назв.
696. **Гончар, Л.К.** Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх соціальних працівників / Л.К. Гончар // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України ; Благод. Фонд ім. А.С. Макаренка. – Київ, 2006. – Вип. 4. – С. 68–76.
697. **Гордієнко, Т.В.** Із зарубіжного досвіду формування педагогічної майстерності / Т. В. Гордієнко // Наукові зап. НДУ імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2012. – № 2. – С. 161–164. – Бібліогр.: 6 назв.
698. **Горішна, Н.М.** Концептуальні засади навчання соціальних працівників: аналіз зарубіжного досвіду / Н.М. Горішна // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка / Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [Б. в.], 2011. – № 2. – С. 230–235. – Бібліогр.: с. 235 (12 назв).
699. **Горобець С.** Компетентнісна парадигма в освіті: світовий досвід, здобутки українських і польських науковців / Сергій Горобець // Українська полоністика. – 2014. – Вип. 11. – С. 226–233.
700. **Гриневич Л.М.** Зарубіжний досвід оцінювання професійної діяльності вчителя засобами моніторингу / Л.М. Гриневич // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. / Київ. ун-т імені Б. Грінченка, Благод. фонд імені А. Макаренка. – Київ, 2014. – Вип. 4 – С 68–71.
701. **Гриневич, Л.** Моніторинг якості освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід: анотований бібліограф. покажч. / Лілія Гриневич, Олена Андрюшина. – Київ: Київ. ун-т ім. Б.Г. Грінченка, 2011. – 92 с.
702. **Даниленко, Л.** Зарубіжний досвід упровадження кредитно-трансферної системи та механізми її адаптації у вітчизняній системі / Л. Даниленко, Н. Софій // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 1. – С. 33–37. – Бібліогр.: 13 назв.
703. **Дебич, М.** Завдання вищої освіти у забезпеченні вимог ринку праці : (досвід країн ОЕСР) / Марія Дебич // Вища школа. – 2014. – № 2. – С. 50–58. – Бібліогр.: 12 назв.
704. **Дебич, М.** Труднощі створення випереджальної вищої освіти в умовах сучасних змін ринків праці : (досвід країн ОЕСР) / Марія Дебич // Вища освіта України. – 2014. – № 1 . – С.85–90. – Бібліогр.: 10 назв.
705. **Деряга, Л.** Зарубіжний і вітчизняний досвід духовного розвитку особистості / Людмила Деряга // Імідж сучас. педагога. – 2012. – № 3. – С. 47–50. – Бібліогр.: 7 назв.
706. **Джантіміров, А.** Зарубіжний досвід підготовки педагогів професійної освіти / Анатолій Джантіміров // Післядиплом. освіта в Україні. – 2008. – Спецвип. – С. 42–49. – Бібліогр.: 31 назв.
707. **Дранов, А.В.** Эстетический опыт // Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США) : концепции, школы,

- термини : енцикл. справочник. – М. : Интрада, 1996. – С. 158–162.
708. **Духовно-моральне виховання молодого покоління : вітчизняний і зарубіжний досвід** // Наукові записки. Серія : «Психологія і педагогіка». – Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2013. – Вип. 23 : Тем. вип. : – 308 с.
709. **Єрмак, Л.С.** Особливості професійної підготовки магістрів туристичної сфери в контексті болонського процесу: вітчизняний і зарубіжний досвід / Єрмак Л.С. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради: Монаєнко А.О. ; голов. ред.: Сущенко Т.І. ; редкол.: Бочелюк В.Й. та ін.]. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. – Вип. № 20 (73). – С. 386–393. – Бібліогр.: с. 393 (4 назви).
710. **Єфімова, В.** Здоров'язбережувальна діяльність у школах здоров'я: зарубіжний досвід / Валентина Єфімова // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С. 98–103. – Бібліогр.: 11 назв.
711. **Жулкевська, В.** Досвід організації дистанційного навчання за кордоном / Віра Жулкевська // Рідна шк. – 2002. – № 2. – С. 71–73.
712. **Журавська, Н.С.** Неуніверситетська вища освіта – професійно-орієнтована освіта: зарубіжний досвід / Н.С. Журавська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Ін-т проф.-техн. освіти АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського ; [редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.]. – Київ ; Вінниця, 2007. – Вип. 14. – С. 14–19. – Бібліогр.: с. 18–19 (16 назв).
713. **Журавська, Н.С.** Реструктуризація вищої освіти: досвід зарубіжних країн / Н.С. Журавська // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ: ЕКМО, 2007. – Вип. 1. – С. 26–35. – Бібліогр.: с. 34–35 (10 назв).
714. **Журба, К.О.** Зарубіжний досвід виховання культури гідності молодших підлітків в сім'ї / К.О. Журба, І.І. Ананьєва // Педагогічний вісник. – 2012. – № 3. – С. 12–13.
715. **Завгородня, Т.** Екологічна освіта як умова формування культури здоров'я молодших школярів : вітчизняний та зарубіжний досвід / Тетяна Завгородня // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 4. – С. 39–44. – Бібліогр.: 10 назв.
716. **Заверико, Н.В.** Медіація як технологія розв'язання конфліктів серед підлітків: вітчизняний та зарубіжний досвід / Н. В. Заверико // Соціальна педагогіка: теорія та практика . – 2012. – № 2. – С. 28–33. – Бібліогр.: с. 33
717. **Залізник, Н.** Партнерство школи, університету, сім'ї та громади як модель сучасного виховання: зарубіжний досвід / Наталія Залізник // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. Серія : Педагогіка та психологія / Чернів. нац. ун-т імені Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 300. – С. 34–37. – Бібліогр.: с. 37 (5 назв).
718. **Зарубіжний досвід для українських ПТНЗ** : [інформація] / підгот. Василь Ковальчук // Профтехосвіта. – 2010. – № 12. – С. 42–44.
719. **Зарубіжний досвід профільного навчання** // Директор шк. Україна. –

2008. – № 10. – С. 3–12.
720. **Іванюк, І.В.** Досвід віртуальних навчальних спільнот у формуванні полікультурної компетентності учнів: міжнародний аспект / І.В. Іванюк // Пост Методика. – 2013. – № 2: Інноваційні практики в освіті: український каталог. – С. 59–63.
721. **Кайдановська, О.О.** Творчі методи навчального проектування у професійній підготовці архітекторів: світовий досвід / Олена Олександрівна Кайдановська // Порівняльно–педагогічні студії. – 2013. – № 2/3. – С.166–172. – Бібліогр.: 7 назв.
722. **Калейнікова, Я.** Висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду у творчій спадщині К.Д. Ушинського / Яна Калейнікова // Матеріали студентського наукової конференції Чернівець. нац. ун-ту, присвяч. 600-річчю м. Чернівці, 13–14 трав., 2008 р. : [тези доповідей]. Серія : Філософсько-педагогічні науки / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [відп. за вип. Ангельська А.О.]. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 245–246.
723. **Капраль, М.** Використання передового освітнього досвіду закордоння в курсі вивчення історії педагогіки у педагогічному коледжі / Марта Капраль // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т імені Юрія Федьковича. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2009. – Вип. 490 : Педагогіка та психологія. – С. 39–48. – Бібліогр.: с. 48 (7 назв).
724. **Кларин, М.В.** Педагогическая технология в учебном процессе : анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М.: Знание, 1989. – 80 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Серія «Педагогика и психология»; № 6).
725. **Клясен, Н.** Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика / Наталія Клясен // Нова пед. думка. – 2014. – № 2. – С. 187–190. – Бібліогр.: 10 назв.
726. **Козир, А.В.** Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А.В. Козир // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2007. – Вип. 4 (9) : Гуманістичні орієнтири мистецької освіти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 квіт. 2007 р. – С. 88–92. – Бібліогр.: с. 92 (10 назв).
727. **Козієвська, О.** Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: міжнар. досвід та українські перспективи / Олена Козієвська // Вища школа. – 2012. – № 7. – С. 30–39 : табл. – Бібліогр. у підряд. зносках.
728. **Козлов Д.** Формування управлінської компетентності майбутнього викладача вищої школи: зарубіжний досвід / Дмитро Козлов // Вища освіта України. – 2014. – №4. – С. 50–58.
729. **Корнейко, Ю.М.** Висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду в творчій спадщині К.Д. Ушинського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Юлія Миколаївна Корнейко ; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2007. – 22 с.
730. **Корсак, Ю.К.** Російський досвід застосування у вищій освіті дисципліни «Концепції сучасного природознавства» / Юрій Корсак // Вища освіта

- України. – 2012. – № 3. – С. 109–115 : табл. – Бібліогр.: 10 назв.
731. **Костенко, І.В.** Формування і розвиток системи наукових ступенів і вчених звань в Україні в контексті світового досвіду: історико–юридичне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права: історія політичних і правових учинь / Ірина Валентинівна Костенко ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 21 с.
732. **Куліненко, Л.Б.** Досвід провідних країн світу в контексті реформування освіти / Л.Б. Куліненко // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісн. : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 68 (№1). – С. 579–584.
733. **Кульчицька, О.** Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО у галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень / Олена Кульчицька // Порівняльно–педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.92–97. – Бібліогр.: 11 назв.
734. **Куртась, С.** Підготовка фахівців з оцінювання: зарубіжний досвід / Сергій Куртась // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 1. – С. 37–40. – Бібліогр.: 9 назв.
735. **Кушнар'юв, С.В.** Вплив засобів масової інформації на формування правосвідомості неповнолітніх: зарубіжний та вітчизняний досвід / С. В. Кушнар'юв // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 2. – С. 24–31.
736. **Кучеренко, Н.В.** Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки викладача вищої школи до професійної діяльності / Кучеренко Н.В. // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя : [Б. в.], 2009. – Вип. 54. – С. 219–227. – Бібліогр.: С. 226–227 (9 назв).
737. **Куширець, А.** Вітчизняний та зарубіжний досвід управління загальноосвітніми навчальними закладами / А. Куширець // Післядиплом. освіта в Україні. – 2014. – № 1. – С. 62–64. – Бібліогр.: 10 назв.
738. **Ліончук, Р.** Термін «гендер» у науковому дискурі: вітчизняний та зарубіжний підхід / Русана Ліончук // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2. – С.66–70. – Бібліогр.: 14 назв
739. **Логутіна, Н.** Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх менеджерів / Наталія Логутіна // Наукові записки. Серія : Педагогіка / Тернопіл. держ. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2004. – № 5. – С. 220–224.
740. **Луговий, В.І.** Світовий досвід професіоналізації освіти : концептуальні засади і практична реалізація / В.І. Луговий // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2010. – № 2. – С.5–22. – Бібліогр.: 19 назв.
741. **Лавриченко, Н.** Менеджмент якості у шкільній освіті: зарубіжний досвід / Наталя Лавриченко // Порівняльно–педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С. 59–65. – Бібліогр.: 15 назв.
742. **Лук'янова, Л.Б.** Зарубіжний досвід екологічної освіти // Професійно–художня освіта України : зб. наук. пр. / [редкол.: І.А. Зязюн (голова),

- В.О. Радкевич, Р.Т. Шмагало та ін.]. – Київ ; Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2008. – С. 137–145.
743. **Лук'янова Л.Б.** Зарубіжний досвід організації навчання людей третього віку // Освіта як фактор соціалізації соціального захисту в сучасному суспільстві : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 берез. 2010 р. / ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2010. – С. 152–156.
744. **Лук'янова, Л.Б.** Професійна діяльність викладачів-андрагогів (зарубіжний досвід) / Л.Б. Лук'янова // Порівняльна професійна педагогіка. – 2014. – Т. 4, вип. 3. – С. 119–123.
745. **Лук'янова, Л.Б.** Світовий досвід та європейські тенденції законодавчого врегулювання освіти дорослих // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 1 (86). – С. 64–69.
746. **Лупиніс, Т.Б.** Дослідження організаційної культури вищих навчальних закладів: зарубіжний досвід / Тетяна Лупиніс // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2011. – № 2. – С. 173–179. – Бібліогр.: 7 назв.
747. **Люшин, М.О.** Адаптація зарубіжного досвіду в системі загальної середньої освіти регіону / М. О. Люшин // Управління школою (основа). – 2013. – № 4/6. – С. 2–10. – Бібліогр. у кінці ст.
748. **Маланцева, О.** Стратегии работы с детьми улиц: зарубежный опыт / Оксана Маланцева // Соц. педагогика. – 2009. – № 5. – С. 61–64. – Библиогр.: 3 назви.
749. **Марковська, О.** Зарубіжний досвід підготовки майбутніх педагогів професійної школи / Оксана Марковська // Гуманіт. вісн. Серія : Педагогіка. Психологія. Філософія : зб. наук. пр. / Переяслав–Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Переяслав–Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 102–105.
750. **Марченко, І.С.** Світовий практичний досвід використання технологій альтернативної та додаткової комунікації в роботі з дітьми з особливими комунікативними потребами / Інна Сергіївна Марченко // Наук. часоп. нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 19, Корекційна педагогіка та психологія / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 15 : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Внесок наукових шкіл НПУ імені М.П. Драгоманова у розвиток світової та вітчизняної дефектології», присвяч. 175 річниці НПУ імені М.П. Драгоманова та 70-річчю від Дня народж. акад. В.М. Синьова. – С. 192–195.
751. **Марчук, С.** Зарубіжний досвід фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського / Сергій Марчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 4. – С. 216–224. – Бібліогр.: 7 назв.
752. **Мирошин, Д.Г.** Зарубежный опыт корпоративного обучения персонала и его применение на российских предприятиях / Дмитрий Григорьевич Мирошин // Право и образование. – 2013. – № 5. – С. 113–122. – Библиогр.: 10 назв. .
753. **Міленіна М.М.** Зарубіжний досвід підтримки обдарованості та сприяння розвитку творчих здібностей / Міленіна Мілена Михайлівна // Матеріали наук.-практ. семінару, Київ, 17 черв. 2010 р. // Порівняльно-педагогічні

- студії. – 2010. – № 10. Спец. вип. – С. 78–81.
754. **Міленіна, М.М.** Зарубіжний досвід у підготовці педагогічних кадрів для роботи з обдарованими дітьми / Міленіна Мілена Михайлівна // Вікові особливості формування інтелекту : матеріали Всеукр. конф., 24 берез. 2011 р., м. Київ / НАПН України. Ін-т обдарован. дитини. – Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2011. – С. 83–89. – Бібліогр.: с. 89 (6 назв).
755. **Міщенко, В.** Зарубіжний досвід та вітчизняні актуалітети організації неперервної освіти / Володимир Міщенко // Рідна школа. – 2010. – № 11. – С. 9–16. – Бібліогр.: 17 назв.
756. **Мукан, Н.В.** Світовий та Канадський досвід багатокультурності / Н.В. Мукан // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН молодь та спорту України. – К. ; Вінниця, 2011. – № 67,ч.1. – С. 144 – 146.
757. **Образование в современном мире : зарубежный опыт : сб. науч. ст. /** Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена ; [науч. ред.: Владимир Алексеевич Козырев, Н.Ф. Радионова]. – СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2004 (Тип. РГПУ им. А.И. Герцена). – 127 с.
758. **Олейникова, О.** Модульні програми, засновані на компетенціях: російський досвід / Ольга Олейникова // Проф.-техн. освіта. – 2006. – №3. – С. 32.
759. **Онищенко, Н.П.** Методичне забезпечення професійної підготовки студентів в умовах університетських регіональних комплексів : зарубіжний досвід / Н. П. Онищенко // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис. – 2012. – № 3, дод. 1, т. 3 : Темат. вип. : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. – С. 327–336. – Бібліогр.: с. 336 (9 назв).
760. **Осадчий, В.В.** Професійна підготовка майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : зарубіжний досвід / Валерій Осадчий // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 3/4. – С. 80–85. – Бібліогр.: 14 назв.
761. **Осьмук, Н.Г.** Зарубіжний педагогічний досвід як чинник модернізації професійної підготовки українського вчительства: до історії питання [Електронний ресурс] / Н. Г. Осьмук // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 352–356. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/peddysk_2013_14_74.pdf
762. **Осьмук, Н.** Вивчення зарубіжного педагогічного досвіду в 20-тих роках українськими науковцями : головні напрями і завдання, організаційна політика НКО республіки // Пед. науки : зб. наук. пр. / СДПУ ім. А.С.Макаренка. – Суми, 2000. – С. 142–150.
763. **Пастовенський, О.В.** Порівняльний аналіз міжнародного досвіду оптимізації шкільних мереж / О.В. Пастовенський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Ін-т проф.-техн. освіти АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Ін-т математики, фізики і технол. освіти. – Київ ; Вінниця, 2008. – Вип. 20. – С. 78–84.

764. **Пащенко, Д.І.** Зарубіжний досвід гуманізації соціального середовища та виховання / Дмитро Іванович Пащенко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Київ : Знання, 1999. – 208 с. – Бібліогр.: с. 188–206.
765. **Першукова, О.О.** Зарубіжний досвід використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов / О. О. Першукова // Гуманітарні науки. – 2008. – № 2. – С. 132–138. – Бібліогр. в кінці ст.
766. **Плачинда, Т.С.** Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців: зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості / Плачинда Тетяна Степанівна; МОН України, Кіровоград. льотна акад. Нац. авіац. ун-ту. – Кіровоград : Полімед–Сервіс, 2014. – 532 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 394–432.
767. **Поперечна, Л.** Обґрунтування можливостей використання прогресивних ідей досвіду Російської Федерації професійного розвитку вчителя початкових класів в освітньому просторі України / Леся Поперечна // Професійне становлення особистості. – 2013. – №. 3 – С. 177–181.
768. **Поселецька, К.А.** Система вищої освіти як шлях до професійної самореалізації : зарубіжний досвід / К.А. Поселецька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінниц. Держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – Вип. 34. – С. 421–425.
769. **Постижение педагогической культуры человечества . Т. 1 : Общие вопросы. Зарубежный педагогический опыт / под ред. Г.Б. Корнетова. – М. : АСОУ, 2010. – 200 с. – Библиогр. в подстроч. примеч.**
770. **Пригодій, М.А.** Світовий досвід підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних працівників систем допрофесійної та професійної освіти молоді / Пригодій М.А. // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – Вип. 85. – С. 200–203. – Бібліогр.: с. 203 (6 назв).
771. **Присенко, М.О.** Зарубіжний досвід і деякі проблемні питання дії акредитаційних процедур та рейтингування вищих навчальних закладів в Україні / М.О. Присенко // Проблеми освіти : наук.–метод. зб. / МОН України, Наук.–метод. центр вищ. освіти. – Київ : Знання , 2005. –Вип. 46, ч. 2 : Болонський процес в Україні. – С. 150–156.
772. **Пришляк, О.Ю.** Практична підготовка соціальних педагогів: вітчизняний і зарубіжний досвід / О. Ю. Пришляк // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон : ХНУ, 2007. – Вип. 44. – С. 348–352. – Бібліогр.: с. 351–352 (8 назв).
773. **Проценко, О.** Підготовка майбутнього магістра-викладача вищого навчального закладу: зарубіжний досвід / Проценко О. // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / Донбас. держ. пед. ун-т ; [редкол.: Сипченко В. І. (відп. ред.), Борисов В. В. (заст. відп. ред.) та ін. ; за заг. ред. В. І. Сипченка] . – Слов'янськ : ДДПУ, 2013. – Вип. 61. – С. 174–181. – Бібліогр.: с. 181 (9 назв)
774. **Реформування освіти: зарубіжний досвід** : інформ. бібліогр. список за

- новими надходженнями / упоряд. В. В. Вербова, бібліогр. ред. Л. І. Самчук // Освіта. – 2011. – 12–19 жовт. (№ 41). – С. 4.
775. **Реформування освіти: зарубіжний досвід** : інформ. бібліогр. список за новими надходженнями / упоряд. Вербова В. В. ; бібліогр. ред. Самчук Л. І. // Освіта. – 2012. – 4–11 січ. (№ 1/2). – С. 4–5.
776. **Реформування освіти: зарубіжний досвід** : інформ. бібліогр. список за новими надходженнями / упоряд. Вербова В. В. ; бібліогр. ред. Самчук Л. І. // Освіта. – 2012. – 18–25 січ. (№ 3/4). – С. 8–9.
777. **Романовська, О.О.** Досвід міжнародної вищої освіти та інтернаціоналізація діяльності ВНЗ / О.О. Романовська // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 16 : До 175-річчя НПУ ім. М.П. Драгоманова. – С. 192–202.
778. **Романовська, Л.** Зарубіжний досвід організації соціальної та соціально-педагогічної роботи / Романовська Людмила // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту : зб. наук. пр. / [Чернівецьк. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича] ; [редкол. : І. С. Руснак (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці, 2013. – Вип. 654 : Педагогіка та психологія. – С. 133–145. – Бібліогр.: с.144–145 (10 назв)
779. **Рубан, Л.М.** Альтернативні форми навчання в Україні (зарубіжний досвід) / Лариса Рубан // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2/3. – С. 69–74. – Бібліогр.: 13 назв.
780. **Сбруєва, А.** Інтеграція університету в національну інноваційну систему : світовий досвід та українські проблеми / Аліна Сбруєва // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.133–141. – Бібліогр.: 7 назв. : рис.
781. **Слюсаренко, О.М.** Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: аналіз світового досвіду : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. : 13.00.06 – теорія і методика управління освітою / Олена Миколаївна Слюсаренко ; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». – Київ, 2015. – 36 с.
782. **Соколова, І.В.** Професійна адаптація новопризначеного вчителя: досвід реалізації освітніх програм у Республіці Кіпр / І.В. Соколова // Зб. наук. пр. Серія : Пед. науки / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 2. – С. 232–239. – Бібліогр.: с. 239 (8 назв).
783. **Сопівник Р.В.** Зарубіжний досвід виховання моральної відповідальності сільської молоді / Р.В. Сопівник, І. В. Сопівник // Наукові записки / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Сер.: педагогіка. – Тернопіль, 2014. – №. 3. – С. 139–146.
784. **Старева, А.М.** Аналіз стратегій розвитку закордонного досвіду професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів / А.М. Старева // Наук. вісн. Миколаївського держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки. – Миколаїв, 2003. – Вип. 5. – С. 92–101.
785. **Топчієва, І.** Філософський аспект проблеми творчості : зарубіжний досвід / Ірина Топчієва // Молодь і ринок. – 2011. – № 1. – С. 136–140. – Бібліогр.: 14 назв.
786. **Трубавіна І.М.** Закордонний досвід соціально-педагогічної роботи з

- сім'єю [Електронний ресурс] / І. М. Трубавіна // Наукові записки. Психолого-педагогічні науки / Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин, 2012. – № 4. – С. 214–217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzspp_2012_4_43.pdf
787. **Федоренко, С.А.** Університети «третього віку» як складова безперервної освіти : зарубіжний досвід / С.А. Федоренко // Пед. процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Благод. Фонд імені Антона Макаренка. – Київ, 2014. – Вип. 1. – С. 133–138.
788. **Федоренко, С.В.** Аксиологічний базис гуманітарної культури особистості: зарубіжний досвід / С. В. Федоренко // Теоретико–методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Кіровоград : Імекс–ЛТД, 1999 – Вип. 17, кн. 2. – С. 375–382. – Бібліогр.: с. 382 (10 назв).
789. **Філіпова, В.** Зарубіжний досвід державно–громадського управління освітою / Вікторія Філіпова // Освіта і управління. – 2013. – Т. 16, число 1/2. – С.144–150.
790. **Фокіна, Н.В.** Зарубіжний інноваційний педагогічний досвід в контексті підготовки мобільних учителів технологій / Н.В. Фокіна // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2011. – Вип. 88. – С. 274–275.
791. **Фрасинюк, О.** Зарубіжний досвід підготовки вчителя до реалізації гендерного підходу в освіті старшокласників / Ольга Фрасинюк // Імідж сучас. педагога. – 2012. – № 8. – С. 34–37. – Бібліогр.: 5 назв.
792. **Хазова, Л.В.** Мировой опыт и тенденции развития высшего образования (гуманитарный аспект) : учеб. пособие / Краснояр. гос. техн. ун-т. – Красноярск : КГТУ, 1994. – 95 с.
793. **Цюняк, О.Г.** Зарубіжний досвід у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти / Цюняк Оксана Петрівна // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова, (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ ; Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014. – Вип 2 (9). – С. 169–175.
794. **Чернишова, Є.** Розвиток кадрового потенціалу навчальних закладів системи вищої освіти : зарубіжний досвід / Євгенія Чернишова // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 2. – С. 68–80 : табл. – Бібліогр.: 13 назв.
795. **Шапочкіна, О.** Зарубіжний досвід організації неформальної освіти / Ольга Шапочкіна // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – 2011. – Вип. 1. – С. 122–125.
796. **Шарко, В.В.** Міжнародний досвід екологізації навчально-виховного процесу засобами інформаційних технологій / В.В. Шарко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінниц. Держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – Вип. 34. – С. 478–481.
797. **Шевченко, О.А.** Зарубіжний досвід забезпечення професійного розвитку

- молодого вчителя у просторі післядипломної освіти. Серія: Педагогіка і психологія / Оксана Анатоліївна Шевченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти / МОН України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т» (м. Ялта); редкол. : О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ «КГУ», 2013. – Вип. 41, ч. 3. – С 3–7. – Библиогр.: 5 назв.
798. **Шелюк, Л.** Світовий досвід демократизації освітньої політики / Людмила Шелюк // Вища освіта України. – 2014. – № 4. – С. 71–76. – Бібліогр.: 5 назв.
799. **Шинкаренко, Л.І.** Аналіз світового досвіду організації різних форм професійного навчання дорослих / Л.І. Шинкаренко // Педагогічна теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки НАПН України ; [голов. ред.: Л. В. Артемова ; редкол.: О. І. Пилипенко (заст. голов. ред.), Л. М. Ковальчук (відп. секретар), Н. М. Бібік та ін.]. – Київ : КиМУ, 2012. – Вип. 3 – С .226–234. – Бібліогр.: с. 232–233 (12 назв) : іл.
800. **Як зацікавити роботодавця : [фінансування професійного навчання : зарубіжний досвід]** : за матеріалами сайту <http://pro-u4ot.info> // Профтехосвіта. – 2011. – № 8. – С. 87–93 : табл.

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Список країн Європейського Союзу

Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

801. **Авшенюк, Н.М.** Стратегічна роль викладачів і тренерів у реформуванні професійної освіти: європейський досвід / Наталія Миколаївна Авшенюк // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2009. – № 1. – С. 245–252. – Бібліогр. : 9 назв.
802. **Александрова, Н.М.** Підготовка викладачів економіки у вищих непедагогічних навчальних закладах : зарубіжний досвід США та європейських країн / Н.М. Александрова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОНМС України, МОНМС АРК, РВНЗ КГУ (м. Ялта); ред. О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. . – Вип. 41, ч. 2 – С. 222–228. – Бібліогр.: 10 назв.
803. **Андрущенко, В.** Європейський педагогічний досвід та національні традиції: гармонізація пріоритетів / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2014. – № 3 (54). – С. 5–11.
804. **Андрущенко, В.** Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша : Велика Хартія Університетів / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2013. – № 1 (48). – С. 5–10. – Бібліогр.: 6 назв.
805. **Бобаль, Н.** Європейський досвід формування соціокультурної компетентності як завдання полікультурної освіти / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2010. – № 5. – С. 218–224.
806. **Вольпян, Н.** Європейський досвід багатостороннього публічно-приватного партнерства в галузі ІКТ-освіти / Надія Вольпян // Вища школа. – 2013. – № 5. – С. 35–47 : рис., табл. – Бібліогр.: 10 назв.
807. **Ворначев А.О.** Досвід професійної освіти і навчання у Данії: мета, структура, механізми реалізації / А.О. Ворначев // Професійна освіта: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. – Київ, 2015. – Вип. 8. – С. 119 – 126
808. **Григорук, В.** Державний та комерційний вплив на реформування університетів: західноєвропейський досвід / Валерій Григорук, Ростислав Пилипенко // Вища школа. – 2011. – № 10. – С. 32–36. – Бібліогр. : 2 назви.
809. **Данченко О.М.** Досвід організації соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молоді у Німеччині [Електронний ресурс] / О. М. Данченко // Зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2010. – № 2. – С. 81–87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2010_2_21.pdf
810. **Данченко О.М.** Особливості організації соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молоді: досвід неурядової організації інтернаціонального союзу (Німеччина) [Електронний ресурс] / О. М. Данченко // Зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій

- Університету «Україна». – 2009. – № 1. – С. 48–52. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2009_1_13.pdf
811. **Дернова, М.Г.** Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід / Дернова Майя Григорівна // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. : Л.Б. Лук'янова, (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ ; Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014. – Вип 2 (9). – С. 137–144.
812. **Десятов, Т.М.** Тенденції розвитку освіти дорослих: європейський досвід / Десятов Тимофій Михайлович // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. : Л. Б. Лук'янова, (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ ; Луганськ : НОУЛІДЖ, 2014. – Вип 1 (8). – С. 182–190.
813. **Єрмак, Л.С.** Європейський досвід підготовки молодших спеціалістів у коледжах / Єрмак Л.С. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради: Монаєнко А.О. ; редкол.: Сущенко Т.І. (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : [Б. в.], 2010. – Вип. № 9 (62). – С. 328–332.
814. **Заскалета, С.Г.** Використання європейського досвіду професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні / С. Г. Заскалета // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. міськ. пед. ун-т ім. Б.Д. Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2012. – Вип. 5. – С. 47–56. – Бібліогр.: с. 55–56 (11 назв).
815. **Заячук, Ю.** Сучасні реформи у галузі вищої освіти : досвід європейських країн / Юлія Заячук // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 4. – С.109–113. – Бібліогр.: 9 назв.
816. **Зінченко, В.О.** Досвід країн Європи щодо забезпечення якості підготовки фахівців / В.О. Зінченко // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2012. – Вип. 31. – С. 79–89. – Бібліогр.: с. 88–89 (9 назв).
817. **Зіньковський, Ю.Ф.** Досвід Болонських перетворень вітчизняної освіти / Ю. Ф. Зіньковський // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України. – 2010. – № 2. – С. 57–61
818. **Клименко, Ю.** Практичне використання прогресивних ідей європейського досвіду у модернізації системи освіти в Україні / Юлія Клименко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О.О., 2011. – Вип. 38. –С. 241–248.
819. **Клос, Л.Є.** Здоров'язбережувальна діяльність соціальних працівників: досвід підготовки у країнах Північної Америки і Європи / Лілія Клос // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 2. – С.93–102.
820. **Ковальчук, О.** Від реформування освіти до реструктуризації школи: досвід країн Західної Європи / Олена Ковальчук // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 2. – С.124–134. – Бібліогр.: 12 назв. : табл.
821. **Кравченко, О.В.** Освіта третього віку: європейський досвід / Кравченко О. В. // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими

- потребами : зб. наук. пр. / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т вищ. освіти НАПН України, Ін-т спец. педагогіки НАПН України ; [редкол.: Таланчук П. М. (голов. ред.), Нікуліна Г. Ф. (заст. голов. ред.) та ін.]. – Київ : Ун-т «Україна», 2013. – № 10 (12). – С.100–107. – Бібліогр.: с.106–107 (7 назв).
822. **Кущак, І.А.** Досвід релігійної освіти у світській школі західно-європейських країн / І.А. Кущак // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання АПН України ; [редкол. : О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, А.Й. Сиротенко, В.М. Оржеховська [та ін.]. – Київ : [Б. в.], 2005. – Вип. 8, кн. 2. – С. 365–369.
823. **Лавриченко, Н.** Західноєвропейський педагогічний досвід підготовки школярів до виконання професійних ролей / Наталія Лавриченко // Рідна шк. – 2004. – № 10. – С. 64–66. – Бібліогр.: 11 назв ; Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / Запорізький обл. Ін-т післядипломної пед. освіти. – Київ ; Запоріжжя, 2005. – Вип. 36. – С. 37–43.
824. **Левченко, Ю.М.** Ідеал вищої освіти у Стародавньому Римі: досвід вивчення гуманітарних дисциплін у школі М. Ф. Квінтіліана / Ю.М. Левченко // Вісник Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки. / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка ; [голов. ред.: О.І. Курок ; заступник: В.П. Зінченко та ін.]. – Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – Вип. 20. – С. 240–245. – Бібліогр.: с.245 (9 назв).
825. **Линьова, І.О.** Основні критерії забезпечення якості докторських програм у європейському освітньо-дослідницькому просторі: естонський досвід / І.О. Линьова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук пр. / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Благод. Фонд імені Антона Макаренка. – Київ, 2015. – Вип.1/2. – С. 120–125.
826. **Литвак, О.Й.** Результати впровадження європейського досвіду організації навчального процесу в систему вищої освіти України / О.Й. Литвак // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки : зб. наук. пр. / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2008. – Вип. 50. – С. 118–124.
827. **Науменко, У.** Пріоритет освіти: європейський досвід для України / У. Науменко // Наукові записки. Серія : Педагогічні та історичні науки / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 82. – С. 128–138.
828. **Нітенко, О.В.** Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Ін-т вищої освіти НАПН України. – Київ, 2015. – 40 с.
829. **Овчаров С.** Європейський досвід післядипломної педагогічної освіти вчителів інформатики (Англії, Німеччини, Франції) / Сергій Овчаров // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 1 : Трибуна інноваційного розвитку педагогів. – С. 28–30.
830. **Огієнко, О.І.** Освіта дорослих: досвід скандинавських країн для України / О.І. Огієнко // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [редкол. : Філіпчук Г.Г. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці :

- ЧНУ, 2009. – Вип. 451 : Педагогіка та психологія. – С .142–152. – Бібліогр.: с. 151–152 (6 назв).
831. **Павко, А.** Суспільні науки в контексті європейської модернізації вищої освіти в Україні / А. Павко // Вісник Національної академії наук України. – 2011. – № 9. – С. 25–30.
832. **Погребняк, Н.М.** Педагогічний досвід в організації науково-дослідної роботи студентів у контексті західноєвропейських освітніх систем / Н.М. Погребняк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. ст.] / РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта, 2013. – Вип. 38(2). – С. 63–67.
833. **Попова, Ю.О.** Аналіз досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти західних країн / Ю.О. Попова // Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2012. – Вип. 31. – С. 167–174. – Бібліогр.: с. 174 (4 назви).
834. **Пригодій, М.А.** Європейський досвід використання дуальної моделі допрофесійної і професійної освіти молоді / Пригодій М.А. // Вісн. Чернігів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка ; [редкол.: Носко М.О. (голов. ред.) та ін. ; відп. ред. В.О. Дятлов]. – Чернігів : [Б. в.], 2010. – Вип. 79. – С. 193–195. – Бібліогр.: с. 195 (5 назв).
835. **Проценко, О.** Реалізація концепції неперервної педагогічної освіти в зарубіжних країнах: досвід Греції / Ольга Проценко // Молодь і ринок. – 2013. – № 6. – С. 59–62.
836. **Пуховська Л.** Компетентісний підхід у педагогічній освіті: європейський досвід / Л. Пуховська // Післядипломна освіта в Україні. – 2010. – № 2. – С. 76–80.
837. **Разуменко, Т.О.** Витоки становлення факультетської структури європейських університетів: історія, досвід / Разуменко Т. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [голова ред. ради: Монаєнко А.О. ; голов. ред.: Сущенко Т.І. ; редкол.: Бочелюк В. Й. та ін.]. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. - Вип. № 20 (73). – С .41–46. - Бібліогр.: с. 46 (7 назв)
838. **Ратовська, С.В.** Європейський досвід організації групової навчальної діяльності студентів / С.В. Ратовська // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту В.О. Сухомлинського. Серія : Пед. науки. – Миколаїв, 2011. – Т. 1, вип. 32 : Підготовка вчителя в Європі. – С. 138–142.
839. **Регейло, І.** Психосоціальні аспекти нагляду за докторськими програмами: європейський досвід / Ірина Регейло // Порівняльно–педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.39–44. – Бібліогр.: 11 назв.
840. **Семенюк, Л.** Європейський естетичний досвід та становлення стильових напрямів і течій в українській літературі XVII–XVIII ст. / Л. Семенюк // Наук. вісн. Східноєвропейського нац. ун-ту імені Лесі Українки. Сер. : Філологічні науки / Східноєвропейський нац. ун-т імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 28 : Літературознавство. – С. 125–131.
841. **Скабурскієне, Н.** Забезпечення якості у вищій освіті: досвід Литви / Нора Скабурскієне, Альмантас Серпатаускас // Вища школа. – 2015. – Вип. 2–3

- (128). – С. 10–18.
842. **Смужаниця, Д.І.** Система вищої освіти Франції: історичний досвід та сучасний стан / Д. І. Смужаниця // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія : Педагогіка. Соціальна робота / голов. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2013. – Вип. 29. – С. 211–213. – Рез. рос., англ. – Бібліогр.: с. 212 (4 назви).
843. **Степанович, К.** Як виховати любов до книжки: досвід іспанських педагогів / Кіра Степанович // Вихователь-методист дошкільн. закл. – 2013. – № 6. – С. 32–34.
844. **Тадєєва, М.І.** Досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради Європи / М. І. Тадєєва // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 28. – С. 272–278
845. **Тадєєва, М.І.** Сучасний досвід шкільної іншомовної освіти в Болгарії / М.І. Тадєєва // Наукові зап. Тернопіль. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка / Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [б. в.], 2010. – [№] 3. – С. 181–188.
846. **Тарасенко, Б.** Порівняльний аналіз україно-французького досвіду організації науково-дослідницької діяльності учнів / Тарасенко Богдан, Шишкін Геннадій // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; [голов. ред.: Волощук І.С. ; редкол.: Камишин В.В. (заст. голов. ред.) та ін.]. – Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2012. . – Вип. 7. – С. 297–303. – Бібліогр.: с. 302–303 (10 назв)
847. **Шевнюк, О.Л.** Зміст бакалаврської підготовки вчителів образотворчого мистецтва в умовах євроінтеграційних процесів (скандинавський досвід) / Шевнюк О.Л // Наук. часоп. НПУ імені М.П. Драгоманова : [зб. наук. пр.]. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; [редкол.: Щолокова О.П. (голов. ред.) та ін.]. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 13 (18). – С. 50–54.
848. **Шелюк, Л.** Європейський досвід модернізації освіти (урок для України) / Людмила Шелюк // Мультиверсум : філософський альманах. – 2013. – № 8. – С.138–149. – Бібліогр. в кінці ст.

ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН ЗАРУБІЖЖЯ

Австралія

849. **Пасько, Н.А.** Австралійський досвід об'єднання вищих навчальних закладів у межах реформи Докінза у 1988–1989 рр.: приклад університету Нової Англії / Н. А. Пасько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С.84–92

Австрія

850. **Барбан, М.М.** Використання міжнародного досвіду підготовки менеджерів до управління проектами в Україні (досвід австрійських проектних менеджерів) / М.М. Барбан // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / МОН України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 23. – С. 20–24
851. **Соломаха, А.В.** Мультимедійна дошка як засіб навчання на уроках іноземної мови :досвід Німеччини та Австрії / А. В. Соломаха // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОНМС України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т (м. Ялта); редкол. : О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2000 – Вип. 42, ч. 1 :. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – С .207–214. – Бібліогр.: 12 назв.

Великобританія

852. **Бельмаз, Я.** Використання британського й американського досвіду в професійному розвитку викладачів вищої школи України / Я. Бельмаз // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – (Спецвип. 7), ч. 1. – С. 23–33. – Бібліогр.: с. 32–33 (6 назв).
853. **Бідюк, Н.** Магістерська підготовка як складова професійного становлення молодого дослідника: британський та український досвід / Наталя Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка. – 2014. – Т. 4, вип. 3. – С. 111–118.
854. **Браніцька Т.Р.** Досвід формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців соціономічної сфери у Великій Британії / Т.Р. Браніцька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін..] – Київ ; Вінниця: Планер, 2014. – Вип. 40 – С 181–186.
855. **Гарапко В.І.** Аналіз упровадження в Україні досвіду Великої Британії використання ІТ у підготовці вчителя початкової школи / В.І. Гарапко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-

- т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 38. – С. 228–232.
856. **Гарбуза, Т.** Досвід Великої Британії у програмно–методичному забезпеченні дистанційної підготовки майбутніх учителів іноземної мови / Тетяна Гарбуза // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 4. – С.161–168. – Бібліогр.: 9 назв.
857. **Гриневич, Л.** Підготовка вчителів та управлінців до проведення оцінювання якості освіти: досвід США і Великої Британії / Гриневич Лілія // Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова; Київ, 2012. – Вип. XIV. – С. 229–239.
858. **Гурій, М.** Вивчення досвіду системи громадянської освіти та виховання у Великій Британії для виховання громадянина України / М. Гурій, Н. Біян // Молодь і ринок. – 2012. – № 7. – С.85–90. – Бібліогр.: 17 назв
859. **Есенина Н.Е.** Информатизация лингвистического образования: опыт Великобритании / Наталья Есенина, Надія Вольпян // Интеграция образования. – 2013. – № 2. – С. 124–129. – Библиогр.: 14 назв.
860. **Зварич, І.** Оцінювання педагогічної компетентності викладачів США: досвід для вищих навчальних закладів України / Ірина Зварич // Вища школа. – 2013. – № 6. – С. 83–91.
861. **Левчик Н.С.** Шляхи впровадження освітніх технологій з батьківства в національну школу: досвід США та Великої Британії / Н.С. Левчик // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2010. – № 3. – С. 155–162.
862. **Лузан, М.В.** Досвід роботи з молоддю у Великобританії / Марина Вікторівна Лузан // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОН України, МОН АРК, РВНЗ «Кримський гуманіт. ун-т». – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Вип. 18, ч. 1. – С .117–120.: іл., табл. – Бібліогр.: 3 назви.
863. **Михалева, Г.В.** Социально-педагогический опыт массового медиаобразования в Великобритании / Галина Викторовна Михалева // Интеграция образования. – 2013. – № 3. – С. 65–69. – Библиогр.: 2 назв.
864. **Михалева, Г.В.** Социально–педагогический опыт массового медиаобразования в Великобритании в XX – начале XXI вв.: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования / Михалева Галина Викторовна; Таганрог. гос. пед. ин–т им. А.П. Чехова. – Ростов-н/Д., 2012. – 22 с.
865. **Оржеховська, О.** Освіта про здоровий спосіб життя у шкільництві Великої Британії: перспективи для України / Олена Оржеховська // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.45–51. – Бібліогр.: 8 назв.
866. **Пальчук, М.** Еволюційний розвиток професійної підготовки виробничого персоналу в країнах ЄС: досвід Великої Британії / Марина Пальчук // Вища школа. – 2011. – № 2. – С. 85–98 : рис. – Бібліогр.: 15 назв.
867. **Пасько, Н.А.** Австралійський досвід об'єднання вищих навчальних закладів у межах реформи Докінза у 1988–1989 рр.: приклад університету

Нової Англії / Н. А. Пасько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С.84–92

868. **Соколова, А.В.** Досвід підготовки вчителів до формування педагогічної творчості в університетах Англії / Алла Вікторівна Соколова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: Пальчевський Степан Сергійович (голов. ред.), Янчур Микола Сергійович (заст. голов. ред.), Бех Іван Дмитрович та ін.]. – Рівне : [Б. в.], 2007. – Вип. 36. – С . 150–154. – Бібліогр.: с. 154 (6 назв).

Ірландія

869. **Дебич М.** Імплементация програм спільних/ подвійних ступенів: досвід вищої школи Ірландії / Марія Дебич // Вища освіта України. – 2015. – №3. – С. 77–84.

Канада

870. **Видишко, Н.В.** Освітній простір Канади: досвід, структура і специфіка / Н.В. Видишко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Ін-т проф.-техн. освіти АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Ін-т математики, фізики і технол. освіти. – Київ ; Вінниця, 2008. – Вип. 17. – С. 23–27. – Бібліогр.: С. 27 (7 назв).
871. **Крокер, Ш.** Політика підтримки інклюзії (канадський досвід) / Шеріл Крокер // Дефектологія. – 2009. – № 4. – Бібліогр.: 5 назв.
872. **Мукан, Н.В.** Світовий та Канадський досвід багатокультурності / Н.В. Мукан // Нові технології навчання: наук.–метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН молодь та спорту України. – К. ; Вінниця, 2011. – № 67,ч.1. – С. 144 – 146.
873. **Сергєєва, Л.М.** Оцінка та визнання попереднього навчання: досвід професійних навчальних закладів Канади / Л.М. Сергєєва // Наукові зап. Терноп. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка / Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль : [Б. в.], 2011. – № 3 : Випуск присвячено актуальним проблемам сучасної технологічної та професійної освіти. – С. 367–371. – Бібліогр.: с. 371 (3 назви).
874. **Хілько, Ю.** Менторство як форма соціалізаційної роботи з обдарованими учнями: канадський досвід / Ю. Хілько // Вісн. Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 27. – С .121–125
875. **Чирва, А.С.** Інтернаціоналізація змісту вищої освіти України: нормативно–правова база та перспективи розвитку (на основі досвіду Канади) / А. С.

Чирва // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С.132–142

Корея

876. **Гаращенко І.** Міжнародний досвід дослідження інтелекту обдарованої молоді у Південній Кореї / Ірина Гаращенко // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями: матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012р., м. Київ – Київ, 2012. – С. 95–104.

Німеччина

877. **Базова, В.І.** Досвід підготовки викладача іноземних мов у Бременському університеті Німеччини / Віра Ігорівна Базова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Ін-т математики, фізики і технол. освіти. – Київ ; Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 25. – С. 214–218. – Бібліогр.: с. 218 (4 назви) .
878. **Бігун, В.** Правничий освітній та професійний досвід у Німеччині / В Бігун // Юридичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 128–136.
879. **Бобраков, С.** Порівняльний аналіз узагальненого досвіду професійної підготовки вчителів у ВНЗ Німеччини та України / Сергій Бобраков // Порівняльно–педагогічні студії. – 2013. – № 2/3. – С.152–157. – Бібліогр.: 7 назв.
880. **Дузенко, Ю.В.** Досвід реформування вищої освіти Німеччини / Ю.В. Дузенко // Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Ін-т педагогіки АПН України, Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава : [Б. в.], 2009. – С. 104–105. – Бібліогр.: с. 105 (7 назв)
881. **Зданюк, Т.** Німецький досвід реалізації освітніх реформ у вищій школі / Тетяна Зданюк // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.150–154. – Бібліогр.: 10 назв.
882. **Огієнко, О.І.** Тенденції та особливості глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти: досвід німецькомовних країн / О. І. Огієнко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 8. – С. 97–105.
883. **Соломаха, А.В.** Мультимедійна дошка як засіб навчання на уроках іноземної мови :досвід Німеччини та Австрії / А. В. Соломаха // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОНМС України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т (м. Ялта); редкол. : О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 42, ч. 1. – С .207–214. – Бібліогр.: 12 назв.

884. **Хало, З.** Творче використання досвіду німецької дошкільної педагогіки та освіти у контексті завдань сучасного українського докільця [Електронний ресурс] / З. Хало // Зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т. – Ніжин, 2009. – Ч. 2. – С. 347–353. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2009_2_47.pdf

Північна Ірландія

885. **Буніна, Л.М.** Досвід соціально–педагогічної роботи з молодими сім'ями в громадах Північної Ірландії / Л. М. Буніна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С.94–99. – Бібліогр. в кінці ст.

Польща

886. **Бондаренко О.О.** Організаційно-педагогічні засади діяльності університетських осередків культури: досвід Польщі : навч. метод. посіб. [для керівників підрозділів з позанавч. роботи та органів студент. самоврядування] / Ольга Олександрівна Бондаренко. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2011. – 92 с.
887. **Вітковська-Палень, А.** Інтернет в навчальному процесі (Польський досвід) / Анна Вітковська-Палень // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. / Львів. держ. ун-т безпеки, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Львів, 2009. – Вип. 2, ч. I. – С. 54–58.
888. **Горобець С.** Компетентнісна парадигма в освіті: світовий досвід, здобутки українських і польських науковців / Сергій Горобець // Українська полоністика. – 2014. – Вип. 11. – С. 226–233.
889. **Дегтярєва І.О.** Польський досвід державної атестації науково–педагогічних кадрів [Електронний ресурс] / І. О. Дегтярєва // Грані. – 2013. – № 9. – С. 186–193. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2013_9_32.pdf
890. **Нестайко, І.** Польський досвід впровадження інтерактивного навчання / Ірина Нестайко // Психолого–педагогічні проблеми сільської школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : Жовтий О.О., 2012. – Вип. 42, ч. 2. – С. 109–114. – Бібліогр.: с. 114 (6 назв).
891. **Пелех, Л.Р.** Оптимізація навчально-виховного процесу школярів: аксіологічна основа (українсько-польський досвід) / Л.Р. Пелех // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології : зб. наук. пр., присвяч. світлій пам'яті академіка Івана Андрійовича Зязюна : [у 2 т.]. – К.; Кіровоград : Пед. преса, 2014. – Т. II. – С. 303–307. – (Вища освіта України: теорет. та наук.–метод. часоп. – 2014. – № 3 : Тем. вип. – 480 с.). – Бібліогр.: С. 307 (7 назв.).
892. **Сисоєва, С.О.** Стандарти професійних кваліфікацій та напрями їх реалізації: досвід Республіки Польщі / С.О. Сисоєва // Пед. процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Благод. фонд ім. А.С.Макаренка. – Київ, 2006. – Вип. 5. – С. 116–

- 124.
893. **Сороко, Н.В.** Досвід та перспективи розвитку дистанційного навчання рідній мові і літературі (на прикладі Польщі та Болгарії) / Сороко Н.В. // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського : зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського ; [редкол.: Богуш А.М. (голов. ред.) та ін.]. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2006. – № 11/12. – С. 25–32. – Бібліогр.: с. 32 (7 назв).
894. **Сороко, Н.В.** Досвід та перспективи розвитку дистанційного навчання рідній мові і літературі (на прикладі Польщі та Болгарії) / Сороко Н.В. // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського : зб. наук. пр. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського ; [редкол.: Богуш А.М. (голов. ред.) та ін.]. – Одеса : ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2006. – № 11/12. – С. 25–32. – Бібліогр.: с. 32 (7 назв).
895. **Філіппенко, Н.** Інформаційно–комунікаційні технології навчання музичного мистецтва: досвід Польщі / Наталія Філіппенко // Порівняльно–педагогічні студії. – 2012. – № 2 . – С.22–27. – Бібліогр.: 10 назв.
896. **Філіппенко, Н.А.** Використання елементів музикотерапії у початковій освіті: досвід Польщі / Н. А. Філіппенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С.117–124.
897. **Чичук, В.М.** Напрями використання прогресивних ідей польського досвіду підготовки вчителя початкових класів у вищих навчальних закладах України / Вадим Миколайович Чичук // Наука і освіта. – 2014. – № 3. – С. 195–198. – Бібліогр.: 6 назв.

США

898. **Авшенюк, Н.М.** Особливості професійного розвитку вчителів в умовах закордонного стажування : досвід США / Наталія Авшенюк // Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. статей / [за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало ; уклад.: М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін.]. – Київ : НТУ «КПІ», 2015. – С. 137–142.
899. **Александрова, Н.М.** Підготовка викладачів економіки у вищих непедагогічних навчальних закладах : зарубіжний досвід США та європейських країн / Н.М. Александрова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / МОНМС України, МОНМС АРК, РВНЗ КГУ (м. Ялта); ред. О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. . – Вип. 41, ч. 2 – С. 222–228. – Бібліогр.: 10 назв.
900. **Андрюшина, О.В.** Наслідки впровадження Закону «Жодної невстигаючої дитини»: досвід США для освітян України / О.В. Андрюшина // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 1/2. – С. 114–117.
901. **Андрюшина, О.** Освітні інвестиції в контексті національного моніторингу якості загальної освіти (досвід США) / Олена Андрюшина // Вища школа. – 2011. – № 3. – С. 62–68.

902. **Бевз, О.П.** Педагогічна підтримка особистісного саморозвитку обдарованих підлітків: досвід США : навч.-метод. посіб. / О. П. Бевз. – Умань : Візаві, 2012. – 158 с.
903. **Бельмаз, Я.** Використання британського й американського досвіду в професійному розвитку викладачів вищої школи України / Я. Бельмаз // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – (Спецвип. 7), ч. 1. – С. 23–33. – Бібліогр.: с. 32–33 (6 назв).
904. **Бідюк, Н.Д.** Американський досвід організації навчальної діяльності майбутніх вчителів іноземних мов / Н.Д. Бідюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2010. – Вип. 23. – С. 379–383.
905. **Венедиктова, Т.Д.** Уроки письма в транснаціональній перспективі : опыт Чикагского университета / Татьяна Дмитриевна Венедиктова // Высшее образование в России. – 2013. – № 8/9. – С. 116–119.
906. **Войнаровська, Н.В.** Перспективи застосування американського досвіду підготовки бакалаврів з економіки у вітчизняних вищих навчальних закладах / Наталя Вікторівна Войнаровська // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2010. – № 5. – С. 210–217. – Бібліогр.: 5 назв.
907. **Вторнікова, Ю.С.** Формування професійної компетентності майбутнього вчителя: американський досвід / Ю.С. Вторнікова, С.О. Скворцова // Сучасний навчально-виховний процес : теорія і практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. викладачів, молодих науковців та студентів, 30–31 берез. 2010 р. / МОН України, Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Луганськ : М.П. Черкасов, 2010. – С. 53–58.
908. **Гриневич, Л.** Підготовка вчителів та управлінців до проведення оцінювання якості освіти: досвід США і Великої Британії / Гриневич Лілія // Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова; Київ, 2012. – Вип. XIV. – С. 229–239.
909. **Жижко О.** Особливості аудиторної роботи з майбутніми педагогами для дорослих у процесі професійної підготовки у Латинській Америці : зарубіжний досвід / Олена Жижко // Професійне становлення особистості. – 2015. – № 4. – С. 291–292.
910. **Клос, Л.Є.** Здоров'язбережувальна діяльність соціальних працівників: досвід підготовки у країнах Північної Америки і Європи / Лілія Клос // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 2. – С.93–102.
911. **Ковальчук, В.** Виховання громадянської свідомості молоді у контексті освітніх реформ: досвід США / Василь Ковальчук // Порівняльна професійна педагогіка. – 2015. – Т. 5, вип. 2. – С. 105–112.
912. **Корсунов, В.И.** Актуальные вопросы on-line обучения : опыт высшей школы США / В.И. Корсунов // Alma mater. – 2011. – № 2. – С. 68–72.

913. **Костенко, Г.Г.** Досвід системної реформи освіти США. Можливості використання прогресивних надбань у системі української педагогічної освіти / Г.Г. Костенко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка ; [редкол.: Іванченко А.В. та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – Ч. 4.– С. 21–25. – Бібліогр.: с. 25 (9 назв).
914. **Кравченко, О.** Формування професійної етики майбутніх медичних сестер : американський досвід / Олена Кравченко // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 82–87.
915. **Левчик Н.С.** Шляхи впровадження освітніх технологій з батьківства в національну школу: досвід США та Великої Британії / Н.С. Левчик // Наукові зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2010. – № 3. – С. 155–162.
916. **Лук'янчук, С.Ф.** Досвід полікультурного виховання учнів у школах США: рекомендації для вітчизняних освітян / Світлана Федорівна Лук'янчук // Порівняльно–педагогічні студії. – 2013. – № 2/3. – С. 29–35. – Бібліогр.: 5 назв.
917. **Луціков, Ю.А.** Досвід функціонування кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університетах США / Луціков, Ю.А., Мамалига С.В. // Наука і методика : зб. наук.-метод. пр. НМЦАО. – Київ, 2004. – Вип. 2. – С. 147–151.
918. **Мельник, Н.** Американський досвід організації дошкільної освіти : гендерна соціалізація дітей / Наталія Мельник // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 1. – С. 126–129.
919. **Мукан, Н.** Особливості підготовки бакалаврів у галузі прикладної лінгвістики : досвід університетів США / Наталія Мукан // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 59–68.
920. **Нагач, М.В.** Підготовка майбутніх учителів: досвід педагогічної освіти США / Марина Володимирівна Нагач // Порівняльно–педагогічні студії. – 2013. – №2/3. – С. 126–132. – Бібліогр.: 7 назв.
921. **Пилинський, Я.** Демократичні й моральні основи освіти (досвід США та України)/ Пилинський Ярослав // Kształcenie zawodowe : pedagogika i psychologia = Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол–укр., укр.–пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. – Ченстохова ; К., 2012. – [Вип.] XIV. – С. 447– 457.
922. **Ромакін, В.В.** Досвід університетів США в дослідженнях академічної порядності / В.В. Ромакін // Наукові праці : педагогічні науки / МДГУ ім. Петра Могили. – Миколаїв. – 2008. – Вип. 73. – С. 18–24.
923. **Романовська, О.О.** Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки ХХ–ХХІ ст. Кн. I: Гуманітарна та підприємницька підготовка американців / О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 264 с.
924. **Романовська, О.О.** Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки ХХ–ХХІ ст. Кн. II: Особливості вищої освіти США кінця ХХ – початку ХХІ ст. : навч. посіб. / О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 266 с.
925. **Романовська, О.** Підготовка студентів ВНЗ в умовах інтернаціоналізації

- вищої освіти: досвід України і США / Олександра Романовська // Рідна школа. – 2010. – № 3 (берез.). – С. 70–74.
926. **Сливка, В.П.** Проблеми педагогічного оцінювання з філологічних дисциплін в умовах особистісно орієнтованої моделі навчання (американський досвід) [Електронний ресурс] / В. П. Сливка // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого–педагогічні науки. – 2012. – № 5. – С. 220–222. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzspp_2012_5_45.pdf
927. **Сушенцев, А.** Професійне вдосконалення виробничого персоналу : досвід США / Артем Сушенцев // Порівняльна професійна педагогіка. – 2014. – Т. 4, вип. 3. – С. 175–181.
928. **Теличко, Н.В.** Шляхи використання позитивного досвіду навчання обдарованих школярів США в закладах освіти України / Н.В. Теличко // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 345 : Педагогіка та психологія. – С. 156–161. – Бібліогр.: с. 161 (9 назв).
929. **Теодорович, А.** Товариство порівняльної педагогіки та міжнародної освіти в США: досвід та перспективи співробітництва / Артем Теодорович // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 1/2 – С.13–21. – Бібліогр.: 30 назв.
930. **Чернякова, А.В.** Інноваційні підходи до формування соціальної компетентності та готовності майбутніх учителів до соціального виховання учнів : досвід США / А.В. Чернякова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2012. – Вип. 34. – С. 473–477.
931. **Чернякова, А.В.** Сучасний досвід профілактики девіантної поведінки в загальноосвітніх школах США / Чернякова А.В. // Матеріали наук. конф. за підсумками науково-дослідної і науково-методичної роботи кафедр Сумського держ. пед. ун-ту ім. А.С.Макаренка у 2006 р. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка ; [редкол. : Н.І.Кириленко та ін.]. – Суми : [Б. в.], 2007. – С. 213–214.
932. **Шаран, Р.** Використання передових ідей досвіду США з дистанційної підготовки магістрів інформаційних технологій в Україні / Руслан Шаран // Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., 22–24 жовт., 2009 р. / Хмельницький нац. ун-т, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Хмельницький, 2009. – С. 196–198.
933. **Шаран, Р.** Досвід США з підготовки магістрів інформаційних технологій в системі дистанційної освіти та можливості його впровадження в Україні / Руслан Шаран // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 1/2 . – С.85–90. – Бібліогр.: 7 назв.

934. **Корчинська, Н.** Сучасний стан професійної освіти Туреччини: досвід реформування / Н. Корчинська // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; [редкол.: В.П. Андрущенко [та ін.]]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 38. – С. 77–81.

Франція

935. **Гуськова, Н.Д.** Партнерство государства, общества и вузов : опыт Франции / Н. Д. Гуськова, Е. А. Неретина, Ю. Р. Еналеева // Высшее образование в России. – 2013. – № 2. – С. 146–154 : рис. – Библиогр.: 9 назв.
936. **Комар, О.** Психолого-педагогічні особливості дорослої людини: мотиви та бар'єри її участі в освітньому процесі (досвід Франції) / Олена Комар // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 3. – С.104–109. – Бібліогр.: 10 назв.
937. **Несін, Ю.М.** Узагальнення й упровадження прогресивного педагогічного досвіду в системі післядипломної освіти Франції / Юрій Миколайович Несін // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Ін-т математики, фізики і технол. освіти. – Київ ; Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 25. – С. 63–67.
938. **Несін, Ю.М.** Поширення досвіду післядипломної освіти Франції в Європі / Юрій Миколайович Несін // Таврійський вісник освіти. – 2011. – № 3. – С.95–99.

Швейцарія

939. **Карпенко, О.В.** Освітні послуги у Швейцарії: досвід для України / О.В. Карпенко, В.В. Вербова // Педагогіка і психологія. – 2013. – 2 (79). – С. 87–95.

Швеція

940. **Агейчева, А.О.** Реалізація досвіду дистанційного навчання Швеції у вищих навчальних закладах України / Анна Олександрівна Агейчева // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія / МОН України, РВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т» ; редкол. : О.В. Глузман [та ін.]. – Ялта : РВВ «КГУ», 2013. – Вип. 41, ч. 3. – С. 321–326. – Бібліогр.: 3 назви.
941. **Бугасова, Н.В.** Шведський досвід освіти іммігрантів : навч.–метод. посіб. / Наталя Бугасова. – Сімферополь : Салта, 2013. – 216 с.

942. **Давидова, В.Д.** Використання американського досвіду навчальних гуртків у неформальній освіті дорослих Швеції / Давидова В.Д. // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Благод. фонд ім. Антона Макаренка ; [голов. ред. Світлана Сисоєва]. – Київ : ЕКМО, 2009. – Вип. 1. – С .41–48. – Бібліогр.: с. 47–48 (9 назв).
943. **Капустян І.** Шведський досвід проектної організації інформаційно–комп'ютерної освіти / Ігор Капустян // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 1. – С. 40–41. – Бібліогр.: 5 назв
944. **Мовчан, Л.Г.** Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов / Л.Г. Мовчан // Гуманізація навчально–виховного процесу : наук.-метод. зб. / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Спецвип. 7, ч. 2. – С. 214–220. – Бібліогр.: с. 219–220 (8 назв).
945. **Ярова, О.Б.** Початкова школа Швеції: досвід реформування та тенденції розвитку / О.Б. Ярова // Зб. наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки) / Бердян. держ. пед. ун-т. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – № 4. – С. 320–326 : іл. – Бібліогр.: с. 325–326 (8 назв).

Японія

946. **Біла, І.М.** Краса є істина, а істина – краса: особливості естетичного виховання у Японії / І.М. Біла // Обдарована дитина. – 2012. – № 2. – С. 45–49. – Бібліогр. в кінці ст.
947. **Свердлова, Т.Г.** Формування в дітей комунікативних навичок і навичок спільної діяльності за допомогою японського досвіду групового виховання дошкільників / Тетяна Геннадіївна Свердлова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [редкол.: Хом'як Іван Миколайович (голов. ред.), Янчур Микола Сергійович (заст. голов. ред.), Бех Іван Дмитрович та ін.]. – Рівне : [Б. в.], 2006. – Вип. 34. – С. 167–172. – Бібліогр.: с. 172 (8 назв).

Іменний покажчик

- Авшенюк Н. М. 801, 898
 Агейчева А. О. 940
 Адольф В.А. 7
 Аксенова Е.И. 675
 Албул І.В. 8
 Александрова Н. М. 802, 899
 Алексенко Т.Ф. 674
 Алчевська Х.Д. 333
 Амонашвілі Ш.О. 315
 Андрухів І.В. 107, 676
 Андрушкевич Ф. 9
 Андрущенко В. 108, 689, 803, 804
 Андрушина О. 163, 900, 901
 Антоненко Є.А. 348
 Антонець Н. 656
 Антонова О.С. 30
 Антонова О.С. 10
 Аркин Е. 113
 Артемов В.Ю. 677
- Бабак Т.В. 114
 Бабанский Ю.К. 115
 Бабарикіна І.В. 11
 Базиль Л.О. 490, 657, 678
 Базова В. І. 877
 Балдинюк О. 12, 13, 117
 Балик Н. 14
 Барабаш О. 118
 Барбан М. М. 850
 Барбіна Є. 119
 Бевз О. П. 902
 Безпаленко Ю. 120
 Безсмертна О.В. 561
 Бельмаз Я. 121, 852, 903
 Бердник М. 679
 Березівська Л.П. 16
 Берека В 680
 Береснєв А.А. 122
 Берестенко О.Г. 123
 Бех І.Д. 353
 Бібік Н.М. 254
 Бідюк Н. 124, 853, 904
 Біла А. 37
 Біла І. М. 946
 Білас І.Л. ...681
- Біляніна О.Я. 371
 Бобак Н.В. 682
 Бобаль Н. 805
 Бобраков С. 879
 Богданець-Білокаленко Н.І. 125
 Богінська Ю.В. 683
 Бойченко В. 684
 Болілий В.О. 17
 Бондар О.Г. 18
 Бондаренко З.П. 685
 Бондаренко О.О. 886
 Бондарь В.И. 126
 Борисова С.В. 127
 Боровік О.М. 104
 Боронилова И.Г. 128
 Бражевська Р. 129
 Браніцька Т. Р. 854
 Брилін Б.А. 563
 Бронніков С.А. 130
 Бугасова Н. В. 941
 Бугрим Л.П. 135
 Булкін А.П. 131, 132
 Буніна Л. М. 885
 Бурдаков Н.В. 133
 Буртовий С.В. 134
 Бутенко В.Г. 19, 564
 Бутенко О. 20
- Вакуленко Т.С. 686
 Валеев Г.Ф. 136
 Варданян Ю.В. 21, 137
 Васенко В. 138
 Василенко К. 188
 Василенко Н.В. 139
 Василькова Ю.В. 140, 675
 Васянович Г...687
 Вдовенко І.С. 141
 Веліховська А.Б. 142
 Венедиктова Г.Д. 905
 Вербова В. А. 775, 960
 Вергунова В.С. 522, 565
 Видишко Н. В. 870
 Віднічук М.А. 144
 Вітковська-Палень А. 887

- Вовк М.П. 145–148, 491–493, 518,
 523, 524, 526, 691, 692
 Войнаровська Н. В. 906
 Волкова Н.П. 149, 150
 Волошенко О.В. 151
 Вольпьян Н. 806
 Ворначев А. О. 807
 Воробйова Р.Н. 110, 693
 Врадій К.М. 23
 Вторнікова Ю. С. 907
- Гавриш Н. 225
 Гаврон В. 153
 Гапон Н. 494
 Гарапко В. І. 855
 Гарбуза Т. 856
 Геращенко І. 876
 Гітун Н. 24, 154
 Гнізділова О. 155
 Гогоцький С.С. 319
 Годкевич Л.В. 156
 Головка М.В. 157
 Головнін О. 94
 Голота Н. 158, 495
 Гомеля Н.С. 496, 518
 Гомонюк О.М. 694, 695
 Гончаренко О.С. 658
 Горбатенко О.В. 566
 Горбатко С.Ю. 159
 Горбова С.А. 525
 Гордієнко Т.В. 697
 Горицька О.В. 160
 Горішна Н.М. 698
 Горобець С. 161, 699, 888
 Грибенюк Г.С. 497
 Григоруку В. 808
 Григоруку П.М. 162
 Гридюшко І.М. 329
 Гриневич Л. 163, 700, 701, 857, 908
 Гринько В. 164
 Гриценко І.В. 567, 568
 Гришко Ю.А. 25
 Грищенко Ю.В. 498, 499, 518, 524,
 526
 Грінченко Т. 527–529, 569
 Гуз Н.Г. 530
- Гузик М.П. 459
 Гузій Н.В. 165
 Гураш Л. 166
 Гурій М. 858
 Гусоев В.И. 167
 Гуськова Н. Д. . 935
- Давидова В. Д. 942
 Даниленко Л. 702
 Данченко О. М. 809, 810
 Данькевич В.Г. 26
 Дебич М. 704, 725, 869
 Дегтярьова І. О. 889
 Деменко Т. 27, 168
 Дементієвська Н. 169
 Демчук О.А. 500
 Дем'яненко Н.М. 170
 Денисенко А.О. 171
 Денисюк В. 172
 Дерев'янкін Н.В. 369
 Деркунская В.А. 173
 Дернова М. Г. 811
 Деряга Л. 174, 705
 Десятов Т. М. 812
 Дзигаленко Л.М. 175
 Дзяк Г.В. 28
 Дибський С. 176
 Дівінська Н. 177
 Дігтяр Н. 531–533
 Дідич Г.С. 571, 571
 Діомідова Н.Ю. 178
 Довгань О.З. 534, 535
 Долматова М.П. 573, 574
 Домбровська Т.І. 575
 Донець Т. 29
 Дорога А.С. 659
 Дроздович Н. 501
 Дубасенюк О.А. 30, 577, 676
 Дузенко Ю. В. 880
 Дутчак Г.О. 536
 Дьоміна О.О. 31
 Дьюї Д. 32
- Есенина Н.Е. 859
- Євтух М.Б. 182

- Ємельянова О. 33
 Єрмак Л.С. 183, 709, 813
 Єрмакова Н. 34
 Єфімова В. 710
 Єфремов С.В. 184
- Жерносек І.П. 185–187
 Жижко О. 909
 Жиров О. 188
 Житомирська Т.М. 677
 Жорова І.Я. 189
 Жулкевська В. 711
 Журавська Н. С.... 712, 713
 Журба К. О. ... 714
- Завацький С.В. 190
 Завгородня Т.К. 191, 356, 715
 Заверико Н.В. 679, 716
 Загорни М.П. 192
 Задорожний К.М. 354, 355
 Зайченко І.В. 193
 Заїка О.Я. 578
 Залужна А.С. 579
 Заруба Н.А. 194
 Заскалета С.Г. 195, 814
 Захаренко О.А. 151, 328
 Заячук Ю. 815
 Зварич І. 860
 Зданюк Т. 881
 Земліна О.В. 197
 Землянський А.М. 35, 660
 Зимомря М.І. 36
 Зінкевич В. 37
 Зіньковський Ю.Ф. 817
 Зінченко В.О. 816
 Зінченко Н.А. 38
 Золочевський В.В. 199
 Зубенко Т.В. 39
 Зязюн І.А. 40–42, 104, 200–220, 351,
 352, 370, 502–507, 580–587
- Іванова Т.Й. 223
 Іванюк І. В. 720
 Іващенко К. 224
 Іонова О.М. 227
- Йовенко А. 228
- Кабан Л. 229
 Каган М.С. 43
 Кадемія М. 230
 Казанцева Л.І. 44
 Кайдановська О.О. 721
 Казанцева О. 231
 Калейнікова Я. 232, 722
 Каліта В. 233
 Калошин В.Ф. 234
 Камінецький Я. 661
 Капінус М. 235
 Капраль М. 236, 723
 Капустян І. 943
 Караманов О. 681
 Карапузова Н. 237, 588
 Карпенко О. В. 939
 Карпенчук С.Г. 238
 Кассирер Э. 45
 Кебкало Т.Г. 239
 Кізін І. 46
 Клепиков В.Н. 240
 Клименко Ю. 241, 818
 Климчук І.Ю. 242
 Клімова Н. 47
 Клішевич Н.А. 682
 Клос Л. Є. 819, 910
 Клясен Н. 725
 Князева Л.І. 243
 Коваленко Є.І. 244
 Ковальова О.В. 245
 Ковальчук В.... 718, 911
 Ковальчук О. 820
 Ковш Т.О. 246
 Кодола В.І. 247
 Кожемякіна Н.І. 248
 Кожем'яка О.Л. 249
 Козієвська О. 727
 Козлов И.Ф. 250, 728
 Колбіна Т.В. 48, 251
 Колодько Т.М. 252
 Коляпо В.Ю. 253
 Комар О. 936
 Комаровська О. 537
 Конончук І.М. 663

- Корнейко Ю.М. 255, 729
 Коробова І.В. 256
 Король Л.Л. 49
 Корольова І.І. 591
 Корсак Ю.К. 730
 Корсунов В.І. 912
 Корчинська Н. 934
 Коссаk Г. 257
 Костенко Г.Г. 258, 913
 Костенко І.В. 259, 731
 Котирло Т.В. 518, 538
 Кочерга У. 260
 Кочура Н.В. 592, 593
 Кравченко О.В. 821, 914
 Кравчук Т.М. 261
 Красовицький М. 262
 Креденець Н.Д. 263
 Кремень В.Г. 1–3, 99–105, 487–489, 521
 Кривонос І.Ф. 264–266
 Криворучко М.В. 267
 Криницина Н.В. 143, 268
 Крисюк С.В. 270
 Крокер Ш. 871
 Кудрявцева О. 50
 Кузнецова Т.Г. 539
 Кузьменко Т. 273
 Куліненко Л. Б. 732
 Кульчицька О. 733
 Куненко Л.О. 51, 540
 Курінна С. 683
 Куртась С. 734
 Кутова О.М. 52, 274
 Кучеренко Н.В. 275, 736
 Куширець А. 276, 508, 737
 Кушнар'юв С.В. 278, 735
 Кушнір В. 53, 279
 Кушак І. А. 822
- Лавриненко С. 498
 Лавріненко О.А. 281
 Лавриченко Н. 741, 823
 Лагодзя Г.Г. 280
 Лактионов А.Н. 54
 Ланевська Т.Ю. 55
 Левченко Г. 541
- Левченко Ю.М. 282, 824
 Левчик Н. С. 861, 915
 Ликова В.І. 542
 Линьова І. О. 825
 Липова Л. 56
 Лисенко Н.В. 283
 Литвак О. Й. 826
 Ліончук Р. 684, 738
 Лісник Г. 285
 Локшина О.І. 254
 Лоуренс Г. 560
 Луговий В.І. 15, 740
 Лузан М. В. 862
 Лукашенко А.А. 286
 Лукіна Т. 287
 Лук'янова Л.Б. 509, 742–745
 Лук'янчук С. Ф. 916
 Лунченко Н.В. 109
 Лупиніс Т. Б. 746
 Луцюк Н.С. 57, 288
 Лучанінова О.П. 58
 Любченко Н.В. 386
 Люшин М. О. 747
 Ляхоцька Л. 289
- Майстер А.В. 290
 Макар О.Р. 595
 Макаренко А.С. 123, 159, 190, 224, 250, 292, 293, 307, 324, 346, 390, 391, 462
 Макарчук В.В. 294
 Макотрова Г.В. 295
 Максимюк С.П. 296–298
 Маргеліс Н.В. 60
 Маргуліна Л.В. 664
 Маркова В.А. 17
 Марковська О. 749
 Марченко І. С. 750
 Марчук С. 751
 Масликова И.В. 299–301
 Маслоva В. 61
 Матвієнко О.В. 302
 Матвієнко С. 543
 Матківська І.В. 665
 Марчук Г.В. 685, 686
 Мельник Н.А. 303, 939, 918

- Мирошин Д. Г. 752
 Мисечко О.С. 307
 Михалева Г.В. 863, 864
 Михнюк М. 308
 Міленіна М. М. 753, 754
 Мінасян Н.Г. 596
 Міщай Ю.В. 309
 Мішока Н. 310
 Міщенко В. 755
 Мовчан Л. Г. 944
 Мокляк Л.І. 597
 Молчанова О. 59, 291
 Момот Л.Л. 312, 374
 Момотюк Т.П. 62
 Моргун В.Ф. 325
 Музика Т. 313
 Мукан Н. В. 756, 872, 919
 Муращук М.М. 314
- Нагач М.В. 920
 Назаренко Г. 316
 Наточій Т. 315
 Науменко У. 827
 Нерубайська Л.А. 318
 Несін Ю. М. 937, 938
 Нестайко І. 890
 Нестреляй А. 319
 Никитюк Л.В. 320
 Никулина Н.В. 321
 Ничкало Н.Г. 4–6, 15, 104, 322, 323, 507, 510, 511, 674
 Нікітчина С. 63
 Ніколашина Т.Г. 324
 Нітенко О.В. 828
- Овсянникова А. 598
 Овчаров С. 829
 Огієнко О.І. 326, 830, 882
 Олексюк О.М. 599
 Олейникова О. 758
 Олексюк С. 600
 Олеярник О.В. 327
 Олійник Д. 328
 Омельченко В.Ю. 544
 Омельчук В.В. 329
 Онищенко Н.П. 759
- Онкович Г. 330
 Орап М.О. 64, 331
 Орел В.В. 332
 Орехова Л.І. 333, 666
 Оржеховська О. 865
 Осадчий В. В. 760
 Осьмук Н. 336, 337, 424, 512, 761, 762
 Отич О.М. 523
- Павко А. 831
 Павленко В.І. 338
 Павлова О.Ю. 601–605
 Павлюк О.М. 339
 Падун Н.О. 305
 Паламарчук В.Ф. 340
 Палатна В. 341
 Палтишев М.М. 459
 Пальчук М. 866
 Панок В.Г. 109
 Панченков А. 342
 Паршук С.М. 66, 343
 Пастирська І. 667
 Пастух Т.В. 344
 Пастушенко Л.А. 67, 68, 345
 Пасько Н. А. 849, 867
 Пахальчук Н. 606–610
 Пашко Л.Ф. 346
 Пащенко Д. 347, 764
 Пелех Л.Р. 370, 891
 Перенчук Л. 377
 Першукова О. О. 765
 Печко Л.П. 611, 612, 653
 Пехота О. 69, 381
 Пивовар Н.М. 382
 Пилинський Я. 70, 921
 Пилипенко К. 71
 Пирогова Ю. 383
 Писаренко Ю.В. 687
 Півень С.М. 72
 Піпченко Л.В. 73
 Плачинда Т.С. 513, 766
 Поваляєва В.М. 384
 Погоріла С.Г. 74
 Погребняк Н.М. 385, 832
 Пойченко О.М. 75

- Полешко Р.А. 386
 Полуда В.В. 387
 Польова Г.М. 388
 Пометун О.І. 254
 Пономаревський С. 389
 Пономаренко Л.І. 76
 Поперечна Л. 511, 514, 767
 Попова Ю. О. 833
 Попова Л.Д. 390
 Попович А.С. 373
 Попович Н.М. 515, 516, 546
 Попович О.П. 391
 Попружна Г. 392
 Поселенька К. А. 768
 Пригодій М. А. 791, 770, 834
 Приходько М.І. 77
 Пришляк О.Ю. 395, 772
 Прокопенко Л.І. 399, 400
 Прокопів Н.А. 78
 Проскуня О.І. 401
 Проценко О. 794, 773, 835
 Пусепліна Н. 404
 Пуховська Л. 836
 Пушкарьова Т. 405
 Пшеничний М.В. 669
- Радкевич В.О. 407, 670
 Радчук Г.К. 79, 408
 Разуменко Т. О. 837
 Ратовська С. В. 838
 Реброва О.С. 517, 546–549
 Регейло І. 839
 Рибалко Л.С. 409
 Рибачук І.Г. 410, 614
 Риженко А.В. 411
 Розенберг А. 412
 Розсоха А.П. 413
 Ромадіна Л. 414
 Романовська Л. 778
 Романовська О. О. 415, 777, 923–925
 Романовська Ю. 80
 Романовський О. 80, 114
 Романюк І.А. 380, 416
 Ромашева Н.В. 417
 Рубан Л.М. 418, 779
 Рудницький С.Л. 413
- Руснак Т. 420
 Русова С. 193
- Савич Л.П. 421
 Савчин М. 422
 Садова В.В. 671
 Садоха О.В. 81
 Самаріна С.І. 672
 Самойленко Н.Ю. 397
 Самчук Л.І. 775–776
 Сафронова Л.Б. 688
 Сбруєва А.А. 424, 780
 Свердлова Т.Г. 947
 Секрет І.В. 82
 Семенів Л.М. 689
 Семенюк Г.В. 30
 Семенюк Л. 615, 840
 Семеняк Н.М. 550
 Семиченко В.А. 426
 Сергеева Л. М. 894
 Сергєєнкова О.П. 428
 Сердюк Т.Г. 616–619
 Сидоренко І.І. 429
 Сипченко В. 430
 Сипченко І.В. 431, 551
 Сисоева С. О. 892
 Сідоренко І.С. 621
 Скабурекієне Н. 841
 Скворцова С.О. 907
 Скірко Р.Л. 690
 Скорик Т.В. 622
 Скоробагатова М.Р. 433
 Скороварова Є.В. 623–627
 Скотна Н. 668
 Слабковська А.І. 83
 Сладкевич Н.В. 628
 Сливка В. П. 926
 Сліпчишин Л.В. 629
 Слюсаренко О. М. 84, 781
 Смолянюк Н.В. 435
 Смужаниця Д. І. 842
 Соколова А. В. 868
 Соколова І. В. 782
 Соколовський С.І. 85
 Соломаха А. В. 851, 883
 Соломаха С.О. 518, 523

- Сопівник Р. В. 783
 Сороко Н. В. 893-894
 Сорочан Т.М. 226
 Сотська Г.І. 518, 524, 526, 632–638
 Спінеєва О.В. 639
 Стародумцева І.В. 691
 Стасюк М. 552
 Сташко Ж. 379
 Степанович К. 843
 Стовба Н.І. 440
 Сторощук І.А. 442
 Стрельнікова Н.М. 305
 Сулаєва Н.В. 443
 Сухомлинський В.О. 57, 125, 151, 288, 309, 417, 444, 456, 474, 558
 Сушенцев А. 927
- Тадеева М.І. 844, 845
 Тарасенко Б. 846
 Тарасова Т.В. 87
 Теодорович А. 929
 Теренова В.А. 449
 Теслюк Н.І. 450
 Тимофєєва В.Р. 451
 Ткач А.В. 673
 Ткач Г.В. 453, 455
 Ткач О.В. 454, 456
 Товажнянський Л.Л. 114
 Тодорів Л.Д. 457
 Толстих О.О. 640
 Топчієва І. 785
 Трубавіна І. М. 786
 Тюльпа Т. 692
- Удовиченко І. 460
 Ухов О.С. 641
 Ушинський К.Д. 232, 255, 481, 559, 772
- Файн Т. 461
 Федоренко С. А. 787, 788
 Федоренко С. В. 809
 Фенченко П.М. 462
 Філіппенко Н. А. 895-896
 Філіпова В. 789
 Філіпчук Г.Г. 518, 642
- Філіпчук Н.О. 518–520, 553–555
 Флегонтова Н. 643
 Фокіна Н. В. 790
 Фрасинюк О. 791
- Хало З. 884
 Хілько І. 557
 Хілько Ю 874
 Хортіва О.В. 644
 Худиківська Л.І. 466
- Цюлюпа Н.Л. 558
 Цюняк О. Г. 793
 Цюпак І.М. 467
- Чавдаров С.Х. 341
 Чайковський М.С. 88
 Чала Ю.М. 469
 Чепелева Н.В. 86, 89
 Чепіль М. 668
 Чепурна Н. 470
 Черенщикова Д.В. 471
 Черкашина О.О. 472
 Чернишов О.І. 90, 473
 Чернишова Г.Ф. 693, 694
 Чернишова Є. 794
 Черноіваненко І.А. 91
 Черньонков Я. 474
 Чернякова А. В. 930, 931
 Чирва А. С. 875
 Чичук В.М. 475, 897
 Чужа Н.П. 645, 646
- Шапочкіна О. 795
 Шара С.О. 92
 Шаран Р. 932, 933
 Шарко В.В. 796
 Шаталов В.Ф. 234
 Шацький С.Т. 245, 476
 Швед О. 476
 Шевнюк О.Л. 647, 648, 847
 Шевченко О. А. 797
 Шевченко Т.Г. 93
 Шевчук К. 649
 Шевчук С. 478
 Шелег Т. 93

Шелепко Г. 94
Шелюк Л. 798, 848
Шехавцова С.В. 95, 479
Шимкова І.В. 480
Шинкаренко Л. І. 799
Штома Л.Н. 650, 651
Шу Гуан 559, 560

Щоголева Л.О. 482

Юрчак В.А. 483

Ягремцева А.О. 96
Ягупова О.В. 484
Якименко С.І. 97
Яковицька Л.С. 98
Ярова О. В. 945
Яусс Г.Р. 654, 655

ЗМІСТ

Від упорядника	3
РОЗДІЛ 1. ДОСВІД	6–18
<i>Ничкало Н.Г.</i> Якісна освіта в умовах полікультурності: український досвід і світові тенденції.....	
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО НОВОГО ТА ПРОГРЕСИВНОГО	19–55
<i>Зязюн І.А.</i> Моєму колезі – молодому вчителю	
РОЗДІЛ 3. ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД	56–61
<i>Грищенко Ю.В.</i> Поняття «професійний досвід педагога» в сучасній теорії і практиці	
РОЗДІЛ 4. МИСТЕЦЬКИЙ ДОСВІД	62–66
РОЗДІЛ 5. ЕСТЕТИЧНИЙ ДОСВІД	67–76
<i>Сотська Г.І.</i> Роль естетичного досвіду у педагогічному процесі	
РОЗДІЛ 6. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД	77–78
РОЗДІЛ 7 ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	79–96
<i>Лук'янова Л.Б.</i> Світовий досвід та європейські тенденції законодавчого врегулювання освіти дорослих	
а). ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	97–101
б). ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН ЗАРУБІЖЖЯ.....	102–112
Іменний покажчик	113–120
Зміст	121

Наук. доробок бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Наук. доробок бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

1. **Бібліографічний покажчик наукових праць (1993-2000 рр.)** / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало; [упоряд. Л. Н. Штома]. – Ніжин : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, 2000. – 168 с.
2. **Бібліографічний покажчик праць науковців** Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (1993–2003 рр.) : наук. видання / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало; [упоряд. Л. Н. Штома], Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 224 с.
3. **Бібліографічний покажчик праць науковців** Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (1993–2008 рр.) : наук. видання / [уклад. Л. Н. Штома] ; за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 308 с.
4. **Бібліографічний покажчик праць науковців** Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (2008–2013 рр.) : наук. видання / [уклад. Л. Н. Штома, бібліограф. ред. Л. Н. Штома] ; наук. ред. : І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, О. М. Отич ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – 435 с.
5. **Естетичні та етичні основи розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів** : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. / упоряд. Л. М. Штома ; наук. консультант і авт. вступ. ст. О. М. Отич ; наук. ред. І. А. Зязюн ; бібліогр. ред. Л. Н. Штома. – К. : Пед. преса, 2013. – 297 с.
6. **Іван Андрійович Зязюн** : Педагог. Вчений. Філософ : біобібліограф. покажч. / [упоряд.: Л. І. Ніколюк, Л. О. Пономаренко, Л. Н. Штома ; наук. консультант Н. Г. Ничкало ; наук. ред.. П. І. Рогова]. – Ніжин : Ніжин. ДПУ імені Миколи Гоголя, 2003. – 45 с. – (Академіки НАПН України; Вип. 2).
7. **Іван Андрійович Зязюн** : Педагог. Вчений. Філософ : біобібліограф. покажч. / [упоряд.: Штома Л.Н. , Пономаренко Л.О. ; наук. консультант Ничкало Н. Г.] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського. – 2-ге вид., доповн. – К., 2008. – 99 с. (Академіки НАПН України; вип. 15) .
8. **Іван Андрійович Зязюн** : Педагог. Вчений. Філософ: біобібліограф. покажч. / [упоряд. Штома Л. Н.; наук. ред. Н. Г.Ничкало] ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – 3-є вид. перероб., допов. – К. : Богданова А.М., 2013. – 182 с.
9. **Нелля Григорівна Ничкало** : біобібліограф. покажч. / [упоряд. Л. О. Пономаренко, Л. Н. Штома ; наук. ред. П. І. Рогова]. – К., 2005. – 91 с. – (Академіки АПН України; Вип. 5) .
10. **Нелля Григорівна Ничкало** – академік НАПН України : бібліограф. покажч. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського; упоряд. : Штома Л.Н ; бібліограф. ред. Пономаренко Л. О. ; наук. ред. Рогова П. І. – 2-ге вид., доповн. – К., 2011. – 211 с. (Академіки НАПН України; вип. 15).

11. **Професійна освіта України** за роки незалежності (1991-2003 рр.) : наук.-допом. бібліограф. покажч. / [упоряд. Л. О. Пономаренко, Л. І. Ніколюк, Л. Н. Штома ; наук. консульт. Н. Г. Ничкало] ; ДНПУ імені В. О. Сухомлинського, ІПППО АПН України. – К., 2004. – 254 с.
12. **Бібліографія наукових праць з розвитку системи професійно-технічної освіти України у ХХ столітті** / упоряд. Штома Л.Н., О.С. Микитенко // Профтехосвіта України : ХХ століття : енциклопедичне видання. – К., 2004. – С. 822 – 863.
13. **Бібліографія праць членів Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України (1997-2007)** / упоряд. Штома Л.Н. // Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України : становлення і розвиток (1997-2007) / АПН України. – К., 2007. – Бібліографія праць членів Відділення після короткої автобіографічної довідки кожного члена Відділення.
14. **Бібліографія наукових праць проф. О. П. Рудницької** // Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. – Т. : Навчальна книга-Богдан, 2005. – С. 344 – 355.
15. **Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів** : бібліограф. покажч. / [упоряд. Штома Л.Н., наук. ред. Ничкало Н.Г., наук. консультант Лук'янова Л.Б.]. – Київ, 2016 : Електронне видання
16. **Лариса Борисівна Лук'янова – педагог, науковець, фахівець з проблем освіти дорослих** : біобібліограф. покажч. / упоряд. : Штома Л.Н. ; наук. ред. Ничкало Н.Г. ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ, 2016. – 57 с.
17. **Нелля Григорівна Ничкало – академік НАПН України** : біобібліограф. покажч. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ; упоряд. : Штома Л.Н. – 3-тє вид., доповн. – Київ, 2016. – 203 с.
18. **Естетичні та етичні чинники розвитку професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів** : бібліограф. покажч. / [упоряд. Штома Л.Н., наук. ред. Ничкало Н.Г., наук. консультант Лук'янова Л.Б., комп'ютерний набір Ващенко Л.І.]. – Київ, 2016. – 148 с.
19. **Іван Андрійович Зязюн : педагог, вчений, філософ** : біобібліограф. покажчик / [упоряд. Штома Л.Н.; наук. ред. Н.Г. Ничкало, комп'ютерний набір Ващенко Л.Б.] ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – 3-є вид., перероб., допов. – Київ : Богданова А.М., 2016. – 173 с.